

Domoznanski oddelek

63

ŽNIDERŠIČ A.

Naš

638 . 14

0030634

KUJENICA MAKSE SANSKA.
ILIRSKA BISTRIČA

COBISS •

10

NAS VARN

Čebelar

Jerko Danilo

↑
To je podpis čebelarja
Cergovca iz Hrpeč, ki je
bil osebni prijatelj AZ.
Meni je on to knjigo
podaril, kot mlade mu
čebelarju leta cca 1949

19/07/2001

116.80

Naš panj.

Opis in praktičen navod, kako
naj čebelarimo v njem.

Po lastnih izkušnjah za slovenske čebelarje
priredil

Anton Žnideršič,
čebelar v Ilirski Bistrici.

Pojasnjeno s 107 podobami.

Ljubljana 1925.

Samozaložba.

Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

Niš panti.

Opis in praktičen navod, kako
na) čebelarimo v njem.

Po lastnih izkušnjah za slovenske čebelarje
priredil

Anton Znidaršič

Vse pravice pridržane.

Pojasnjenje » 107 pod. bami

Ljubljana 1925

Samozaložba

Tiskinja Jugoslovanskega inštituta v Ljubljani

KAZALO.

Predgovor in uvod	1
I. Bistvo Gerstungove teorije	5
II. Albertijev listovni panj	8
1. Opis našega panja in mere	8
2. Naš in ameriški panj	16
3. Ekspozitni panj	17
4. Nekateri preuredbe in izboljšave našega panja	21
a) Žlebičje	22
b) Druge izboljšave	24
III. Orodje, stroji in druge priprave	26
1. Priprave in pripomočki za opravljanje čebel	26
2. Priprave za pokladanje hrane (pitalniki)	32
3. Stroji in priprave za spravljanje medu	35
4. Posode za shranjevanje medu	39
5. Druge priprave in potrebščine	40
IV. Kako opravljamo razna dela v panju	45
1. Splošna pojasnila	45
2. Začetek čebelarstva leta	47
3. Jesensko špekulativno pitanje	48
4. Dodatno pitanje	49
5. Zimska opravila	51
6. Spomladna opravila	53
7. Spomladno špekulativno pitanje	57
8. Prevešanje ali prestavljanje	58
9. Vsajanje rojev	60
10. Narejeni roji	61
11. Uporaba satnic	63
V. Vzgoja matic	67
1. Naravna vzgoja	67
2. Umetna ali prisilna vzgoja matic	68
3. Prašilniki in matičnjaki	72
VI. Kako jemljemo in trčamo med	81
VII. Čiščenje, shranjevanje in prodaja medu	86

VIII. Prevažanje v pašo	90
1. Splošna pojasnila	90
2. Priprave za prevažanje	93
3. Prevažanje čebel s konji	96
4. Prevažanje z železnico	98
5. Prevažanje z avtomobilom	99
6. Moje izkušnje pri iskanju paše	100
7. Čebelnjak na vozu	102
IX. Čebelnjak	107
1. Stalni (domači) čebelnjak	107
2. Zunanji čebelnjaki	115
X. Preseljevanje čebel iz kranjčev na premično satje	120
XI. Pridobivanje medu iz kranjčev	123
XII. Pridobivanje medu v satju	127
1. Splošna pojasnila	127
2. Pripomočki	129
3. Medišče za naš panj	132
4. Kako ravnajmo	133
Dodatek: Najvažnejše čebelarске resnice	135

Predgovor in uvod.

Leta 1910. sem v »Slovenskem Čebelarju« nakratko opisal panj, ki sem ga že več let prej preizkušal v večjem obsegu in ki se je dobro obnesel. Že pred vojno sem pa nameraval, da ga obširneje opišem in obrazložim, kako čebelarim v njem. Toda vojna in razne druge neprilike so bile krive, da sem odlašal toliko časa, da me je prehitel moj prijatelj in vztrajni zagovornik mojega panja, gospod M. Humek, ki je leta 1923. dodal Janševemu »Popolnemu nauku o čebelarstvu« kratek opis tega panja in nekaj najvažnejših navodil o njegovi uporabi. Pa tudi ta opis ne nudi dovolj. Zato sem priredil našim naprednim čebelarjem tole nekoliko obširnejše delce. V njem sicer ni posebnih novosti niti ni vse izvirno. Učil sem se pri velikih mojstrih — seveda le po knjigah. Prevzel sem od vsakega, kar se mi je zdelo primerno, in zgradil to, kar podajam v tej knjižici. Črpal sem zlasti iz Gerstungovih, Preussovih in Albertijevih del ter iz knjige »ABC čebelarstva«, ki jo je izdala Root Company v Ameriki. Na izkušnjah teh priznanih čebelarjskih veljakov sem začel graditi svoj panj in urejati način čebelarjenja v njem.

Pri sestavljanju te knjižice sem se oziral pred vsem na praktične izkušnje, ki sem si jih pridobil v svojem dokaj obširnem čebelarstvu. Teh izkušenj je pa že samih toliko, da obsegajo precejšnjo knjigo. Ni torej kazalo, da bi bil prevzel vanjo tudi splošne nauke o čebelarstvu. To sicer neogibno potrebno znanje si čebelarji lahko pridobe iz drugih knjig (Janša, Lackmayer itd.). Tu sem zbral in podrobneje obdelal le tisto, kar je potrebno za spoznavanje mojega panja in načina, kako čebelarim v njem. Poudarjati moram torej, da mislim, kjerkoli omenjam panj, vedno na panj, ki so ga naši napredni čebelarji krstili za **A.-Ž. panj**. Kjer govorim o satju in meri, imam v mislih vedno le satnik racionalne mere, t. j. 26×41 cm zunanje mere.

Odkar sem začel čebelariti, sem imel v mislih vedno le čebelarjenje na med. Prodaja čebel mi je bila postranska stvar.

Trgovine s čebelami sicer nočem podcenjevati, vendar pa sem prepričan, da dosežamo skoraj povsod po naši domovini najmanj tolikšen dobiček, ako čebelarimo na med. In baš za ta način čebelarstva sem uredil naš panj in ves čebelarški obrat, ki ga podrobno opisujem v pričujočem delu. Pri tem pa sem se oziral na ameriški način čebelarjenja in uredil panj in čebelarški obrat tako, da so se uveljavila tudi temeljna načela ameriškega čebelarstva, in sicer: velik panj, velika mera in podolžna lega satnikov. Ker pa čebelarimo v čebelnjakih in moramo čebele prevažati, sem zunanjo obliko panja uravnal po teh naših posebnih razmerah.

Nenavadno nagli razvoj našega čebelarstva, ki je kolikor toliko v zvezi z razvojem v mojem čebelnjaku, dokazuje, da sem pravo pogodil, ko sem se oprijel racionalne (Gerstungove) mere, in da ni bila napaka, ko sem začel čebelariti po Preussovem načinu v Albertijevem panju. Zato mislim, da tudi ne bo pogrešno, ako se bodo naši čebelarji ravnali po praktičnih navodilih v tej knjižici. Pristaviti moram pa seveda, da sem svoje čebelarstvo prikojil po pašnih razmerah svojega bivališča in bližnje okolice, kjer je v rani pomladi le slaba paša in kjer se glavna paša pričinja šele okrog 10. junija, ko cveto travniki in pa španska deteljica. Paša mine, ko odcvete lipa, t. j. okoli 10. julija. Jeseni je le toliko paše, da se panji preveč ne zljajajo.

Po naši slovenski domovini so zelo različne pašne razmere. Ako nam ne nudi narava dovolj v enem kraju, si moramo poiskati pa v drugem.

Pričujoči spis sta pregledala in uredila gospoda Avgust Bukovec in Martin Humek. Za to uslugo se jima na tem mestu iskreno zahvaljujem.

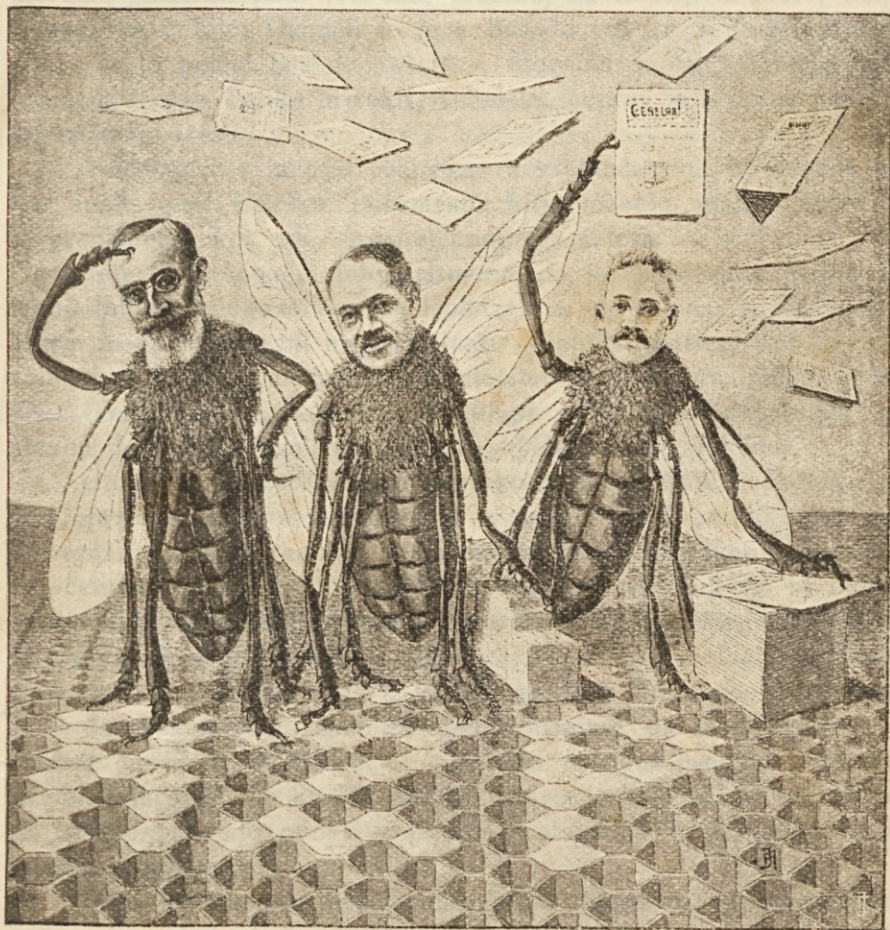
G. Bukovec je bil mnenja, da nimam prav, da ne postavljam v svojem sistemu pozitivnih pravil, ampak dopuščam razne možnosti. Opazovanje življenja mi je pokazalo, kako nedostatna je človeška veda. Na kar danes prisegamo, vržemo jutri med staro šaro. Dvomljivec sem tak, da si upam reči: Bog zna, bodo li za vedno obveljali Dzierdzonov izum premičnega satja, Mehringov izum satnic in Hruškov izum trčalnice. Morda bo imelo tudi to moje delce v kratki dobi le še zgodovinsko vrednost za razvoj čebelarstva med nami.

Marsikdo bo opazil, da so v knjiži nekateri članki, ki jih je že čital v »Slovenskem Čebelarju«. Ako sem hotel zgraditi celoto, sem moral privzeti tudi vse tisto, kar sem že pisal. Je pa tudi za

čebelarje potrebno, da imajo v knjigi zbran celoten nauk. Na koncu sem dostavil Humekov spis, kako pridelujemo med v predalčkih. Tudi ta spis spada v knjigo o novodobnem čebelarstvu, zato ga nisem smel izpustiti.

Spisu bi rad še marsikaj dodal, a mi žal ne preostaja časa. Morda bo kdaj pozneje še prilika, da ga izpopolnim.

Anton Žnideršič.

Izumitelj in propagatorja A.-Ž. panja.

(Od leve proti desni: Bukovec, Žnideršič, Humek.)

I. Bistvo Gerstungove teorije.

Janez Mehring, izumitelj satnic (umetnega satja), preprost mi-zarski mojster, je spisal znamenito knjigo, ki v njej dokazuje, da moramo smatrati panj (čebelno družino) za nedeljivo enoto, bolje rečeno, za celoto. Označil jo je z besedo »Der Bien«. Hrvati imajo za ta pojem besedo »pčelac«, Slovenci pa zato nimamo pri-mernega izraza. Lahko bi rekli »čebelec«, čeprav je ta izraz nekako tuj našemu ušesu.

Mehring je primerjal »čebelca« z vretenčarjem. To seveda ni, ker spada med žuželke. Posamezna bitja: čebelo, matico, trota si je predstavljal kot ude (organe) enotnega telesa — »čebelca«.

Šele Gerstungu je bilo prisojeno, da je znanstveno podprl in izpopolnil Mehringovo teorijo. Dokazal je, da je panj enoten orga-nizem in da posamezni njegovi členi — čebela, matica, trot — niso zmožni življenja sami zase. Ako izločimo iz te celote, panja, le en člen, bodisi čebele, matico, trote ali pa satje, ki je tudi važen se-staven del tega organizma, propade »čebelec« popolnoma.

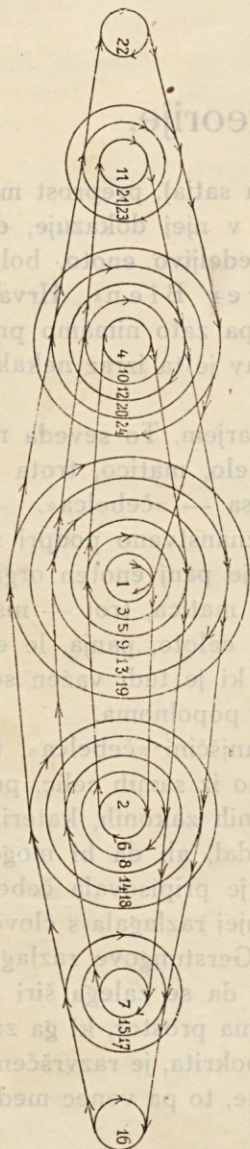
Gerstung uči tudi, da so istotako v notranjščini »čebelca«, to je v njegovem voščenem telesu, ki je sestavljeno iz samih celic, po-samezni udje in sestavni deli urejeni po naravnih zakonih, katerim je »čebelec« podrejen, ne da bi se tega zavedal, ali da bi mogel uveljavljati svojo voljo. Stara čebelarska šola je pripisovala čebeli inteligenco in si je vse nerazumljive pojave pri njej razlagala s člove-škega stališča. Zaradi tega ni hotela priznati Gerstungove razlage.

Če pregledujemo spomladi panj, opazimo, da se zalega širi iz sredine gnezda in da ima celotno gnezdo, oziroma prostor, ki ga za-vzema zalega, obliko krogle. Zalega, odprta in pokrita, je razvrščena po natančnem redu, obdaja jo pa venec obnožine, to pa venec medu (medena oglavnica).

Dalje je Gerstung dognal, da matica zalega jajčeca po strogem naravnem redu in da je od tega reda odvisen ves razvoj zalege. Kmalu po novem letu začne staviti zalego. Najprej zaleže majhno ploskev na obeh straneh srednjega sata. Potem razširi ta dva kroga in zaleže

na obeh sosednjih satih toliko ploskev, kolikršna je zaležena na srednjem satu. Nato se vrne na ta sat, razširi krog zalege, preide na stranska sata, poveča zaleženo ploskev na obeh straneh in pritegne v krog še nadaljnje dva sata. Vselej se pa vrne, ko je opravila zaleganje na krajnih satih, zopet v sredino gnezda in riše tam nove kroge.

Pod 1. Obrazec, ki kaže kako matica zalega posamezne kroge na satih.

Čez 21 dni se začno polegati v sredini gnezda mlade čebele. Ko so celice prazne, jih matica iznova zaleže. Za krogom zalege v sredini se zvrsti drugi, tretji krog itd., dokler ne pride matica na periferijo, kjer razširi zadnje kroge. Ker polega matica jajčeca prve zastave natančno po tistem redu, kakor so bila ležena, mora na novo zalegati po istem redu kakor prvikrat, če ne motijo njenega dela zunanji vplivi (vreme, paša) ali pa notranji (nevešča roka).

V svojih delih razpravlja Gerstung tudi o razvoju posamezne čebele in celotnega panja na fiziološki podlagi. Ta nauk imenuje »nauk o hranilnem soku«. On trdi: Ves »čebelec« in vsi njegovi udje ter vsi sestavni deli so kljub temu, da se njih oblika in delovanje menjavata, samo plod čudne mešanice treh snovi, to je medu, obnožine in vode. To velja za vso dobo njihovega po prirodnem nagonu uravnanega življenja.

Za določitev velikosti satnikov je vzel Gerstung mero po satu, ki ga je izdelala normalna čebelna družina na planem, kjer je ni oviral prostor. Našel je, da prezimuje in se razvija v gnezdu, ki ima vedno obliko krogle. Neposredno poleg gnezda (zalege) kopiči obnožino, nad njo pa medeno zalogo. Tisočera merjenja so pokazala, da je normalno zimsko gnezdo krogla, ki meri v premeru približno 25 cm. Širino voščene ploskve za posamezen sat je bilo torej lahko ugotoviti, istotako tudi tisto število satov, ki so potrebni, da tudi globina panja ne more ovirati tvorbe krogle. Nič več nego 7 ulic ali

8 satov je treba za to. Sedaj nam je še izračunati satnikovo višino. Pozimi ne sme čebelno gnezdo segati prav do spodnjih robov satnikov, ker bi čebele zaradi mraza, ki prihaja skozi žrelo v panj, preveč trpele. Med spodnjim robom in prvimi čebelami zimskega gnezda mora biti zato 5 cm praznega satja. Potemtakem potrebujejo čebele za zimsko gručo skupno 30 cm satja v višini. Misliti pa moramo še na prostor, ki ga potrebujejo za zimsko zalogo. Potrebujejo je približno 10 kg. Nad čebelnim gnezdrom je torej treba vrhu tega pustiti še toliko prostora, da morejo čebele to zimsko zalogo medu tam nakopičiti. Gerstung je odločil v ta namen 10 cm satja in ugotovil, da mora biti ves sat visok 40 cm.

Prerez zaležene krogle v normalnem panju znaša poleti, ko je panj na vrhuncu razvoja, 30 cm, zato je treba 9 satovnih ulic ali 10 satov. Ker so sati le po 25 cm široki, so čebele prisiljene, da razširijo zaleženo kroglo do spodnjih robov satja, navzgor pa s tem, da izrinejo med v medišče, ki ga nastavimo nad plodiščem.

V panjih s podolžnimi sati (v tako zvanem mrzlem delu) prezimujejo čebele spredaj ter imajo zalogo medu v zadnjem delu satja, torej za seboj. Zaradi tega ustreza tudi podolžni sat kolikor toliko Gerstungovim zahtevam.

Gerstung pravi: Ako smatramo družino za enoto, se moramo zavedati, kake ovire nastanejo v razvoju in življenju panja, ako so v plodišču polsatniki, in kako zmešnjavo delamo med zalego, ako jemljemo sate iz srede gnezda ter jih nadomeščamo s praznimi. Kdor premisli vse to, takoj spozna, kak nered dela, ako pri pregledovanju panjev ne postavlja satov nazaj v istem redu, kakor so stali prej.

II. Albertijev listovni panj.

Že pred Albertijem so poskušali veliki čebelarški mojstri postavljati satnike na tak način, kakor so postavljeni v sedanjem Albertijevem panju. Med temi čebelarji je bil tudi baron Berlepsch. Rothe je tudi sestavil take vrste panj, ki je pa imel ta nedostatek, da se satniki niso dali odzadi razmikati, ker so bile razstojnice pritrjene na pokrovu in na dnu panja. Šele nemškemu učitelju Albertiju je prišlo l. 1873. na misel, da je uravnal satnike s kvačicami, ki jih je zabil v sprednjo steno, zadaj pa v okenca. Posnel je to po Gravenhorstovem slamnatem panju, ki se opravlja od spodaj in ki ima pod stropom enak razstop.

Ker je možno v Albertijevem panju s satniki listati, kakor se lista v knjigi, je imenoval svoj izum listovni panj.

Naš panj je torej sestavljen po načelih izumitelja Albertija. Satnik ima neizpremenjeno Gerstungovo mero ter stoji v panju v podolžni ali mrzli legi. Medišče je tolikšno kakor plodišče ter je s plodiščem nedeljiva celota.

1. Opis našega panja in mere.

Naš panj kažejo od vseh strani pričujoče slike št. 2. do 14. Ako bi bile označene na njih še mere, bi skoraj lahko opustil poseben opis, ker so tako jasne, da ga brez težave lahko napravi vsak mizar, ki izdeluje panje. Ker pa jih ni, moram to izpopolniti. Panje sicer lahko izdelujemo tudi po vzorcu. Saj je dandanes že tako razširjen, da si ga lahko skoraj vsakdo ogleda pri sosednjem čebelarju in posname mere. Prav pa je vendarle, da te mere določimo, ker nam je znano, da mizarji pri izdelavi panjev niso vedno tako natančni, kakor bi bilo potrebno.

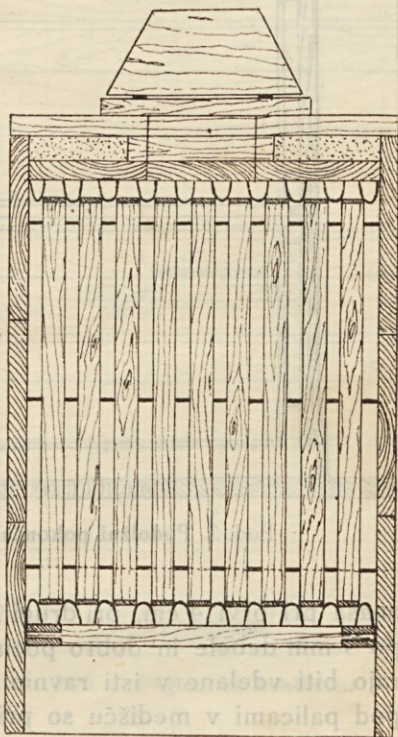
Obod, vratca in okenca naj bodo iz 25 mm debelega lesa, sprednja notranja stena in bradi iz 20 mm, zaklopnica pri spodnjem okencu, sprednji oboj in tablica pa iz 10 mm debelega lesa. Najboljši je smrekov ali lipov les. Ne sme pa biti grčav, vsaj velikih ali celo

trhlih grč ne sme biti v njem. Debelejši les ne škoduje, a za prevažanje je tak panj težak. Tanjšega lesa ne priporočamo, ker panj iz tankega lesa rad razpade in sploh ni dovolj trden. Panj na 9 satnikov je, odznotraj merjen, 58 cm visok, 34 cm širok in 55 cm globok. Obodovi vogli so staknjeni na zobe (cinkani). Tovarne izdelujejo panje zaradi lažje izdelave tudi na zarezo.

Sprednja stena je dvojna, da ne propušča mraza in vročine. Prostor med stenama je natrpan s kakim slabim prevodnikom toplote: s strugotinami, s slamo, s pezdirimem itd. Dvojna stena je vsekakor potrebna, da čuva čebele, zlasti spomladi naglih vremenskih izprememb, in pa zato, da jih pozimi vsak solnčni žarek ne izvabi iz panja. Končno pa je dvojna stena tudi zaradi tega potrebna, da v vročem poletju salnce ne pregreje panja, ker bi se satje lahko v njem jelo taliti. Zadostovala bi tanjša stena le tedaj, ako bi vmes vložili ploščo iz plutovine ali iz podobne tvarine. Na zunanji strani je sprednja stena obita s prečnimi deščicami, ki so spojene z zarezi, katere segajo druga preko druge.

Panj ima dve žreli: eno pri dnu, drugo pa tam, kjer se začena medišče. Spodnje naj bo 15—20 cm široko in 1 cm visoko. Gorenje žrelo je lahko ožje. V zadnjem času napravljamo v medišču namesto širokega žrela le po 2 cm velike luknje, ki jih zapiramo z zamaški. Te zadostujejo popolnoma. Nekateri čebelarji nasvetujejo za plogodišče ameriško žrelo, ki sega čez vso širino in je $2\frac{1}{2}$ cm visoko. Navadno je zaprto s primerno zagozdo, v kateri je vrezano običajno žrelo. Ta uredba se mi zdi jako praktična, zlasti za spomladansko snaženje, ker skozi tisto žrelo poberemo spomladi obenem iz panja vso nesnago, ki se je nabrala na lepenki.

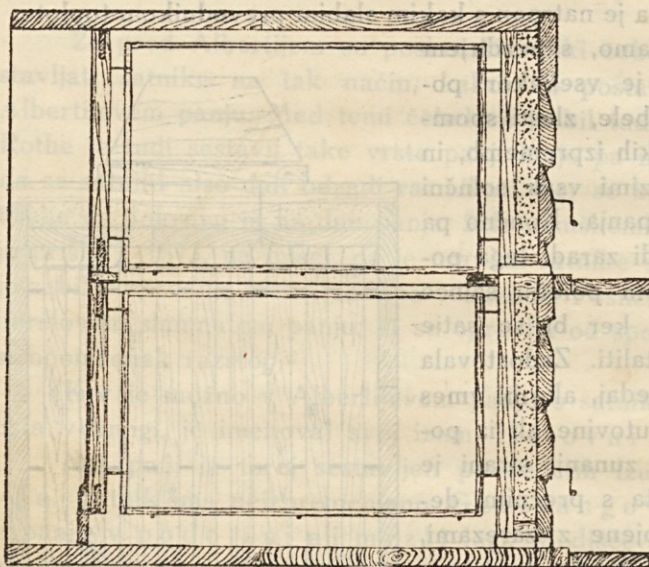
Vratca so izdelana na okvir. Odprtina je na notranji strani zaprta z mrežo, ki rabi za zračenje pri prevažanju, na zunanji strani

Pod. 2. Podolžni prečni prerez.

pa s tablico, ki je pobarvana z lakom za table, da nam obenem rabi za beležnico. Tablica je vdela na tako, da jo lahko snemamo. Kdor ne prevaža, napravi lahko vrata iz ene same deske, v katero vdela prečnike, da se les ne krivi.

V notranjščini je pritrjeno šest železnih palic, na katerih stojе satniki. Paziti moramo, da so palice vdela ne v pravi razdalji. Gornja

Pod. 3. Podolžni pokončni prerez.

vrsta mora biti 26'6 cm od stropa, spodnja pa 27'4 cm pod zgornjo. Pod spodnjimi palicami je 2'6 cm prostora, oziroma več ali manj, kolikor ga nam preostaja. Na ta način izravnamo razdaljo, ako se slučajno pripeti, da je obod malo previsok ali prenizek. Ta prostor ne sme biti mnogo nižji, sicer ne moremo devati pitalnikov pod njega. Oddaljenost palic

od sprednje stene znaša pri prvi 4 cm, pri drugi 21 cm, pri tretji 38 cm. Palice naj bodo po 7 mm debele in dobro pocinkane, da ne rjave. V obeh vrstah morajo biti vdela ne v isti ravnini, da leže satniki na vseh enako. 8 mm pod palicami v medišču so pritrjeni na stranicah panja nosilci iz železne pločevine, ki so tudi pocinkani. Na teh leži, ko je medišče odprto, okvir z rešetko, čez zimo pa deščice, na katere polagamo slamnico.

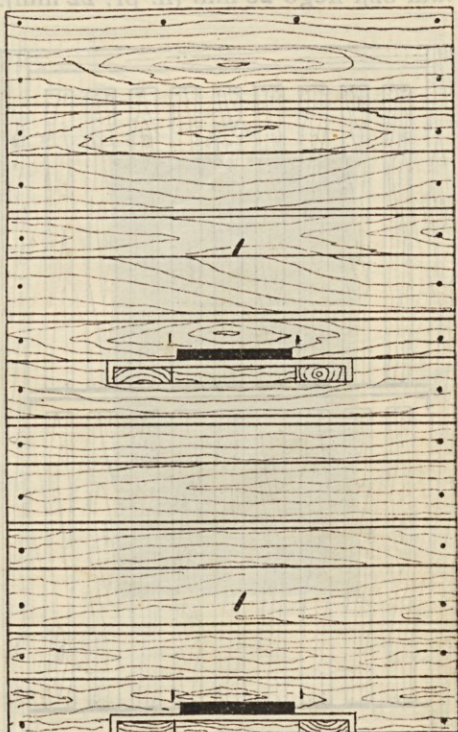
Ako seštejemo navedene mere znašajo:

od stropa do palice	26'6 cm
debelost palice	0'7 "
okvir za rešetko	0'8 "
od okvira do palice v plodišču	26'6 "
debelost palice	0'7 "
pod palicami	2'6 "

Notranja višina panja znaša torej . . . 58'0 cm

Na sprednji steni so zabite v štirih vrstah kvačice v popolnoma enakih razdaljah po $36\frac{1}{2}$ mm vsaksebi. Na drugem mestu pojasnujem, zakaj predpisujem to razdaljo. Kvačice zabijamo s posebno jekleno šablono, ne da bi bilo treba kaj meriti. V čebelarških trgovinah dobimo tudi kvačice, ki se drže skupaj, tako da jih kar vse obenem pribijemo. Ne stojе pa tako trdno kakor posamezne. Razdalja kvačic od stropa znaša za prvo vrsto $4\frac{1}{2}$ cm, za drugo 23 cm, za tretjo 32 cm in za četrto $50\frac{1}{2}$ cm.

Okenci sta staknjeni na zareze iz 3—4 cm širokih letev. Okence v medišču je 27·2 cm, v plodišču pa z nožicami vred 30 cm visoko. Široki sta 2 mm manj, nego je panj znotraj širok, torej 32·8 cm. Na spodnjem delu okenca je 2·6 cm visoka odprtina, široka 27 cm, ki jo zapiramo z zaklopnico. Zaklopnico držita dve vzmeti, boljši je pa lesen ali kovinski utor, ker tako zaklopnico lažje odpiramo. Na zaklopnici je izrezek za pitalnik. Na notranji strani okenca je pribita pocinkana žična mreža, ki ima $2\frac{1}{2}$ mm velike zanke. Na gornjih in spodnjih prečnicah so zabite kvačice v isti razdalji kakor na sprednji steni. Ko stojе satniki v panju med kvačicami

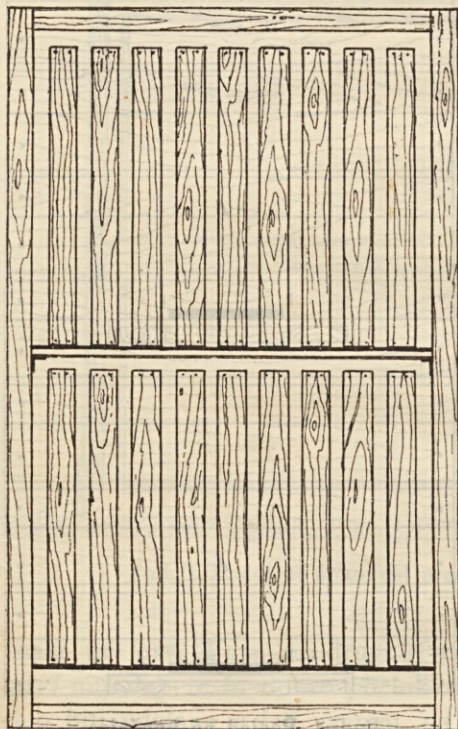

Pod. 4. Pogled na končnico.

v pravi legi, zapiramo okenci s kovinastimi zapahi, ki so vdelani na zunanji strani. Zapahe zasukavamo v raze, ki so vdelane na panjevih stranicah.

Satniki morajo biti zunaj merjeni natančno 41 cm dolgi, 26 cm visoki in 25 mm široki. Ker les, ki ga uporabljamo za izdelavo satnikov, ni vedno popolnoma enako debel, ne smemo meriti satnikov znotraj. Tudi je brez pomena, ako meri satnik znotraj nekaj milimetrov več ali manj. Vendar priporočamo enotnost. Jaz sem po Gerstungovem vzorcu delal iz početka vse dele satnikov iz 6 mm debelega lesa, a za podolžno satnikovo lego je bil tak les prešibek. Če so bili sati

težki, se je spodnja letvica skrivila, na gornji pa so čebele napravljale mnogo prizidkov. Za spodnjo in zgornjo letvo rabim sedaj 12 mm, za stranske pa 6 mm debel les. Ameriški čebelarji napravljajo zgornje letvice celo iz 25 mm debelega lesa. Nekateri čebelarji delajo na notranji strani gornje letve, in sicer po sredi 3 mm široko in prav toliko globoko zarezo, da laže pritrde satnico. Les za satnike sme biti tudi ožji nego 25 mm (n. pr. 22 mm). Tak manj ovira pogled med satje

Pod. 5. Pogled v panj od zadi.

(Brez vratic in brez okenc.)

in med laže odkrivamo. Ima pa to hibo, da pri prijemanju satnika s prsti kvarimo satje. Odločiti pa se moramo za enotno širino, ker različnih širin v enem in istem čebelnjaku ne moremo rabiti.

Panji s premičnim delom imajo to veliko napako, da pri-trjujejo čebele satnike na strop. Temu sem izkušal tudi na ta način odpomoči, da sem vzel za gorenjo letvo 20—25 mm debel les. Na zgornji strani sem vrezal 2 cm širok in 1 cm globok polkrožni žleb. V svojem čebelarstvu uporabljam take satnike že mnogo let in prepričal sem se, da jih čebele le ob robu prav na rahlo pripenjajo na strop, oziroma na rešetko. Tudi drugi čebelarji, ki so tak satnik preizkusili, ga hvalijo. Edina težava je, ker so taki satniki na žleb nekaj dražji. Izdelati se dajo le s stroji.

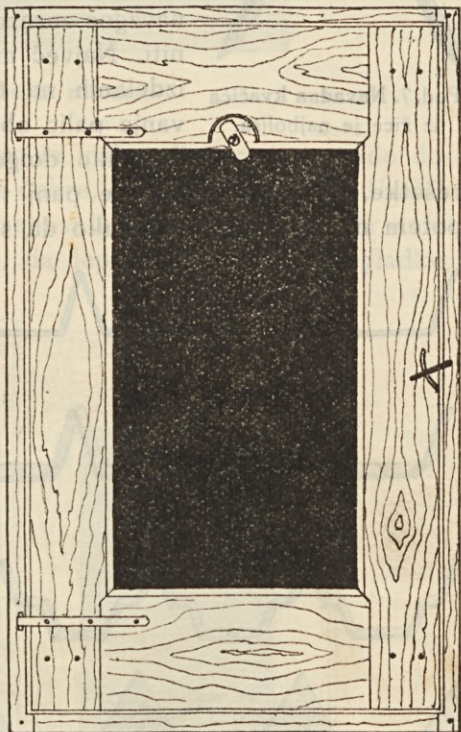
Nekateri čebelarji uporabljajo panje z 10 in celo z 11 satniki in trdijo, da v takih več pridelujejo. Jaz sem že pred vojno preizkušal take panje, a nisem dosegel boljših uspehov. Slepí sat na strani, ki ga vlagamo na mesto desetega sata, se je zdel mojemu čebelarskemu mojstru nepotrebna navlaka. Nikakor pa nočem reči, da ne bi bilo s tem nekoliko olajšano opravljanje, zlasti za začetnike. Izvežban čebelar pa ne potrebuje tega. Pač pa bi nam dva slepa sata utegnila koristiti tedaj, ko hočemo omejevati zalego. Iz srede vzamemo dva

sata in ju prestavimo v medišče, na to mesto pa vtaknemo dva slepa sata. Seveda moramo paziti, da ne prestavimo tudi matice. V prazni prostor vtaknemo dva slepa sata in matica je omejena na oni prostor v plodišču, kjer ravno biva. Veliki čebelarški mojster Švicar Sträuli trdi namreč, da matica dveh slepih satov ne prekorači. Jaz sem nekoč slepe sate preizkušal, pa je ušla matica iz zaграjenega prostora vendarle na stransko satje. Morda je bilo to samo izjemno. Slepe sate — ločilne deske — napravimo iz deske v debelini sata, to je 25 mm, in tako visoke in dolge, kakor je visok in dolg satnik. Bolje pa je, da jo napravimo 12 mm krajšo in pribijemo na vsak konec 6 mm debeli deščici, da se ne krivi.

Odkar je nemški mojster Kuntzch napravil v svojih panjih sanke, so nemški čebelarji sestavili razne vrste panjev s sankami. Posebno se pa nekateri ogrevajo za panje, v katerih stoje satniki le v eni vrsti, to so tako zvani podolžni panji z mediščem na strani. Jaz sem v podolžnih panjih prej čebelaril, preden sem sestavil pokončni panj. Ne pravim, da panj ni uporaben, a to ni, kar je pokončni panj. V podolžnem panju

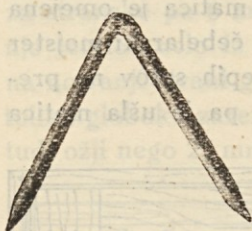
nanašajo čebele med najprej v plodišče in šele potem, ko tu nimajo več prostora, ga odlagajo v medišču. Zaradi tega v tem panju čebele tudi tako pridno ne berejo kakor v pokončnem, kjer imajo nad zalogo skoraj vedno prazno satje. Ko sem spoznal prednosti pokončnega panja, sem podolžne zavrgel.

Poizkušal sem tudi trinadstropne panje, to je panje z dvema mediščema. Hotel sem v dobrih letih dvakrat prevešati in pa odpreti drugo medišče, ko bi bilo prvo polno. Ne le, da je treba za tak panj več satnikov, sem imel s prevešanjem in z opremo drugega

Pod. 6. Naš panj od zadi z zaprtimi vratci.

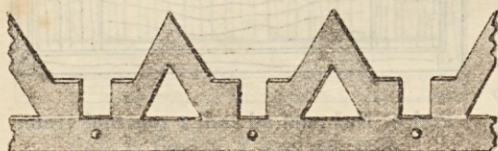
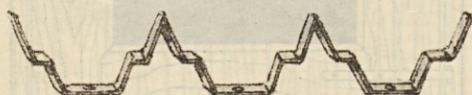
medišča več opravlja, nego bi bil zamudil, ako bi bil čebelar pravčasno pobral med in ga iztrčal.

Pod. 7. Navadna kvačica iz žice je najboljša.

Ako v panj gornje palice trdno zabijemo, jemljemo rešetko, ki jo čebele prilepijo, z veliko težavo iz panja. Zaradi tega je bolje, da pritrdimo palice na ta način, da tiče na eni strani v luknji, na drugi strani pa napravimo iz luknje navzgor zarezo, po kateri moremo palico iztahniti. Največ mojih panjev iz predvojne dobe je izdelanih na ta način. Drugi način za pritrdjevanje palic obstoji v tem, da napravimo palice le toliko dolge, kolikor je širok okvir matične

rešetke, oziroma kolikor je panj v svetlobi širok. Palice pritrdimo potem na okvir rešetke, tako da se da vse skupaj obenem vzeti iz

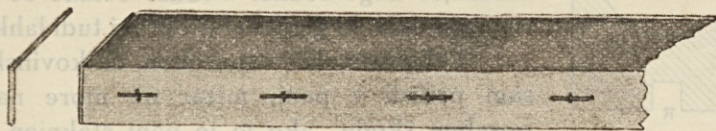

Pod. 8. Raznovrstne kvačice iz enega kosa.

panja. V zadnjem času je pa neki čebelar nasvetoval, naj bi panj z nepremičnimi palicami predelali na ta način, da sedanje nosilce za rešetko odstranimo in pribijemo na panjevo sprednjo steno dve kvačici, ki držita rešetko spredaj. Na zadnjem koncu pa izvrtamo v stranici pod matičino rešetko dve luknjici in v te vtaknemo dva klinčka, da držita rešetko zadi. Kadar plodišče izpraznimo, zlahkoto vzamemo rešetko iz panja, ako jo potisnemo navzdol. Vselej pa moramo izprazniti ali medišče ali pa plodišče, ako hočemo vzeti rešetko iz panja.

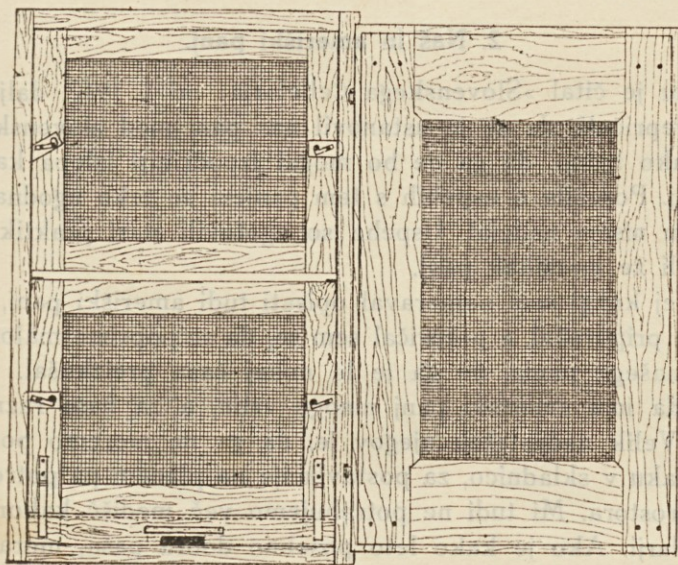
Panji morajo biti natančno in trpežno izdelani. V slabo izdelanem panju je delo prava muka in ni čuda, da izgubi začetnik veselje do čebelarstva, ako takoj iz početka naleti na težave. Zlasti je važno,

da so panji iz suhega lesa. Les pa ni še suh, ako ga naglo na zraku posušimo. Ležati mora več mesecev na solncu in dežju, da se pozneje ne veži in ne poka. Sicer pa pri tem panju ni baš posebna nesreča, ako se les malo usuši, ker se prvotne mere lahko

Pod. 9. Nosilec za rešetko.

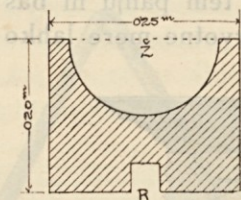
skrčijo le v globino, ne pa v širino in višino, kakor se to rado dogaja pri panjih drugih oblik. Ker ni dobro, da bi delali obod iz širokih desek, kakršne bi pravzaprav potrebovali, vzemimo ožje in jih staknimo in zlepimo. Ni pa umestno, da lepimo stike kar na gladko,

Pod. 10. Naš panj od zadi z odprtimi vratci in zaprtimi okenci.

ampak napraviti moramo utore, v katere vlagamo remeljce, ki branijo, da se deske v stikih ne razmaknejo. Paziti pa moramo, da se stiki posameznih stranskih in zgornjih ali spodnjih obodovih delov križajo, sicer se nam utegne primeriti, da se panj o kaki priliki razkolje, ko je starejši in lepilo odneha.

Mizar, ki sam ni čebelar, nam panjev ne bo izdelal pravilno, ako ga ne nadzorujemo, ker bo morda natančen tam, kjer ni treba, ali pa narobe. Najboljše panje more izdelovati strojna mizarnica. Delo je v vsakem oziru natančnejše nego ročno. Vendar ostane še mnogo ročnega dela, ki ga čebelar opravi tudi lahko sam.

Pod. 11. Prerez skozi gornjo žlebasto letvico satnika.

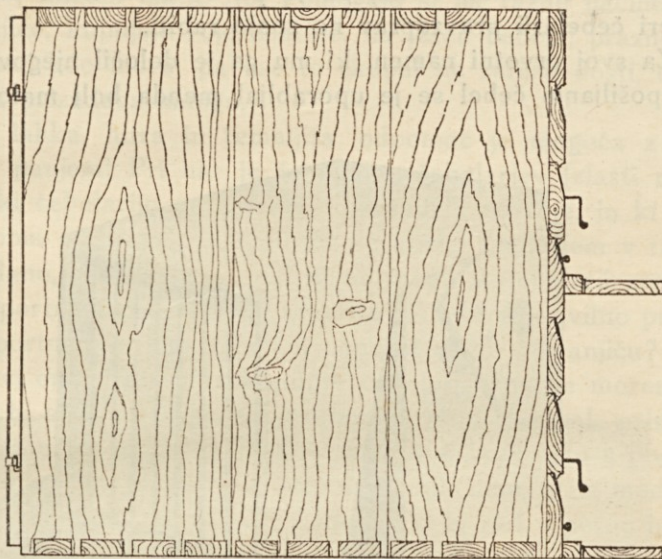
Čebelarju, ki je sposoben, da kovinske dele sam pritrdi v panj, mizar ne more napraviti posebne škode, ako je le panj staknjen pravokotno. Napačno višino lahko popravi na ta način, da prostor pod satniki zviša ali zniža, širino pa s tem, da razstojišča nekoliko bolj stisne ali razmakne. Razlike v meri globočine so brez pomena, čeprav znašajo več centimetrov. Seveda se bo pa čebelar po tem ravnal le v skrajni sili, ker prvi pogoj za dober panj so natančne notranje mere.

2. Naš in ameriški panj.

Kdor je čital »Slovenskega Čebelarja« od l. 1912. dalje, se je mogel prepričati, da se je ustanovil naš panj med slovenskimi čebelarji tako trdno, da ga ne bo mogel izpodriniti izlepa katerikoli drug panj. Poročila o uspehih s tem panjem so tako ugodna, da se takih sam nisem nadejal. Uspehe so ugotovili stari praktiki, ki so preizkusili že marsikak panj.

V tej knjigi sem nameraval opisati tudi ameriški panj, ki sem ga včasih priporočal, a prepričal sem se, da se poprime malone vsak čebelar našega panja, če ga je le nekaj časa preizkušal. Priznati moram, da ima ameriški panj mnogo vrlin, a za naše razmere ni ugoden. Velik nedostatek njegov je, da ga ne moremo postavljati v čebelnjaku v skladnico, za postavljanje na planem pa potrebujemo mnogo prostora. Mi tudi ne potrebujemo več medišč kakor ameriški čebelarji. Ako je kako leto posebno dobra paša, moramo pač med večkrat iztočiti, da napravimo prostor novemu medu. Toda to se žal le redkokdaj primeri. Kaj pa šele opravljanje čebel na planem, zlasti ob večjem številu panjev! Ameriški čebelarji jako tožijo zaradi tega nedostatka. Kadar ni paše in so ropnice nadležne, postavijo nad panj nekak šator. Kako lahko pa delamo mi v čebelnjaku, zlasti odkar poznamo begalnico na oknu! Kako hitro in lahko pogledamo v notranjščino, ne da bi prišli s čebelami v stik! Pri amerškem panju pa to ni drugače mogoče, nego da privzdignemo pokrov. Kadar ga

pa snamemo, toplota naglo izpuhti iz panja. Ameriški čebelarji si pomagajo z ozkimi deščicami, ki jih vlagajo pod pokrov. Kadar pregledujejo panje, odkrijejo le tiste sate, ki jih hočejo premotriti. Velika napaka je tudi, da ne moremo pregledati plodišča drugače, nego da odstranimo medišče. Ako so med satniki medišča in plodišča

Pod. 12. Naš panj od strani.

prezidki, je to delo zelo neprijetno. Za prevažanje pa je ameriški panj bolj nepripraven nego katerikoli drug.

V našem panju dela začetnik res nekoliko teže, a kdor je potrpežljiv, si kmalu pridobi potrebno ročnost in spretnost.

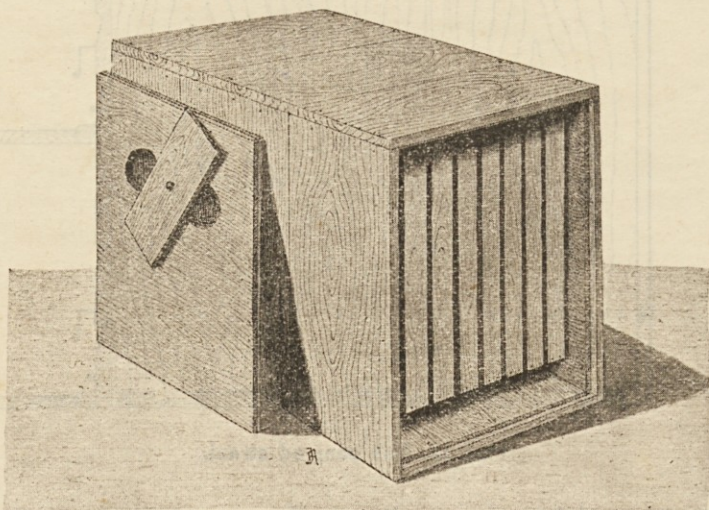
3. Eksportni panj.

Pred več nego dvajsetimi leti sem sestavil panjiček s premičnim delom, ki naj bi izpodrinil kranjčica. Moj namen je bil, da bi v panju te oblike razpošiljal našo čebelo po svetu. Namenjen je bil torej eksportu in je dobil zaradi tega ime eksportni panj. Take panje razposojam vsa leta čebelarjem po naši okolici. Dosegel sem s tem, da so kranjčice kaj kmalu popolnoma opustili. To se je zgodilo ne le zaradi tega, ker so se čebelarji prepričali, da jim čebele v eksportnih panjih bolje uspevajo, ampak tudi zato, ker sem jim med nekoliko draže plačeval, nego so jim ga plačevali medarji.

V »Slovenskem Čebelarju« je bilo že mnogo pisanega v prilog temu panju. Naj tukaj navedem, kar je o njem zapisal gospod Humek l. 1919, v XXII. letniku:

»Vsakdo, ki čebelarji v A.-Ž. panjih, pozna tega našega znanca. Vidimo ga pa tudi že po mnogih čebelnjakih v raznih izpremenjenih oblikah in velikostih. Nekaj jih je pa že med staro šaro, ker jih nekateri čebelarji pravzaprav ne znajo rabiti.

Za svoj prvotni namen, ki mu ga je določil njegov iznajditelj, za razpošiljanje čebel se je uporabljal menda bolj malo. Navadno

Pod. 13. Eksportni panj.

ga imajo za nekako prehodno bivališče za roje in za družine v rezervi. Glede na to najbolj razširjeno in tudi povsem pametno uporabo pa njegovo ime »eksportni« panj ni primerno. Ker se ga je pa že prijelo, naj za enkrat ostane tako, dokler kdo ne nasvetuje kaj boljšega.

Torej eksportni panj! Jaz bi pa nasvetoval zanj še neko drugo uporabo, ki jo je imel na umu tudi izumitelj, ko je panj sestavljal in ki jo je praticiral z najboljšim uspehom veliko let. Eksportni panj bi namreč lahko služil za nekak pomožni panj vsem čebelarjem začetnikom v A.-Ž. panjih in vsem drugim čebelarjem, ki hočejo čim hitreje povečati svoje čebelarstvo in pomnožiti število panjev.

Vsak začetnik, ki hoče v svojem čebelarstvu vpeljati A.-Ž. panje v količnejšem številu, ima nekaj let velike težave, preden »pridelava« dovolj satja in vzgoji zadostno število družin. Primanjkuje mu iz početka vsega. Ko hoče prevešati, nima satja; kadar naj plemenjaki roje, nima medu; na jesen mu manjka čebel za okrepitev plemenjakov, mladih matic itd. Pomagajo si na razne načine. Izrezujejo kranjiče, kupujejo roje, matice, na jesen čebele, prazno satje — kakor pač kdo more; pa vse to skupaj ne zaleže dosti, dela in stroškov pa prizadeva mnogo.

Kako lahka, hitra in temeljita odpomoč je mogoča z našim eksportnim panjem! Pri nas je še mnogo čebelarjev (zlasti na Dolenjskem), ki čebelarijo po starem, v kranjičih na roje, in ki vsako jesen ali doma podirajo panje ali jih pa vozijo medarjem v trganje, bolje povedano, v »mesnico«. Ali bi ne mogli ti čebelarji spravljati rojev v eksportne panje, a ne v kranjiče? Ali bi v pravilno pripravljenem eksportnem panju roj manj nanesel nego v kranjiču?

Od prej omenjenih starokopitnih čebelarjev pa ne moremo zahtevati, da bi si sami pripravili eksportne panje, ampak priskrbeti jim jih moramo mi in jim jih dati tako rekoč naposodo s pogojem, da vsade vanje roje, ki jih bodo jeseni prodali nam, a ne medarjem.

Jaz si mislim to reč takole: Čebelar, ki bi rad uspešno in hitro začel, oziroma razširil čebelarstvo v A.-Ž. panjih, pripravi pozimi ali o pravem času na pomlad primerno število eksportnih panjev, ki jih opremi s satnicami ali pa tudi le z osnovami. Panje zaznamenuje z zaporednimi številkami. Ko jih je popolnoma opremil, jih natančno iztehta, zapiše težo na panj in tudi v svojo beležnico, ki jo napravi nalašč v ta namen. Potem se dogovori z enim ali z več bližnjimi ali po potrebi tudi z bolj oddaljenimi čebelarji in sklene z njimi nekako pogodbo. Čebelar s kranjiči, recimo mu kratko K. P., se zaveže ali vsaj obljubi, da prevzame toliko in toliko eksportnih panjev, v katere vsadi roje, ki jih jeseni, recimo do 15. septembra, proda lastniku eksportnih panjev. Ta, recimo mu A. Ž., se pa zaveže, da prevzame te roje in jih plača po teži, in sicer nekoliko dražje nego medar. Seveda je treba to kupnino določiti, da se izognemo vsakemu nesporazumu. Ako medar plačuje kilogram n. pr. po 8 Din, dam jaz 9 Din.

Poglejmo sedaj še koristi, ki jih nudi ta »barantija« čebelarju A. Ž., čebelarju K. P. in koristi za razširjanje umnega čebelarstva.

Čebelar A. Ž. dobi jeseni po zmerni ceni roje na satju njegove mere. Te roje lahko deloma prezimi kot plemenjake, deloma jih podre,

čebele pa porabi, da podpre druge plemenjake. Mlade matice se tudi nihče ne bo branil. Najbolj bo pa vesel 5, 6 ali celo 7 mladih satov, zlasti lepo izdelanih na satnicah in medenih. Seveda ga bo tak roj veljal precej dinarčkov, toda to je vse kaj drugega nego kranjič, ki je tudi drag, a ne dobi iz njega niti štirih poštenih satov normalne mere — pa še te s kakim trdom! Utegnil bi kdo ugovarjati, češ, da bi dosegli isto in ceneje, če bi poleti nakupili rojev in jih sami vsajali v eksportne ali pa kar naravnost v A.-Ž. panje. Ta ugovor pa ne velja. Noben čebelar ne prodaja rad rojev, ker z njimi itak ni skoraj nič dela. Če je čez leto količkaj paše, ima od njih jeseni mnogo več dobička. Z nakupom rojev tudi precej tvegamo, zlasti pri drujcih. Ob kupčiji na zgoraj opisani način se nam ni bati izgube, ker plačamo panj (roj) po teži.

Pa tudi čebelar K. P. pri tej kupčiji nima škode, ampak le dobiček. Kolikor bi roj naredil v kranjiču, toliko naredi gotovo tudi v eksportnem panju. Ker mu pa A. Ž. plača nekoliko več nego medar, ima vsekakor dobiček. Poudarjati moramo tudi, da mu ta kupčija ne dela nič neprilik pri čebelarstvu, ker po svoji volji lahko izbira roje zase za pleme in tiste, ki jih misli vsajati v eksportne panje za prodaj. Poleg zanesljivega dobička ima pa tudi zabavo, ker lahko opazuje premično delo.

Največje so pa koristi, ki jih ima od tega splošno čebelarstvo. Z oddajanjem praznih eksportnih panjev za vsajanje rojev vsaj nekoliko omejimo barbarsko žveplanje in »podiranje« čebel, ki ga noče in noče biti konec. Pametnemu čebelarju, ki sicer nima prilike, da bi se poučil o važnosti premičnega dela in sploh o modernem čebelarstvu, se na ta način nudi najlepša prilika, da se polagoma in neprisiljeno privadi opravljanju takih panjev. Večinoma pa tudi dobi veselje do umnega čebelarstva. Marsikateremu mlajšemu in naprednejšemu čebelarju, ki se je pogodil, da bo redil roje v eksportnih panjih za prodaj, se bo premično delo morebiti že prvo leto tako priljubilo, da bi najrajši roje pridržal zase. Tedaj naj bo lastnik panja kolikor mogoče popustljiv in naj mu kak panj prepusti za lastno ceno.

Omenjam še, da imajo nekateri čebelarji čebele v eksportnih panjih tudi zato, da iz njih jemljejo spomladi posamezne sate s pokrito zalego in jih dodajajo oslabeledim plemenjakom, da si prej opomorejo.«

Eksportni panj je napravljen samo iz 12 mm debelih desek, ki so vse križema zbite tako, da so vse po 24 mm debele. Po dolgotrajnih poizkusih se mi je posrečilo tako sestaviti panj, da se nikakor

ne more usušiti, čeprav ni izdelan iz popolnoma suhega lesa, in da je tako trden, da kljubuje največjim neprilikam. Satniki — sedem jih gre vanj — stoje na treh palicah. Okenca nima, razstojišča so pritrjena na vratcih. Zaradi priročne oblike je izredno pripraven za prevažanje in prenašanje, prav tako za postavljanje v skladnice v čebelnjaku. V eksportnem panju krmimo lahko z istim pitalnikom kakor v velikih panjih, in sicer spredaj pri žrelu. Ako imamo v velikem panju premične palice, vtaknemo eksportni panj v silo lahko kar noter, ako ga dobimo iz oddaljenega kraja. Preselimo ga v velik panj pozneje, kadar nam čas dopušča.

Nekateri čebelarji uporabljajo solidnejše, iz debelejših desek izdelane eksportne panje na 9 ali 10 satnikov in z okencem. Pravijo jim *polovičarji*, ker so natančno toliko kakor spodnja polovica, plodišče našega panja.

4. Nekateri preuredbe in izboljšave našega panja.

Nobena stvar na svetu ni popolna. Tako ni in ne bo nikdar popoln noben panj. Vedno bodo ljudje kaj našli, s čimer se bo dal na ta ali oni način izboljšati. In kakor je danes skoraj pozabljen Janšev način čebelarjenja, Dzierzonov panj in stotine panjev drugih velikih mojstrov, tako se zgodi tudi z našim panjem. Človek pač stremi po vedno večji popolnosti, a kdo ve, kakšen bo panj v prihodnosti! Kakor so pa mojstri pred nami ustvarjali podlago, na kateri gradimo mi, ustvarjamo jo mi za naslednike!

V prvi številki »Slovenskega Čebelarja« letnika 1915. je priobčil urednik gospod Rojina opis mojega izuma, to je žlebičje v listovnem panju. Pri sklepu članka je pripomnil tole: »Ni pa treba misliti, da kaže zdaj dosedanje Alberti-Žnideršičeve panje zaradi te novosti zavreči. Kaj še! Saj to ni kaka taka bistvena iznajdba, ki bi znatno vplivala na razvoj čebel ali na donos medu, le opravljanje je z njo morebiti nekoliko olajšano. To hodi v poštev le v čebelarstvih z mnogimi panji, kdor jih ima pa le malo, bo tudi še nadalje brez posebnih težav dobival iz njih sladki pridelek. Seveda bo moral tem opreznije delati, čim močnejši in bogatejši bodo panji, da se žival kolikor najbolj mogoče varuje.«

To so bile besede, ki so prišle iz peresa nepristranskega ocenjevalca! Pri tem naj tudi ostane, ako bom jaz svoj izum morda čez mero hvalil.

a) Žlebičje.

Kdor čebelari v listovnih panjih, kjer stoje satniki na palicah, mu je znano, kako neprilичno je včasih devati nazaj v močen panj sat, ki smo ga vzeli iz njega. Ker je prva palica že precej globoko v panju, denemo satnik že na to palico nekoliko teže. Ko ga potisnemo čez prvo palico, tedaj iščemo drugo. Največkrat nagnemo satnik prenizko. Tretjo palico najdemo že laže. Redkokdaj pa se zgodi da bi zadeli na prvi mah s satnikom med razstojišča na sprednji steni. Treba je zopet iskati na desno in levo. Vsi ti nedostatki store, da zmečkamo in poškodujemo dosti čebel, zlasti tistih nad satom ali pa pod njim, pa tudi na sosednjih satih. Obziren čebelar ohrani sicer z opreznim ravnanjem pač marsikateri čebeli življenje, kolikor toliko pa čuti tudi on hibo takega panja.

Iskal sem sredstva proti temu in končno sestavil pripravo, ki jo hočem tukaj opisati.

Namesto palic sem vdelal v plodišče in medišče pripravo, ki sem jo nazval »žlebičje«. Napravil sem jo iz podolžnih letvic, ki so vdelane v dve končni prečni deščici. Žlebičje je veliko tako kakor okvir z matičino rešetko v navadnih panjih. Za vsak panj potrebujemo dvoje žlebičje. V žlebičjih stoje satniki tako kakor sicer na palicah. Podolžne letvice žlebičja, ki imajo širino satnikovih letvic (25 mm), leže vzporedno s podolžnimi deli satnikov. Pritrjene so toliko vsak-sebi, da je med letvicami žlebičja natančno tolika ulica, kolikršna je med satjem. Na zgornji strani teh letvic so napravljeni po sredini vse dolžine žlebički, ki se iztekajo na prečno deščico pri okencih. Vsak satnik mora imeti po dve nožici. Tvorita ju dve konici, ki sta zabiti od spodaj v končna remeljca. Na teh nožicah stoje satniki v žlebičkih. Nožice so tako visoke, da znaša razdalja med žlebičem in satniki 6 mm. Ker stoji zadnja nožica na prečni deščici, ki nima žlebičkov, moremo satnike na eno ali drugo stran premikati, ali, kakor pravimo, moremo z njimi listati.

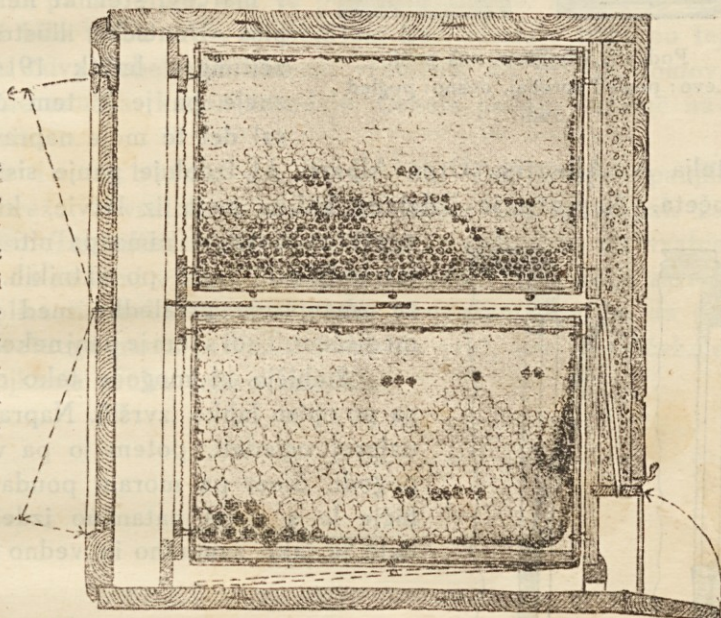
Kadar vlečemo kak sat iz panja, tedaj teče njegova sprednja nožica po žlebičku, in sicer natančno po sredini med sosednjima satoma. Sat se nikjer ne zadeva, zlasti ne ob stropnico, ker ga nič ne dvignemo. Satnik moremo potegniti iz notranjščine popolnoma, vendar stoji s sprednjo nožico še vedno na žlebičju.

Na enak način se da satnik potisniti nazaj v panj. Ker so žlebički zadi razširjeni in jih imamo pred očmi, lahko posamezen satnik postavimo s sprednjo nožico v žlebiček ter ga potisnemo v

panj. Sat ne zadeva niti ob levi niti ob desni sat, ne ob strop, ne tare čebel in ne kvari sosednjih satov, marveč ga pomikemo z lahkoto in naravnost nazaj, kjer se ujame natančno v svoja razstojišča na sprednji steni. Da ne omahujemo s satom navzgor ali navzdol, ko ga vlečemo ven ali potiskamo nazaj, sta zabiti dve majhni kvačici na desni in levi strani zadnjega konca letvic.

Pa še neko prednost ima žlebičje. Dočim je v panjih s palicami med plodiščem in mediščem skoraj 2 cm presledka, ki ga čebele

Na prerezu se vidi veranda, ameriško žrelo, prehod iz medišča skozi končnico v verando, zaklopnica nad okencem v medišču in preurejena vratica.

Pod. 14. Prerez našega panja z različnimi izboljšavami.

ob dobri paši zadelayo tako, da moremo satnike le z velikim trudom potegniti iz panja, je v panjih z žlebičjem med satniki plodišča in medišča samo 6 mm presledka. Čebelam ni treba tega prostora premostiti, ker drži pot iz plodišča po žlebičju naravnost v medišče.

Rešetka je pribita na spodnjo stran žlebičja medišča ali pa je vdrelana v ozkih pasovih med letvami.

Ker čebele kovinastih nožic, kakršne imajo satniki, ne pritrujejo na žlebičje, moremo sate razmakniti, razlistati mnogo lažje nego v panjih s palicami, ki nanje čebele kaj rade prismolijo spodnje letvice satnikov.

Nadaljnja prednost žlebičja je v tem, da imamo v njem natančno merilo za postavljanje satnikov v prave razdalje. Ako postavimo satnike v žlebičje, se bodo kvačice na okencih vselej gladko zasadile v ulice med satniki. Pa še nekaj: če so v panjih žlebičja, ni treba

raznih železnih delov, ki pravzaprav ne spadajo v čebelno bivališče.

Jaz sem ta svoj izum opisal v marčevi številki nemškega časopisa »Deutsche illustrierte Bienenzeitung«, letnik 1914. Leto pozneje pa je v tem časopisu opisal del te moje naprave sin izumitelja A. Albertija, Oton Alberti, ki izdeluje panje sistema svojega očeta. Naprava je izdelana kakor moja iz letvic, ki so vdelane

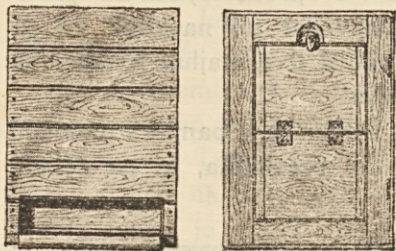
v prečne deščice, nima pa niti žlebičkov po letvicah niti nožic po satnikih. Rabi mu le za zmanjšanje presledka med plodiščem in mediščem. Tudi s tem je panj nekoliko izboljšan.

Žlebičja ni mogoče tako opisati, da bi ga po opisu lahko izvršili. Napravo si je treba najprej ogledati, potem jo pa vsakdo lahko pogodi. Sicer pa moram poudarjati, da žlebičje le s stroji natančno izdelamo. Ročno delo je jako zamudno in vedno pomanjkljivo.

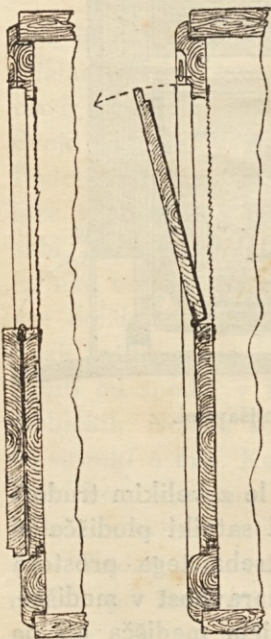
b) Druge izboljšave.

Izboljšal sem še nekatere stvari, ki bi utegnile izpopolniti naš panj. Omenjam jih v naslednjih vrsticah.

Veranda ali izletnica. Na panju sem napravil pred žrelom nekako vežico, verando, imenujem jo izletnico. Zavzema vso širino panja in je tako visoka, kakor je brada široka, torej približno 12 cm. Zunanje deščice na sprednji steni segajo samo do izletnice, notranja deska te stene pa do ameriškega žrela, ki je tako kakor pri dosedanjih panjih novejši sestave.

Pod. 15. Izboljšani naš panj.
Levo: pogled spredaj, desno: pogled zadi.

Pod. 16. Vratice izboljšane naša panja v prerezu.

Če zaklopimo brado in obrnemo ključico, je panj spredaj popolnoma zaprt. To je jako važno zlasti pri prevažanju čebel, ker nam ni treba žrela še posebe mašiti in preganjati čebel, če prisedajo.

Skozi sprednjo steno je napeljana iz medišča poševno navzdol v izletnico cevka, kakršno je vpeljal pri svojih panjih znani čebelar Kuntzsch. Uporabljamo jo kot begalnico, kadar hočemo pobrati med. Takrat denimo v panj med plodišče in medišče tako zvano ločilo! Čebele v medišču kmalu pogrešijo matico in ker slišijo šum čebel v izletnici, gredo za šumom. Medišče je kmalu brez čebel. Nazaj po cevki pa ne silijo, ker te poti niso vajene. Zaradi te naprave tudi ni bilo treba žrela v medišču, ker odletajo troti po tej poti. Izletnica čuva čebele ob slabem vremenu, ko prilete domov, da jih veter ne zanaša, kadar nasedajo. Čebele padajo namreč naravnost v izletnico.

Mreža in tablica na vratcih. Pri novejših panjih ne delamo mreže v vratcih tako velike kakor doslej, ampak za polovico krajšo. Ta velikost zadostuje. Tablico pritrdimo na vratca s tečaji tako, da se lomi v sredi in odpira navzdol. To je bolje zaradi tega, ker tablice ni treba snemati kadar prevažamo, in pa da ne moremo nasprotnega panja pritisniti tesno do vrat, ker bi se čebele zaradi pomanjkanja zraka lahko zadušile.

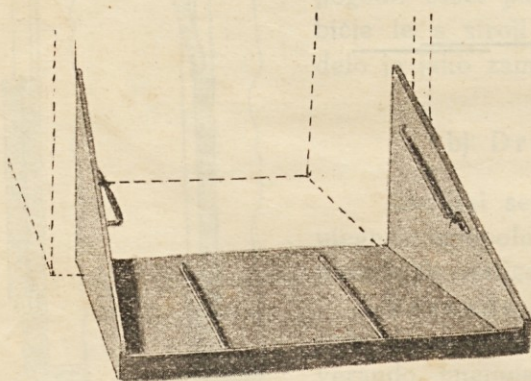
III. Orodje, stroji in druge priprave.

Tehnika se bolj in bolj izpopolnjuje v vseh panogah gospodarstva. Neprestano iščemo sredstev, da bi izboljšali izdelek in pridelek in da bi si delo skrajšali in olajšali, oziroma da bi z istim delom dosegli več. Zaradi tega pa potrebujemo vedno več pripomočkov. To velja tudi za novodobno čebelarstvo.

V cenikih inozemskih čebelarskih trgovin je mnogo najrazličnejšega orodja. Marsikaj pa se izkaže v praksi za popolnoma nerabno, čeprav se na prvi pogled zdi prav pripravno. Toda brez orodja pa dandanes nikakor ne moremo čebelariti. Pred vsem naj bo orodje prvovrstno, ako hočemo, da nam pojde delo od rok. Naj opišem priprave, ki so potrebne za čebelarski obrat.

1. Priprave in pripomočki za opravljanje čebel.

a) **Sipalnik.** Za panje, ki imajo v plodišču nepremične palice, je zelo priročen lesen sipalnik, kakršnega kaže podoba 18. Ni

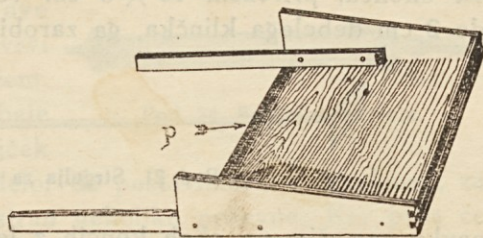
Pod. 17. Navadni pločevinasti sipalnik.

ga treba posebe pritrjevati na panj, ampak ga kar pritaknemo, pa je s panjem trdno spojen. Oba roglja mu segata pod prvo palico v plodišču in se trdno opirata obnjo. Z lahkoto ga zopet iztaknemo, ko smo čebele pometli v panj. Na sipalnik stresemo roj, ko ga hočemo spraviti v panj, in čebele iz zabojščka, ko pobiramo med. Rabi nam pa tudi, kadar pregledujemo

panj, da nam mlade čebele in matica ne padajo s satov na tla. Sipalnik je lahko tudi iz pločevine. Glej podobo 17! Na gornjih voglih ima pripravo za pritrjevanje v panjeve stranice.

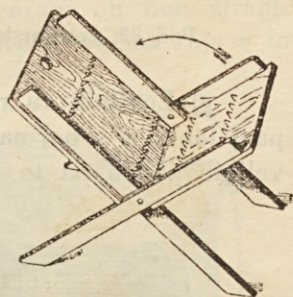
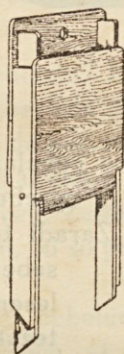
Zadnja leta so čebelarji sestavili še razne druge sipalnice, ki jih pa lahko pogrešamo razen enega, ki je pa omenjen pozneje.

b) **Kozica** je priprava, ki nanjo postavljamo satje, ko smo ga vzeli iz panja. Prvotna kozica je bila sestavljena iz dveh pravokotno zbitih, poševno stoječih sten, ki ju nosijo štiri noge. Ljubljanski čebelarji so kozico izboljšali tako, da jo lahko sklopimo. Zapremo jo kakor knjigo in obesimo na steno, ko jo ne rabimo. Glej pod. 19! Normalna kozica je napravljena za 10 satnikov, da pustimo lahko, če treba, med kakim satom presledek. Za večje čebelarstvo potrebujemo več kozic.

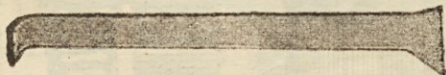
Pod. 18. Navadni sipalnik za plodišče.

c) **Strgulja**. Za čiščenje voščenih prizidkov po dnu, stenah, deščicah, satnikih itd. rabimo strguljo, ki ima na nasprotnem koncu dleto. Z dletom odpiramo zalepljena okenca. Oboje nam rabi tudi pri raznih drugih opravilih.

Pod. 19. Sklepna kozica zaprta in odprta.

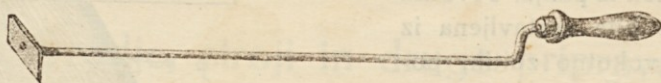
č) **Grebljica** je orodje, s katerim snažimo panjevo dno. Pod. 21. Napravimo si jo lahko sami, ako zakrivimo kos železne palice, debele, kakor jo rabimo za panje, ter na plosko stolčemo zakrivljeni del. Bolje pa je, ako na koncu ravne, 6 mm debele in 45 cm dolge železne palice prikujemo 12 mm široko, 12 cm dolgo in 2 mm debelo železno ploščico. Drugi konec vtaknemo v lesen ročaj.

Pod. 20. Dletasta strgulja za snaženje in razmikanje satja.

d) **Metlica** ali **omelce** (podoba 22.) mora biti iz trdih ščetin. Zima je za to nerabna. Metlico rabimo za ometanje čebel s satja. Posamezna gosja peresa in cele peruti so ravnotako pripravna za to delo.

e) **Matičnice** so različne. Jaz uporabljam le take, ki si jih napravim sam na preprost način. Iz žične mreže, kakršno rabimo za okenca, prirežem 10×6 cm velik kos, ga zvijem okoli $1\frac{1}{2}$ do 2 cm debelega klinčka, ga zarobim in na zlogu sešijem. Nastalo

Pod. 21. Strgulja za snaženje dna.

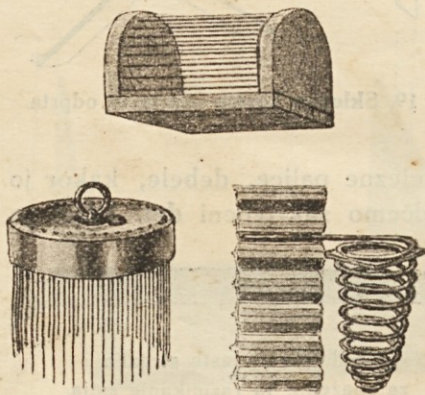
cevko zamašim na obeh koncih z lesenimi zamaški, pa imam matičnico, ki je za vsako priliko.

f) **Brizgalnica.** To orodje rabimo, kadar čebele prevažamo, da jim skozi okence pred odhodom in med potjo večkrat brizgamo vode. Tudi takrat, kadar čebele roje, brizgamo vodo v zrak tako, da pada nanje od zgoraj kakor dež. S tem preprečimo, da roj ne pobegne in da sede niže.

Pod. 22. Čebelarško omelce.

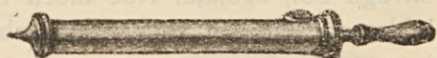
g) **Lovilnik za roje.** Ako čebelarš s kranjčji, vzameš prazen panj lahko s seboj na drevo in ogrebeš roj kar naravnost vanj. Pri velikih panjih pa to ne gre. Zaradi tega si moramo pripraviti poseben lovilnik. Najboljši lovilnik je lesen zabojček, ki ne sme biti pretežak; 10 do 12 mm debele deske popolnoma zadostujejo. Napravljamo ga približno tako velikega, kakor je plodišče našega panja, to je okrog 45 cm dolgega, 33 cm širokega in 28 cm visokega. Ta velikost je potrebna, da se ne usipajo čebele mimo zabojčka, ko stresemo roj z veje, ako sedi na široko.

Pod. 23. Matičnice.

Lovilnik naj bo znotraj gladek, da čebele rajši popuste, ko jih stresamo v panj. Zbit je kakor navaden zaboj. Pokrov polagamo kar na vrh. Spodaj je vrezano žrelo. Ko ogrebemo del roja, pokrijemo lovilnik s pokrovom in ga primaknemo z žrelom do ostanka roja, ki je ostal še na veji. Preuredil sem zabojček še toliko, da

ima razen žrela, ki sega preko vse panjeve širine, tudi brado. Poleg tega pa pritrjujem pokrov s štirimi zapiricami. Tudi ima držaj. V to svrho izvrtam na pokrovu dve luknji, skozi nju vtaknem kos vrvi in jo na notranji strani zvežem. S korcem ogrebam potem čebele kar na brado, ne da bi zabojček odpiral. Bolje opravljamo to delo, da postavimo, ko ogrebam, zabojček tako, da stoji žrelna stran nekoliko poševno. Ker prija čebelam tema v zabojčku, zato prav rade lezejo vanj.

Pod. 24. Brizgalna za roje.

Lahko pa je lovilnik napravljen tudi tako, da je pokrov trdno pribit,

Pod. 25. Matičnica za pridevanje matice.

premično dno pa teče po utorih, ki so vrezani ob dnu stranic. Kadar roj ogrebam, je dno seveda odprto. Ko je večina roja v lovilniku, pripravimo dno toliko, da nastane majhna raza, lovilnik pa primaknemo k čebelam, ki so še ostale na veji. Zabojček obešamo na vejo s kavljji, ki so podobni mesarskim kljukam.

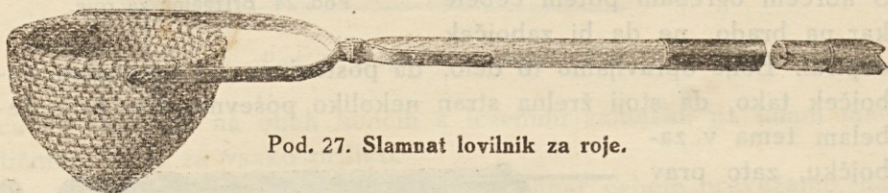
Za ogrebanje rojev rabijo čebelarji tudi vrečast lovilnik. To je vreča, ki je na odprtem koncu napeta na železen obroč, preko katerega je napravljen pokrov. Lovilnik je nasajen na dolg drog. Od pokrova visi navzdol vrv, s katero ga od tal zapiramo. Tak lovilnik rabimo zlasti takrat, kadar visi roj na koncu kake šibke veje, ki je ne moremo doseči z roko. Tudi okrogel slamnat koš je pripravna posoda za ogrebanje rojev, ker je lahek.

Pod. 26. Vrečast lovilnik za roje.

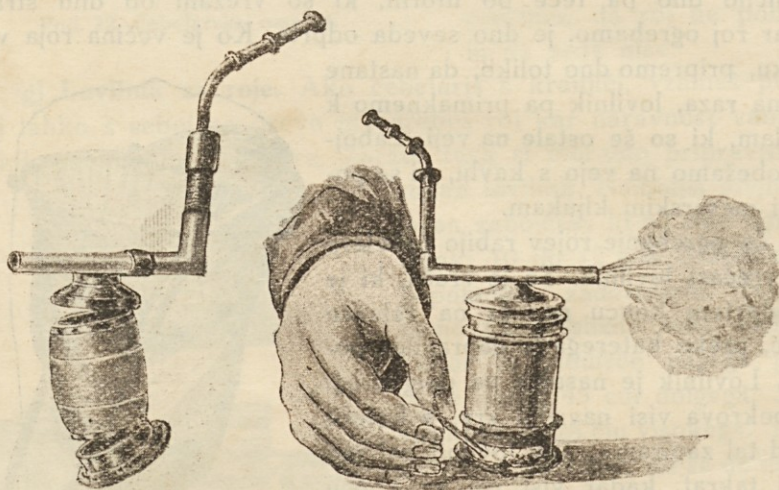
h) **Vrša.** Nekateri čebelarji, ki ne utegnejo in ki ne marajo plezati po drevju, love roje tudi pod žrelom. Za to imamo razne vrše. Jako pripravna je vrša, kakršno uporabljajo gorenjski čebelarji. Narejena je iz tankih desek in žične mreže.

i) **Korec za ogrebanje rojev** (ogrebalnica) je tudi jako potrebno orodje. V trgovinah imajo štirivoglate in okrogle. Meni okrogli bolj ugajajo. Roč mora biti na koncu zakrivljen, da korec lahko obesimo na vejo. Stari čebelarji so imeli za ogrebanje velike lesene žlice.

Pod. 27. Slamnat lovilnik za roje.

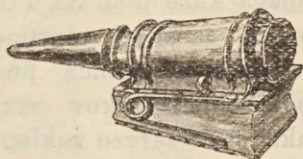
j) **Kadilnik.** Najpripravnejši kadilnik izmed mnogobrojnih vrst, ki jih priporočajo, je **Dathejeva pipa**. Prirejena je tako, da ne ugasne, čeprav jo za kratek čas odložimo. Dim puhamo naravnost iz pipe. Za kadilce prodajajo v trgovinah nalašč prirejene pipe, ki

Pod. 28. Dathejeva pipa za nekadilce.

imajo v pokrovcu cevko, skozi katero puhajo dim. Pri malih opravilih rabimo cigareto ali cigaro. Dim puhamo iz ust na čebele. Nekateri čebelarji rabijo kadilnik, ki je napravljen na meh. Prodajajo pa celo take, ki jih navijemo kakor uro, da ne ugasnejo. Če delamo ves dan, bi nam utegnil meh bolje rabiti, ker puhanje opravljamo z rokami, ne z usti. Za kadilo rabimo popolnoma trhlo vrbovo ali jagnedovo trhljad. Tobak preveč draži čebele.

k) **Klešče za satnike.** Nekateri čebelarji ne jemljejo satov iz panja z rokami, ampak s posebnimi kleščami, ki so nalašč za to napravljene. Pravijo, da opravlja delo hitreje in laže, kdor se na-

Pod. 29. Navadni kadilnik
na meh.

Pod. 30. Klešče za satje.

vadi na klešče, ker mu ne lazijo čebele po rokah. Mi slovenski čebelarji smo do sedaj delali brez klešč. Jaz sem si jih sicer pred davnim časom omislil, a moral bi se bil menda dolgo uriti, da bi bil spoznal njih prednosti, zato sem jih kmalu zavrzel.

l) **Čebelarsko pokrivalo.** Izkušen čebelar rabi pokrivalo le redkokdaj. Najpripravnejša je mrežasta tenčica, ki jo nataknemo čez klobuk in zataknemo okrog vratu pod suknjič. Tenčica je lahka in zračna in nas pri delu ne ovira kaj prida. Spredaj ima majhno odprtino, skozi katero vtikamo pipo ali smotko.

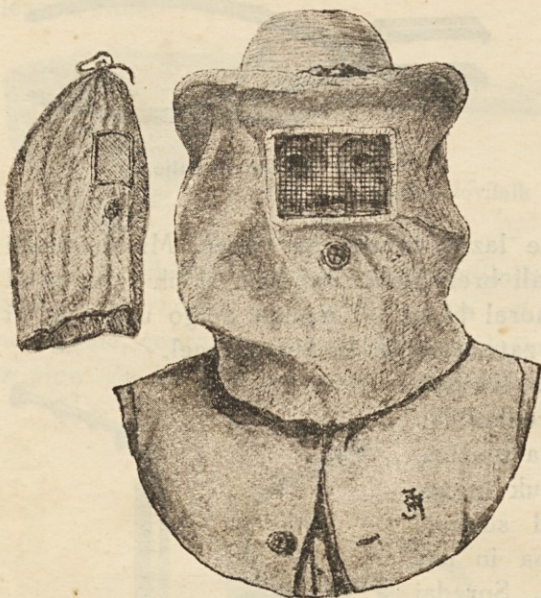
m) **Skrinjica za prenašanje satja.** Jaz sem si napravil skrinjico za prenašanje pokončnih satov, ki so imeli ušesa. Zato je imela skrinjica v gornjem robu stranic zarezi, ki so se na nju sati cbešali. Sedaj pa rabim to skrinjico za sate iz sedanjih panjev in jih prav tako pokonci postavljam drugega poleg drugega, ne da bi rabil kaka razstojšča. Zunaj ob stranicah sta pritrjena dva kosa ploščnatega železa. Ta vežeta na gornjem koncu okroglo leseno držalo, ki mora biti tako dolgo, da sega preko pokrova, ko ga spustimo, tako da ne zapira odprtine. Skrinjico zapiramo s pokrovom. Velika je, znotraj umerjena, 42 × 27 × 20.

Pod. 31. Navadna pipa za tobak
s cevko za dim.

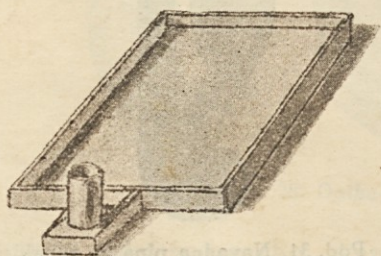
2. Priprave za pokladanje hrane (pitalniki).

a) Navadni pitalnik za pokladanje od spodaj. Ako prezimujemo v plodišču, uporabljamo pitalnik, kakršnega kaže pod. 33. Po-

Pod. 32. Čebelarско pokrivalo.

koliko podložiti, ako tekočina gladko ne izteka. Steklenico napolnimo lahko iznova, ko so jo čebele izpraznile. Navadno uporabljamo steklenice, ki drže približno 1'80 kg sladkorne raztopine 1 : 1, ki vsebuje 90 dkg suhega sladkorja.

Pod. 33. Pitalnik za pitanje od spodaj.

tisnemo ga skozi odprtino v spodnjem okencu pod plodišče. Pitalnikov vrat vtaknemo v zarezo zaklopnice, ki brani čebelar, da ne morejo v prostor med okenci in vrati. V tulec pitalnika, ki je zunaj, poveznemo s hrano napolnjeno steklenico. Del tekočine mora takoj izteči v pitalnik, ostanka pa toliko, kolikor jo čebele iz pitalnika použijejo. Ako čez kratek čas vidimo, da se dvigajo v steklenici zračni mehurji, je to znamenje, da čebele uživajo krmo in da pitalnik dobro deluje.

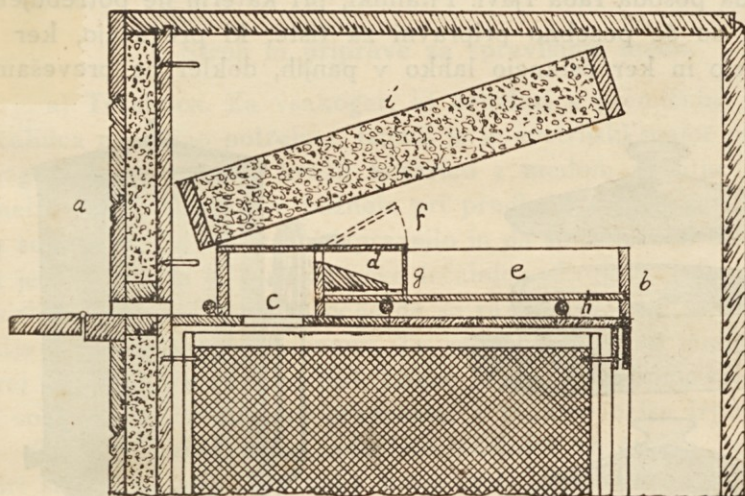
Včasih ga moramo zadi ne-

Ako nimaš pitalnikov, si lahko pomagaš z vsakršnimi steklenicami. Steklenico napolni s krmo, jo zamaši s palcem, ako pa ima širok vrat, pa s koščkom kositra ali stekla. Nato jo obrni in postavi v panj za okence ter odmakni naglo prst ali steklo. Steklenico potem prisloni v kot, da stoji malo

nagnjena. Nato odpri zaklopnico pod okencem, da morejo čebele do krme. Da jo hitreje najdejo, razmažemo nekoliko hrane blizu steklenice v smeri proti plodišču. Ako je dno panja, kjer stoji

steklenica, suho in stoje panji na vodoravni podlagi, se ne bojimo, da bi krma iztekla.

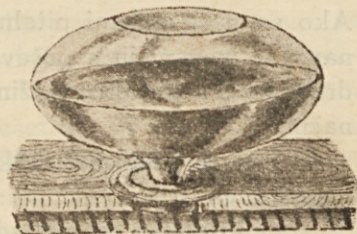
b) **Pitalniki za pokladanje od zgoraj.** Za pitanje od zgoraj je sestavil urednik »Slovenskega Čebelarja«, g. Humek, zelo pripraven pitalnik, ki drži 3 litre in sega čez vse medišče. Pod. 15.

Pod. 34. Pitalnik za medišče.

a) panj, b) obod pitalnika, c) odprtina za dohod čebel, d) korito, e) prostor za hrano
f) zaklopnica, g) pregraja, h) prostor med palicami, i) odeja.

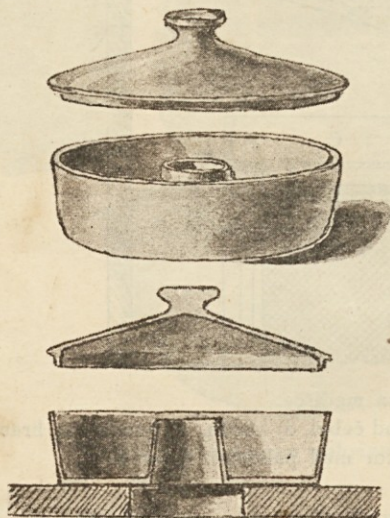
Zelo priročen pitalnik je **t u r i n š k i** (Gerstungov) balon (pod. 35). V našem panju se da porablja v medišču, ako snamemo v sredi deščico in ga postavimo naravnost na satnike. Ker pa pridemo pri tem s čebelami v dotiko in ker uhaja toplota, je bolje, ako izvrtamo v deščici luknjo, ki ima 8 cm v premeru. V luknjo denemo skledico, nanjo pa poveznemo balon. Krmimo lahko tudi z več baloni hkrati.

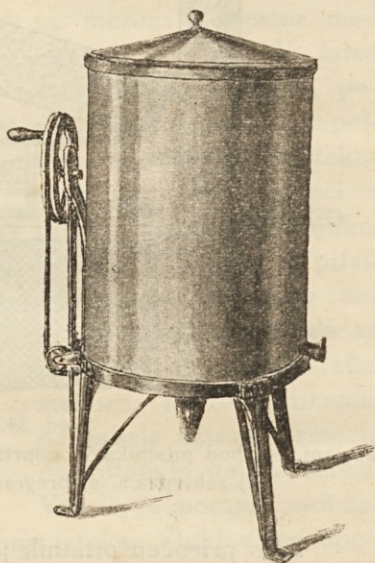
Pod. 35. Turinški balon
za pokladanje od zgoraj.

Neke druge vrste pitalnik je štiri-voglata posoda iz pločevine, ki je lahko dolga in široka kakor medišče, visoka pa do 10 cm. V sredi ima 6 cm veliko luknjo, v katero je vdolan tulec, ki je nekoliko nižji, nego so stranice posode. Preko tulca poveznemo lončku podobno posodico, ki sega pitalniku do dna in ki je 8 mm višja

in 3 cm širša nego tulec. Luknja v posodi mora biti na tistem mestu v medišču, kjer smo razmaknili deščice. Bolje je pa, da imamo v srednji deščici izvrtano tako veliko luknjo, kakor je pitalnikova. V pitalniku ni treba plavača. Nalijemo ga lahko v panju. Krma ne izteče, čeprav ne stoji panj vodoravno. Pitanje v mediščih ima le to hibo, da posoda rada rjavi. Pitalniki, pri katerih ne potrebujemo steklenic, so še posebno pripravljeni za tiste, ki prevažajo, ker se ne razbijejo in ker ostanejo lahko v panjih, dokler ne prevešamo.

Pod. 36. Lončeni pitalnik za pokladanje od zgoraj (v medišču).

Pod. 37. Trčalnica s pogonom od spodaj.

Ako so gori opisani pitalniki napravljeni s poševnim tulcem, ki je navzgor izožen, in s poševnimi stenami, jih lahko vlagamo enega v drugega. Prav tako vložimo lončke, ako so napravljeni na enak način.

Vse te pitalnike lahko polnimo, ne da bi prišli s čebelami v neposreden stik.

c) **Pitalniki za pokladanje med satjem.** Za pitanje med satjem uporabljamo Doolitlov pitalnik. Posoda je narejena iz lesa, in sicer v obliki in velikosti satnika. Od obeh satnikovih straneh sta pribiti tanki deščici. Gorenja stran bodi odprta! Da pitalnik ne propušča, ga oblijemo znotraj po vseh kotih z voskom. Pitalnik drži 1½ litra. Kadar hočemo pitati, ga napolnimo in potisnemo v panj

v bližino gnezda na mesto kakega sata. Ta pitalnik uporabljamo le tedaj, ako ne moremo pitati ne od zgoraj ne od spodaj.

Za polnjenje pitalnikov vzamemo škropilnico, kakršno rabijo za zalivanje po vrtih. Ta priprava je tako priročna, da ne bi smel biti brez nje noben čebelar. Ako imamo pa vrt, jo lahko uporabljamo za oboje.

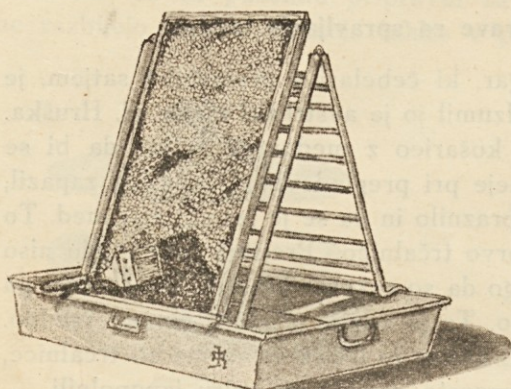
3. Stroji in priprave za spravlanje medu.

a) **Trčalnica.** Za vsakogar, ki čebelari s premičnim satjem, je trčalnica neogibno potrebna. Izumil jo je avstrijski major pl. Hruška. Njegov sin je namreč krožil košarico z medom v satju, da bi se iznebil čebel. Hruška je pozneje pri pregledovanju košarice zapazil, da se je satje na eni strani izpraznilo in da se je izcedil čist med. To ga je nagnilo, da je sestavil prvo trčalnico. Prejšnje čase medu niso mogli pridobivati drugače, nego da so razdrobili satje. S trčalnico pa satje ohranimo nepoškodovano. To je za čebelarstvo mnogo vredno. Prej tudi ni bil med tako čist, kakor je trčan. Sčasoma so trčalnice, ki so bile v začetku jako preproste, v vsakem oziru izpopolnili.

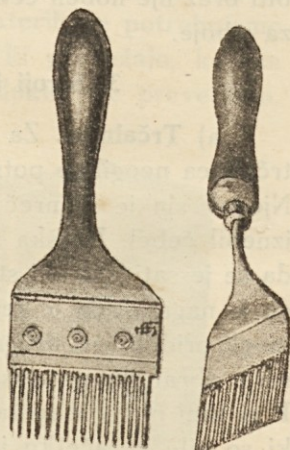
Za mala čebelarstva zadostuje trčalnica na tri, za večje pa na štiri sate. Pri preizkusu neke nove vrste trčalnice po tovarišu Bukovcu smo ugotovili, da trčalnica na tri sate najlepše teče. Morda velja za to isti razlog kakor pri trinožni mizi ali pri stolu, ki stoji v vsakem položaju trdno. Pripravna je trčalnica s tornim pogonom. Ima pa ta nedostatek, da jo težko vrtimo. Trčalnica s spodnjim pogonom teče sicer lahko, toda koš se pa hitro razmaja in pokvari. Trčalnice na jermen ne priporočam, ker je večer križ z jermenom, pač pa delujejo zanesljivo trčalnice z verižnim pogonom. Najnovejša trčalnica je opremljena s polžastim pogonom; stroj teče popolnoma tiho. Omeniti moram tudi trčalnico brez bednja. Dasi je jako pripravna, se doslej ni mogla uveljaviti. Kadar kupuješ trčalnico, pazi da je trpežno izdelana. Beden mora biti pocinjen ali, kar je še bolje, postekljen. Upoštevaj, da ti bo moral stroj služiti deset ali še več let. Zato ne kupuj šibkega in površno izdelanega! Veliki ameriški čebelarji imajo celo trčalnice na 8 satov. Goni jih motorna sila.

Glede rabe besede »trčati« omenjam tole: Kmalu potem, ko sem začel čebelariti, sem slišal pri nekem čebelarju v našem kraju, da rabi za delo, ki ga opravlja, ko izpraznjuje s strojem med iz satja, besedo trčati. Znano mi je bilo, da rabimo v našem kraju ta izraz za dela, ki so temu slična. Na primer: iztrčamo tekočino, kolikor je ostane v kozarcu, steklenici ali keblu, potem ko smo jo

prej iz posode iztočili. To delo opravimo na ta način, da kolebamo s posodo po zraku. Vodo tedaj s silo ven izmečemo. Ta izraz sem potem rabil v svojih spisih v »Slovenskem Čebelarju« in so se ga že dodobra oprijeli slovenski čebelarji. Ko je pa dr. Šmid nasvetoval

Pod. 38. Stojalo za odkrivanje medenega satja.

Pod. 39. Vilice za odkrivanje satja.

izraz »točiti«, ga je pričel rabiti tudi list. Vsakdo ve, da rabimo besedo »točiti« za druga dela, ki jih opravljamo v čebelarstvu. Na primer: čebelar med najprej iztrča, potem pa ga toči v deže in steklenice. Že ta stavek kaže, da moramo imeti za vsako delo poseben izraz, zlasti pa, ako najdemo primerne ga med narodom.

b) **Stojalo za odkrivanje satja.** Preden postavimo sate v trčalnice, moramo vse pokrite celice odkriti. Sat položimo na poševno stoječe stojalce, pod katerim je pekači podobna posoda, ki lovi tudi med, ki kaplja od sata. Tja odlagamo tudi pokrovce.

c) **Vilice in nož za odkrivanje satja.** Za odkrivanje satja rabimo večinoma nalašč za to narejene vilice, ki morajo biti dobro pocinjene.

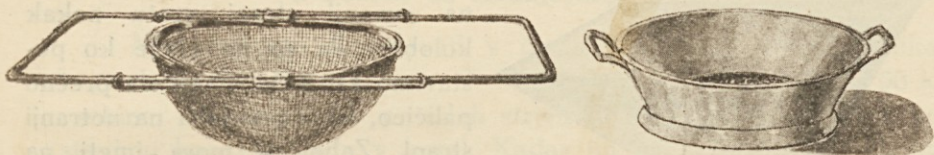
Pod. 40. Čevljarški krivec za odkrivanje medenega satja.

Ko to delo opravljamo, morajo teči igle tik pod pokrovci, da ne poberemo preveč medu in ne poškodujemo satov. Tu in tam

je še vedno v rabi nož, ki je zakrivljen kakor čevljarški krivec. Nož za odkrivanje medu so uporabljali, preden so poznali vilice. Nekateri čebelarji, zlasti ameriški ga čislajo še dandanes.

č) **Cedilo za med.** Postavljamo ga pod trčalničen lijak. Napravljeno naj bo iz kositra in iz dobro pocinjene goste mrežice. Cedilo ne sme biti premajhno, da moremo med večkrat premešati, ako ne odteka dovolj hitro.

d) **Čistilnik za med.** Ako hočemo med in vosek dobro prečistiti, ga moramo segreti in čakati, da se prav počasi ohlaja. Za

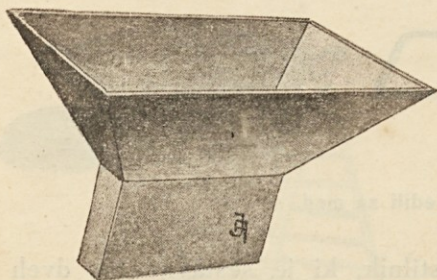

Pod. 41. in 42. Cedili za med.

mala čebelarstva je priporočen čistilnik, ki je sestavljen iz dveh loncev. Manjši je postavljen v večjega. V notranji lonec natočimo med, v zunanjšega pa vode. Iz notranjega lonca je izpeljana cev na zunan, vanjo je pa pritrjen izlizek. Tak čistilnik postavimo lahko na vsako ognjišče. Pomagamo si pa lahko tudi z navadnim loncem, ako ga postavimo v drugega večjega, kamor natočimo vode. Lonca z medom ne smemo pristavljati nikdar naravnost k ognju, da se nam ne prismodi. Porjavel bi in izgubil značilni vonj. Dokler je bilo moje čebelarstvo manjše, sem uporabljal za čiščenje preprost kositrn lonec za 50 kg medu. Ob spodnjem robu pri dnu je imel 2 cm široko odprtino. Vanjo je bila vdelana kratka cevka, ki je bila zunaj ojačena z liju podobnim obročem. V tej cevki je tičal lesen klin, ki je bil tako dolg, da sem ga lahko prijel in obračal z roko. V lonec smo natočili medu ter ga postavili v kotel z vodo. Ko se je med v loncu dodobra segrel, smo ga vzeli iz kotla in ga obvili z vrečami, da se je vsebina počasi ohladila. Ako pa kotla nismo takoj rabili za kako drugo kuho, smo pustili lonec z medom, da se je shladil v kotlu. Iz čistilnikov smo točili med naravnost v steklenice in druge posode.

e) **Lij za ometanje čebel.** Nekateri čebelarji pravijo, da je najtežje čebelarsko delo pobiranje medu. Ako pa imamo vse pripomočke, ki so za to potrebni, bomo lahko opravili tudi to delo. K tem pripomočkom spada lij za ometanje. Težko je čebele ometati s satov naravnost v panj. Ako pa prestavimo sate iz medišča na kozico in počakamo, da se čebele napijejo medu, ter jih šele potem ometamo, se nam bo delo zdelo igrāča. V spodnje panje lahko ometamo čebele

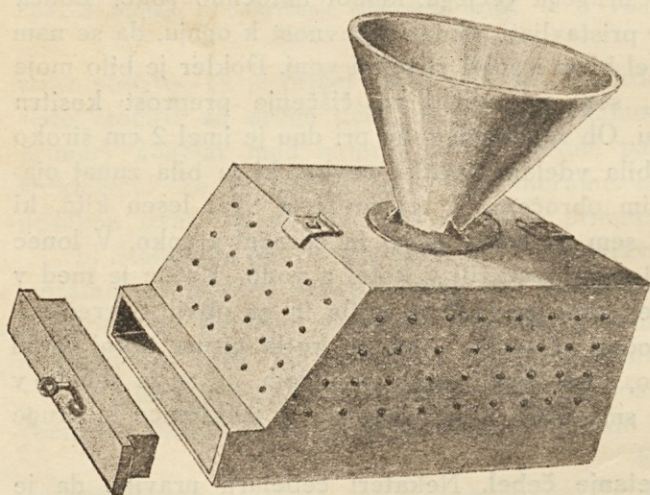
v sipalnik »Ideal«, kakršnega je sestavil g. Stojkovič (pod. 78). V gornjih panjih pa bo opravilo s tem sipalnikom malo težje. Na mojih čebelnjakih ometamo čebele v lij, kakršnega kaže pod. 44. Izdelan je iz kositra in ima na gornjem delu 50 cm, na spodnjem pa 8 cm v premeru. Ta velikost je potrebna, da ne padajo čebele po tleh. Pod lijem je skrinjica s pokrovom, ki ima tako veliko luknjo, da lahko

Pod. 43. Lij za ometavanje čebel.

lij vanjo vtikamo. Lij mora imeti na zunanji strani vratu nekaj kolobar, da se ne ziblje ko postavimo sat s čebelami na prečno paličico, ki je pritrjena na notranji strani. Zaboječnik mora imeti na strani najmanj 1 dm² širok dušnik, ki je prevlečen z mrežico, skozi katero dobivajo čebele zrak. Pokrov je po robih obit z letvami, da se ne krivi in da tesno zapira.

Jaz sem to skrinjico tako preuredil, da spravljam čebele v panj, ne da bi jih moral pretresati na sipalnik. Napravil sem pri

Pod. 44. Posoda za ometanje čebel.

dnu 3 cm visoko odprtino po vsej širini skrinjice. To odprtino zapiram na znotraj z zaklopnico. Ko odprem zaklopnico na panjevem okencu in vzamem iz skrinjice lij, udarim z njo krepko ob tla, da zdrknejo čebele na dno. Potem postavimo naglo skrinjico v panj in odprem še to zaklopnico. Nato zbeže hitro v plodišče.

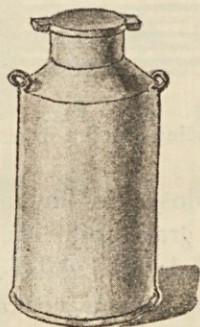
Dobro je, če panj zgoraj zasenčimo, da je notri popolna tema. Skrinjica mora biti na zunanji strani, kjer ima odprtino, tako prirejena, da tesno zapira, ko jo primaknemo k okencu plodišča, sicer nam čebele pri strani uhajajo. Tudi mora biti prirejena po širokosti panja. Da

ni treba skrinjice podkladati, ima dva roglja, da prijemlje pod palice kakor sipalnik. Pokrova pri tem delu ne smemo nazaj polagati, ker čebele beže v temen panj le, ako pada svetloba v skrinjico. Delo opravljamo še hitreje, ako imamo dve skrinjici, in sicer eno, ki jo praznimo, drugo pa, da vanjo dalje ometamo.

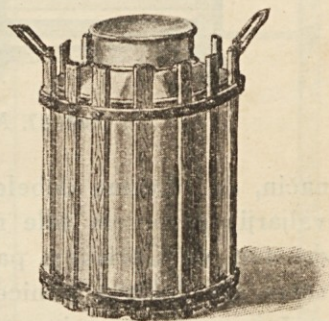
4. Posode za shranjevanje medu.

Med moramo shranjevati v čistih posodah, ki nimajo nikaškega duha. Najpripravnejše so kositrne deže z ročaji za 25 in 50 kg vsebine. Ako je med v posodah strjen in ga hočemo raztopiti, postavimo kar vse vkup v kotel. Kadar jih pa razpošiljamo, jih postavimo v zaboj, ki sme biti tudi brez pokrova. Pokrov na deži ne zapira povsem dobro, zato ga moramo, ako pošiljamo tekoč med, oviti in zalepiti s papirnatim trakom; nato zaporo plombiramo.

V Sloveniji uporabljamo za med že od nekdaj lesene sodčke. Sodčki imajo pa to hibo, da vsrkavajo dva do pet odstotkov medu in da radi puščajo. Razen tega se ne dajo z lahkoto do

Pod. 45. Pločevinasta posoda za med.

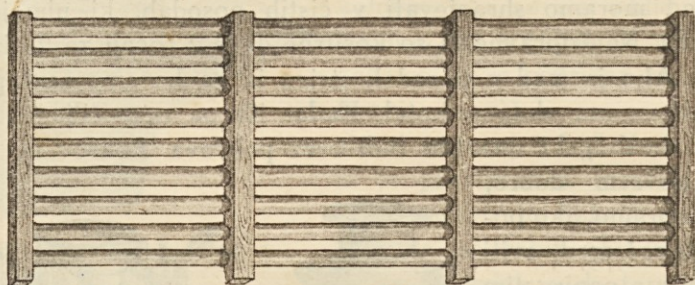
Pod. 46. Posoda za razpošiljanje medu.

čistega izprazniti. Opozoriti moram čebelarje, da uporabljajo za med le posode iz pokositrene (pocinjene), ne pa iz pocinkane pločevine. Cink oksidira in je zdravju škodljiv.

Za prodajo medu na drobno rabimo steklenice za $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ in 1 kg vsebine. Najbolj pripravne so steklenice s pokrovcem na vijak, ki ima dva vložka: enega iz plutovine, drugega iz pergamentnega papirja. Tak pokrov dobro maši steklenico. Gospodinje jih kupujejo rade, ker jih lahko rabijo v razne druge svrhe. Ako pošiljamo steklenice v zabojih, jih moramo vlagati med slamo ali med enako tvarino in pritisniti zabojev pokrov tako, da stoje steklenice popolnoma na tesnem. V steklenicah je tekoč med posebno lepo viden, zlasti ako je lepe barve, dobro prečiščen in ako so okusno opremljene z etiketami.

5. Druge priprave in potrebščine.

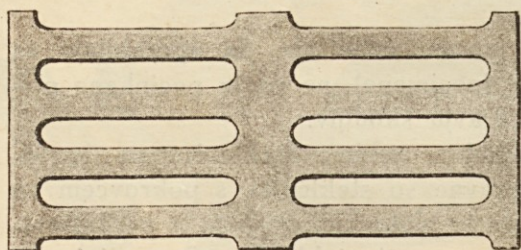
a) **Stiskalnica za satnice.** V začetku so naši čebelarji izdelavali satnice večinoma sami na ročne stiskalnice. Ko pa sem jaz pričel z izdelovanjem na valjarje, so večinoma opustili domače izdelovanje. Z valjarji delamo lepše, pa dobimo tudi več satnic, ker so tanjše. Izdelovanje satnic na valjarje se je močno popolnilo, ker jih ne izdelujemo več s pomakanjem lesenih tabel v vosek, ampak na ta

Pod. 47. Matičina rešetka iz lesenih palic.

način, da vlivamo debele plošče in jih najprej valjamo na gladkih valjarjih in potem šele na graviranih. Na Slovenskem je prevzelo društvo, na Goriškem pa zadruga izdelavo satnic. Lahko se zanesemo, da dobimo satnice iz čistega voska. Nepoštene tvrdke pri-mešajo vosku ceresina, parafina in podobnih nadomestil. Satnice s tako primesjo so nerabne, ker primesi nimajo tiste trdnosti kakor

vosek, zato se celice v panju raztegnejo in jih čebele ne morejo rabiti.

Pod. 48. Navadna pločevinasta rešetka.

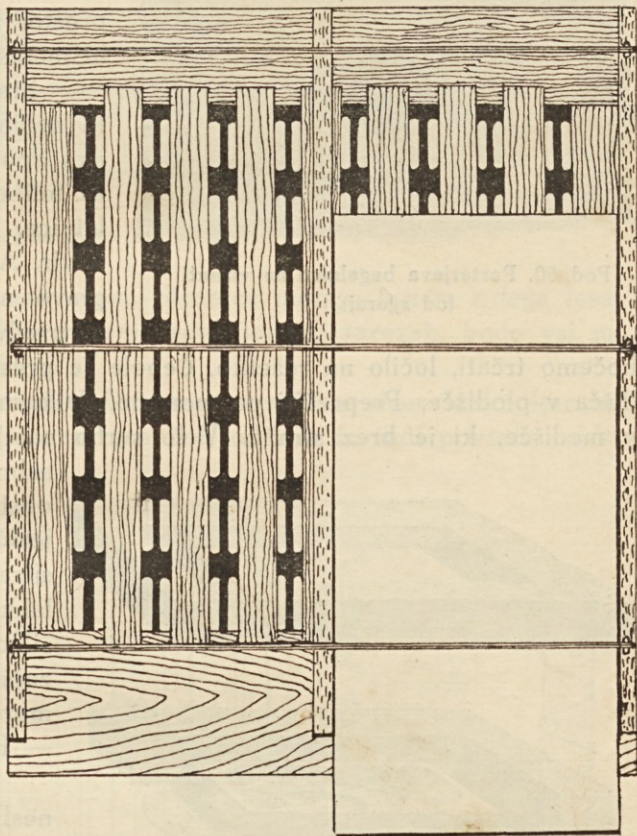
b) **Matičina rešetka.**

Rešetko je izumil Brazilijanec Hannemann. Z njo ločimo plodišče od medišča tako, da matica ne more v medišče. Raze na rešetki so namreč tako velike, da lazijo čebele skoz nje,

matica pa ne. Ako nam matica ubeži v medišče, ne moremo satov točiti, ker je v njih zalega. Brez rešetke bi opravljali le v izredno dobri letini, a le do trčanja. Ko bi medišče izpraznili, bi utegnila matica zagospodariti v njem. Rešetko izdelujejo iz cinkaste plo-

čevine, pa tudi iz lesa. Jaz imam že več let v rabi leseno rešetko, ki je pripravljena iz okroglih palčic. Služi mi ravno tako kakor kovinasta. Izdelujejo tudi rešetke iz desek, v katere so vrezane primerne reže. Ako obtipljemo na kovinasti rešetki ostre robove, jih moramo pobrusiti s smirkovim papirjem, da se čebele preveč ne ogolijo, ko lazijo skozi.

c) **Begalnica, zamedišče.** Pri velikih čebelarstvih uporabljajo pripravo, s katero preženejo čebele iz medišča, kadar hočejo trčati. Pripravo imenujemo begalnico. Pri ameriških panjih je begalnica vdela v posebno desko, ki je tako velika, da tesno zapira plodišče. Begalnica obstoji iz nizkega kositrnega žlebiča, v katerega stavdelani po dve tanki vzmeti. Čebele se skozi žlebič z lahkoto prerinejo, na-

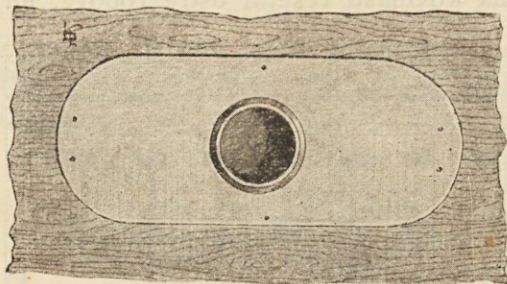

Pod. 49. Rešetka z ločilom.

zaj pa ne morejo. Desko z begalnico v sredi vlagajo čebelarji med medišče in plodišče na predvečer, kadar hočejo drugi dan med pobirati. Ko se čebele v medišču začutijo ločene od matice, se prerinejo skozi begalnico v plodišče. Zjutraj je medišče prazno. Z uporabo begalnice si čebelarji prihranijo ometanje čebel in se na ta način rešijo zamudnega dela.

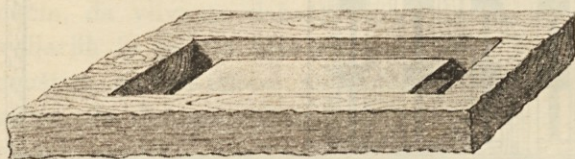
Ako hočemo begalnico uporabljati pri našem panju, moramo predelati okvir z maticino rešetko. Pribijmo na stranske dele in po

sredini tanke letvice, tako da lahko vtaknemo pod železne palice ločilo iz pločevine. Okvir rešetke, kakor ga kaže pod. št. 49, je razen tega izpolnjen z letvami, ki leže natančno med satniki plodišča in medišča. Z njimi izpolnimo nepotrebni in kvarni prostor med satniki plodišča in medišča.

Pod. 50. Porterjeva begalnica na vzmeti
(od zgoraj).

hočemo trčati, ločilo na rešetko. Čebele se preselijo čez noč iz medišča v plodišče. Preprečiti pa moramo, da nam ne zaidejo ropnice v medišče, ki je brez straže. V to svrho natakemo na žrelo posebne vrste begalnico,

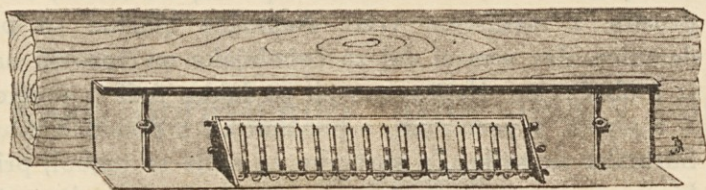
Pod. 51. Porterjeva begalnica od spodnje strani
(zaprta in odprta).

obstoji iz več majhnih jezičkov iz tankega kositra. Te jezičke čebele lahko privzdignejo, če silijo ven, za njimi se pa zapirajo, da nikakor ne morejo od zunaj nazaj. — Pod. 52.

Kot popolnoma zanesljivo sredstvo priporočajo, da napeljemo od zgornjega žrela navzdol blizu do dolnjega žrela leseno ali kositrno cevko.

Ostali del žrela, kolikor ga ne zapira cevka, moramo zamašiti. Čebele v medišču slišijo skozi to cevko svoje sestrice na spodnjem žrelu, ki se prašijo in, ker se čutijo brezmatične, se preselijo hitro k njim. Ta priprava bi lahko ostala kar gori, ker po cevi lahko odhajajo tudi troti iz medišča. Še bolje je pa, da vdelamo pri novih panjih tako cev v predelek, kakor je to delal mojster Kuntsch pri svojih panjih in kakor je opisano na strani 25.

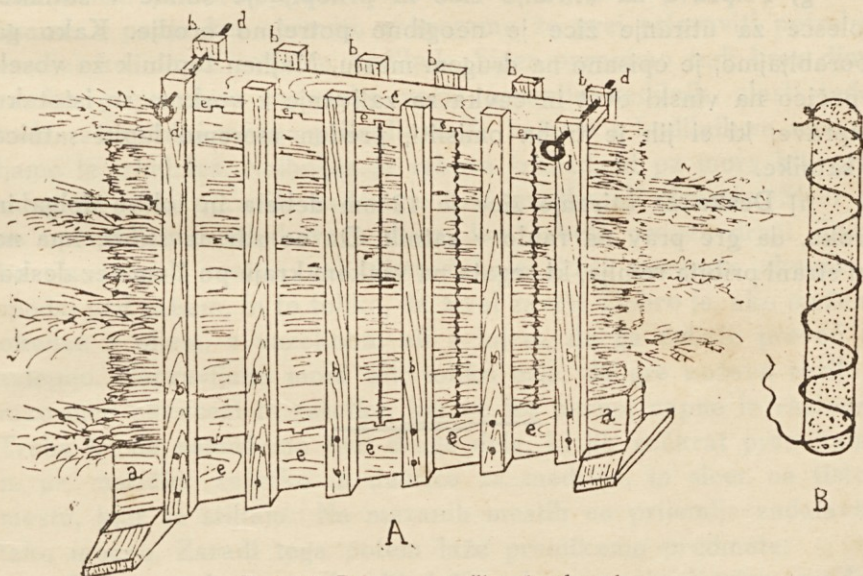
č) **Korito za prirezavanje letvic za satnike.** Po navadi ne kupujemo izgotovljenih satnikov, ampak le remeljce, ki jih moramo šele za satnike prirezati. Popolnoma enaki bodo remeljci le tedaj, ako jih prirezujemo na tej preprosti pripravi. To je koritu podoben

Pod. 52. Begalnica na zaklopnice za žrelo v medišču.

žleb, ki je na eni strani odprt. Stranice morajo biti iz trdega lesa. Na njih so zareze. Ako režemo remeljce po zarezah, bodo vsi na milimeter natančno dolgi.

d) **Zbijalo za satnike.** Prirezane remeljce sicer lahko kar na roko zbijemo. Delo pa nam gre bolj od rok in tudi povsem enaki

Pod. 53. Priprava za šivanje slamnic.

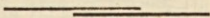
bodo satniki, ako jih zbijamo na zbijalu. Ta priprava obstoji iz deske, na katero so pribite letve. Med letve se vlagajo remeljci in pričvrstijo s posebnimi zapahi.

e) **Blazine.** Panje izdelujemo tako, da je sprednja stena dvojna. Ob straneh jih tesno pritisnemo drugega k drugemu, od zgoraj in od zadnje strani pa jih zavarujemo z blazinami. Blazina, ki jo položimo v medišče, mora biti tako velika, da pokrije, ko smo sneli okence, ves prostor. Pokončna blazina pa naj bo tolika, da zakrije odzadi prostor z mediščem vred. Najboljše blazine so po 8 cm debele slamnice. Jaz sem si dal za čebelnjake na vozovih napraviti blazine iz klobučevine. Napravimo jih pa lahko tudi iz vrečic, ki jih natrpamo s slamo, s pezdijem, s plevami ali s podobno tvarino.

f) **Shramba za satje.** Za shrambo za satje so najbolj pripravne omare, ki pa se morajo tako tesno zapirati, da nam, ko satje žveplamo, plin ne uhaja. Satje vlagamo v omaro tako, kakor stoji v panju. V to svrho so v omari ali police ali pa po dve letvi v vsaki vrsti. Razstojišč ne potrebujemo, ker stoje sati pokonci, ako jih pritisnemo k zadnji steni. Med sati naj bo nekoliko presledka, da jih lahko obkrožuje plin, ko žveplamo. Zgoraj v omari pustimo nekoliko prostora, da postavimo noter posodo z žveplom. Žvepleni dim se vali namreč navzdol.

g) **Priprava za utiranje žice in prilepljanje satnic v satnike.** Kolesce za utiranje žice je neogibno potrebno orodje. Kako ga uporabljamo, je opisano na drugem mestu. Majhen topilnik za vosek s pečico na vinski cvet in cevka za zalivanje z voskom so istotako priprave, ki si jih je treba omisliti, preden moremo lepiti satnice v satnike.

h) **Deska** za utiranje žice je 12 mm debela in toliko dolga in široka, da gre prav na rahlo v satnik. Da ne zdrsne skozi, ima na eni strani pribita remlja, ki segata na vsakem kraju po 1 cm čez desko.

IV. Kako opravljamo razna dela v panju.

1. Splošna pojasnila.

Kakor pri vsakem, tako opazimo tudi pri tem panju že na žrelu, ako ni v njem vse v redu. Nekoliko več doženemo odzadi skozi okence, ne da bi ga odmaknili. Jaz pregledujem svoje čebele včasih celo pozimi z električno svetiljko. Mirno snamem slamnico ter posvetim v ulice med satje. Čebele se ne ganejo. Vidim jih lahko, kje sede in koliko ulic zasedajo. Ko sem se prepričal, da je vse v redu, potisnem slamnico nazaj v panj. Čebelnjak zapustim tiho, kakor sem prišel, da ne motim čebel med zimskim počitkom. Ako imamo v panju kaj opraviti, si moramo že prej pripraviti potrebno orodje: kozico za satje in kadilnik. Sicer opravimo tudi brez dima, vendar priporočam za vsako večje opravilo kadilnik, zlasti tedaj, kadar so satniki močno prilepljeni. Za kajenje s kadilnikom uporabljamo le trhel les. Najboljša je vrbova trhljad, ki pa mora biti prav suha. Za mala opravila zadostuje tudi smotka ali cigareta. Sicer pa ne uporabljajmo tobakovega dima, ker čebele preveč draži. Takoj ko smo odprli vratca, nakadimo čebele skozi mrežasto okence in spodaj pod satjem, in to toliko, da žival završi. Dobro je, ako mažemo okence z oljem, z vazelinom ali z lojem, da ga čebele preveč ne zalepijo. Napravljeno mora biti toliko ožje, da gre noževo rezilo v разо med okencem in rešetko, ker se les pozimi napne in raztegne. Treba je, da namažemo tudi druge dele, ki jih večkrat premikamo, n. pr. matičino rešetko in deščice za medišče, in sicer na tistem mestu, kjer se stikajo. Na mazanih mestih ne prijemlje zadelavina tako močno. Zaradi tega potem lažje premikamo predmete.

Ko smo odprli zapaha, ki držita okence, privzdignimo spodnjo deščico, primimo za gornji in spodnji del okenca ter ga potegnimo nekoliko nazaj. Ako so čebele na okencu, ga nekoliko privzdignimo ter krepko udarimo z njim ob dno! Nato ga potegnimo še nekoliko nazaj ter ponovimo udarec! Na ta način spravimo naglo vse čebele z okenca. Ako se drže še posamezne, jih brsknemo s prstom v panj.

Delo v panju opravljajmo z golimi rokami! Sat primimo za spodnji in gornji vogel! Kdor je posebno boječ, naj si natakne mrežo na glavo ali pa naočnike na oči. Najlaže pa seveda delamo brez vseh teh varnostnih pripomočkov.

Ko smo določili sat, ki ga hočemo pregledati, razmекnimo nekoliko sosednja sata vsakega na svojo stran, nato vlecimo določeni sat polagoma iz panja. Tuintam malo odnehujmo! Ko si na ta način napravimo prostor v panju, vlečemo lahko sate poševno ven, zadnjo polovico sata pa vzdiguјmo iznad drogov tako da ga tako rekoč v zraku nesemo iz panja. Ako so se čebele tedaj, ko vtikamo zadnje sate nazaj v panj, nabrale v praznem prostoru, potiskamo sat polagoma naprej ter odnehujmo nazaj, tako da nam čebele same napravljajo prostor za sat. Če imamo opraviti z mladim satjem, moramo paziti, da se nam ne prelomi. To se začetniku prav lahko primeri. Tak sat je treba držati vedno po robu, to se pravi navpično, tudi ko ga obračamo. Prav tako oprezno moramo ravnati s težkimi, medenimi ali pa zaleženimi sati, zlasti v poletnem času, ko so zaradi toplote zmehčani.

Ob dobri paši napravljajo čebele mnogo voščenih prehodov in spon med posameznimi sati in nad satniki. Proti temu ni pomoči. Ne preostaja drugega, nego da jih potrgamo s silo, ko razmikamo

Pod. 54. Nož za izpodrezavanje satja.

in vlečemo satje iz panja, ali pa da jih nad sati z izpodrezilnikom porežemo. Vse take prizidke in prezidke moramo odstraniti iz panja iz raz satnike, sicer nam delajo pri nadaljnjem opravljanju mnogo neprilik.

Ko pregledujemo čebele, bodimo popolnoma mirni! Vsaka kretnja mora biti mirna. Ako smo z obrazom blizu čebel, imejmo usta zaprta in zadržujmo sapo! S potnim obrazom ne hodimo pred čebele! Zlasti ne trpe čebele pijancev. Kdor si pridobi vajo, spozna čebelno razpoloženje po njih vedenju in glasu. Vsako delo opravimo kolikor mogoče na kratko, ker čim dalje imamo panj odprt, tem bolj razburjamo čebele. Zaradi tega pripravimo vse, kar bomo potrebovali, preden panj odpremo, da ni med delom nepotrebnega iskanja in razburjanja.

Najlaže opravljamo dela pri čebelah, kadar živahno izletavajo, zlasti ob dobri paši. Ko solnce zaide, skoraj ne kaže panjev odpirati. Ako se pripeti, da so čebele le prerazdražene, prenehajmo z delom nekaj časa! Tudi ob deževnem vremenu jih lahko pregledujemo, pa takrat niso vedno dobre volje. K čebelam moramo priti vedno kot prijatelji. Ako jih mi varujemo, varujejo tudi one nas. Mi Slovenci imamo to posebno srečo, da so naše čebele najkrotkejše na svetu. Lahko pa tudi podivjajo, ako ne znamo z njimi ravnati. Kadar sem razkazoval v svojih čebelnjakih čebelarjem čebele, so se čudili, da niso pikale. Večkrat so bili čebelarji naročili pri meni matice, ker bi si radi vzgojili tako krotke čebele, kakršne so videli pri meni, a odgovoril sem jim vedno, da imajo enake čebele sami, le same sebe morajo izpremeniti in vzgojiti.

Še bolj nego v vsakem drugem je potrebna natančnost v našem panju. V panju, ki je natančno izdelan, nam je vsako delo igrača, dočim bomo opravljali v slabo izdelanem vsa dela ne le z veliko zamudo, temveč s trudom. Kdor ni sam dovolj več mizar-skemu delu, naj si naroči panje pri zanesljivem mojstru. Čeprav plača zanje par kron več, se mu ta večji strošek kmalu izplača. Isto je s sati. V listovnih panjih čebelarimo najlaže, ako smo dali čebelam pravilno pritrjene satnice. Tak sat je veselje pogledati, ko je izdelan; raven je kakor deska.

Opomniti moram še, da je treba za opravljanje tega panja nekoliko več vaje nego za druge panje, toda s potrpežljivostjo, ki jo zahtevamo od vsakogar, ki se hoče šteti med prave čebelarje, prav lahko premagamo vse težkoče v kratkem času.

2. Začetek čebelarskega leta.

Splošno mislijo, da se začne čebelarsko leto s pomladjo; to pa ni res. Ko smo jeseni spravili svojo čebelarsko letino, izločili, kar ni za plemo, in oskrbeli panje za zimo, takrat se že pričinja novo čebelarsko leto, kajti novo leto se pričinja vedno tedaj, ko se konča staro. Čebelar mora skrbeti, da imajo plemenjaki, od katerih hoče v prihodnjem letu dobiti mnogo medu, že takoj v začetku čebelarskega leta vse pogoje, da se bodo razvijali v prihodnjem letu v vsakem oziru povoljno. Prvi pogoj, da dosežemo zaželene uspehe, so močni panji. Ti porabijo razmeroma manj medu čez zimo in laže kljubujejo vsem nezgodam, ki jim prete v mrzlem zimskem času. Živalni panji nam napolnijo ob dobri paši medišče,

slabiča bomo pa morali negovati, ne da bi imeli dobiček od njega. Združevati moramo zaradi tega jeseni vse slabotne panje. Ako je mogoče, kupimo jeseni čebele iz kranjičev, ki jih čebelarji sicer zažveplajo. Z njimi podpremo svoje slabejše panje.

Združevanje panjev ni težavno. Enemu izmed panjev vzemi matico, in sicer tistemu, ki ima slabejšo. Brezmatično družino prestavi v medišče tistega panja, s katerim jo hočeš združiti. Zgornje čebele kmalu pogreše matico in se preselijo navzdol. Ako si pa ometel čebele v zabojček, jih stresi na sipalnik, kakor ravnamo, kadar točimo. Družina v panju je zaradi velikega navala novih čebel največkrat tako iznenadena, da priseljenk nikdar ne napada. Na mojih čebelnjakih se je združilo na ta način že tisoče družin brez vsake škode. Ako združujemo čebele v lastnem čebelnjaku, delajmo to takrat, kadar čebele malo letajo ali pa nič. Dobro je, da čebelam pokladamo potem, ko smo jih združili. S tem dosežemo, da se izpraše in se potem vrnejo v novi panj. Le posamezne bodo nekaj časa obletavale staro mesto, naposled se pa tudi privadijo novemu bivališču.

Vse družine ne ostanejo močne do pomladi, čeprav so bile jeseni vse zelo živalne. Zakaj ne? Zato, ker imajo nekatere mnogo onemoglih čebel, ki niso dosti vredne. Družina, ki ima jeseni mnogo starih čebel, oslabi spomladi kmalu. Da se to ne zgodi, moramo skrbeti, da izpodredi družina že jeseni dovolj mladih čebel. Taka družina kljubuje vsem spomladanskim neprilikam. V krajih z dobro jesensko pašo, zlasti z ajdovo, in ob ugodnem vremenu si družina sama pomore, ker matica sama od sebe zastavi dosti zalege. Drugače je pa tam, kjer ni take paše ali pa če je ob jesenski paši slabo vreme. Matica močno zalega le tedaj, če je bera dobra, ko pa paša mine, preneha z zaleganjem. Zato moramo ob slabi jesenski paši prisiliti matico do zaleganja s tem, da pokladamo družinam to, kar jim odreka narava, namreč med. Pokladanje ob takih prilikah imenujemo špekulativno pitanje.

3. Jesensko špekulativno pitanje.

S špekulativnim pitanjem moramo začeti avgusta meseca, dokler je še toplo vreme in ni prišlo še ono mrtvilo v čebele, kakršno nastopa v poznejšem času. Računati moramo tudi s tem, da minejo trije tedni, preden se poležejo mlade čebele iz tistih jajčec, ki jih bo matica stavila zaradi pitanja. Ako pitamo pozno in nastane

mrzlo vreme, utegnejo čebele na stranskih satih zapustiti zalego, ki potem pomrje. Pitati moram odvajset dni zaporedoma. V krajih, kjer imajo čebele še kaj paše, pokladamo vsak tretji ali četrti dan po $\frac{1}{2}$ litra sladkorne raztopine ali razredčenega medu, v krajih, kjer pa ni več paše, pa po $\frac{3}{4}$ do 1 liter. Najboljša krma je seveda sam med ali pa vsaj mešan s sladkorjem. Če pa ni medu, pokladajmo čist sladkor! Nikdar pa ne smemo pokladati medu, če nismo prepričani, da je od zdravih čebel. Med moramo pred pitanjem razredčiti. Na 1 kg prilijemo četrt litra vode. Če hočemo pokladati sladkor, raztopimo 1 kg sladkorja v enem litru vode. Pitati moramo ponoči. Steklenice natočimo lahko že čez dan in jih postavimo v mraku v panje. Splošno priporočajo, da naj bo krma mlačna. Jaz sem pokladal mrzlo in toplo, celo vročo, pa nisem opazil na družinah nikake razlike.

Preden začnemo pitati, moramo izprazniti medišča, sicer bi utegnile čebele odložiti krmo tja. Tudi matičino rešetko moramo odstraniti in jo nadomestiti z deščicami, ki zapirajo dohod v medišče. Ko je špekulativno pitanje končano, počakamo še toliko časa, dokler se večina zalege ne poleže. Nato pričnemo z

4. dodatnim pitanjem.

Kdor bi hotel oboje pitanje izvršiti hkrati, ne bi ravnal pravilno, ker bi zaradi obilne zalege nanesele čebele krmo v stranske sate. Kadar bi se potem na zimo stisnile v zimsko gručo, ne bi imele medu neposredno nad seboj in za seboj. Z dodatnim pokladanjem ne smemo torej pričeti pred sredo septembra meseca.

V naših krajih je do maja meseca redkokdaj izdatna bera, zato potrebujejo panji 10 do 12 kg zimske zaloge. Kolikor imajo premalo, jim moramo jeseni dodati. Za zimsko prehrano je po splošnih izkušnjah sladkor večinoma boljši nego marsikatera vrsta medu. Hojev med in med iz resja moramo brezpogojno zamenjati s sladkorjem ali z boljšim medom, ker je obupno, ako se nam zaradi slabega medu pojavi griža že sredi zime. Sladkor je zanesljivo sredstvo proti griži. Jaz puščam panjem 5 do 7 kg medu, kolikor ga primanjkuje, pa dodam sladkorja. Potem žive čebele čez zimo od sladkorja, ko pa zastavi matica prvo zalego, načno med. Ako prezimujemo čebele v plodišču, jih pitamo s pitalnikom, kakor ga kaže pod. 33.

Mnogo manj razburjamo čebele, ako jim pokladamo v medišču. Tam uživajo krmo, tudi če je tako hladno, da so jo spodaj zapustile, čeprav so jo že začele uživati. Jako pripraven za tako pitanje je Gerstungov pitalnik, kakršnega kaže podoba 35. V medišču jih nastavimo lahko več hkrati. Kdor pita le s tem pitalnikom, naj izvrti v sredini po 8 cm široko luknjo. V sili lahko snamemo deščico nad zimskim gnezdrom in postavimo skledico s pitalnikom naravnost na satnike.

Za pitanje od zgoraj je priredil g. Humek zelo pripraven pitalnik za 3 litre vsebine, ki sega čez vse medišče. Krmo lahko dotakamo, ne da bi nas motile čebele. Pitalnike s steklenicami napolnimo lahko zvečer, preden gremo spat. Nekatere družine jih izpraznijo naglo. To priporočam zaradi tega, ker moramo opraviti vse delo v kar najkrajšem času, sicer nam matica zastavi novo zalego. To rada stori zlasti ob toplem vremenu, če pokladamo med. Kdor je zamudil pokladanje ob toplem vremenu, mora pozneje pokladati v medišču, ker čebele zaradi mraza ne segajo po krmi, ki je na dnu panja. Jaz sem moral med vojno večkrat krmiti prav pozno in nisem opazil, da bi družinam škodovalo pokladanje v poznih mrzlih dnevih. V neki nujni priliki sem krmil panj sredi zime. Dal sem mu tople krme v balonu iz medišča in ga dobro odel. Ovrget sem s tem domneve, da se krma skvari, ako je čebele ne zadelayo. Kdor ne more krmiti iz kateregakoli vzroka, a ga skrbi, da so čebele že porabile vso zalogo, naj položi na satnike kose sladkorja. Čebele se tudi na ta način prežive. Kadar krmimo sladkorno raztopino, moramo računati s tem, da ostane čebelam le teža suhega sladkorja. Drugo porabijo čebele ob prenosu in predelavi (invertaciji).

Jaz ne prezimujem slabotnih panjev. Kdor pa tako ravna, lahko panj zoži na ta način, da si napravi tako zvan slep sat, to je desko, veliko in debelo kakor sat. Da se ne izveži, naj pribije v obeh čelnih straneh podolžne lestve. S tem slepim satom lahko zoži prostor v panju za toliko, kolikor je pobral iz njega satov praznino pa izpolni s slamo ali z vrečami.

Ako imaš le nekoliko panjev in ako prezimuješ čebele v medišču, lahko krmiš iz plodišča v loncih, ponvah ali v podobni posodi. Položiti jih pa moraš toliko, da stoji posoda tik pod satniki. Nastaviš lahko več posod obenem in daš tako družinam naenkrat vso količino, ki je potrebujejo. Na vrh krme deni slame, strugotin ali pa lesenih plavačev, da čebele ne tonejo. Ako ti ni trda za denar,

si nabavi štirivoglate pločevinaste posode, po 38 cm dolge, 16 cm široke in 8 cm globoke, ki imajo na gornjem robu vdolan okvir iz prilično debele žice, da so dovolj trdne. Taki pitalniki drže po $4\frac{1}{2}$ litra. Deneš lahko dva v panj.

Zadnji čas pri nas čebelar ne dajemo jeseni vse količine, ki je potrebujejo do spomladanske paše, ampak nekaj kilogramov manj. Ko spomladi panje pregledamo, krmimo le tiste, ki so potrebni. Poraba je namreč zelo različna; nekateri panji znajo bolj varčevati nego drugi. Obenem pomaga to krmljenje, da se panji spomladi hitreje razvijajo. S tem nadomeščamo deloma spomladansko spekulativno pokladanje.

5. Zimska opravila.

Zadnje čebelarjevo opravilo pred zimo je, da panje toplo odene. S tem delom pa se ne prenašli! Počakaj, dokler ne pritisne mraz in se čebele ne stisnejo v zimsko gručo. Doslej so čebelarški teoretiki trdili, da so čebele ob 6° toplote najmirnejše. Kolikor nastopa hujši mraz, toliko uporabljajo več medu, da se grejejo. Če je pa topleje, se tudi vznemirjajo, ker jih žeja in toplota silita in vabita iz panja. Že večkrat so se čebelarji prerekali o tem, ali je bolje, da imamo čebele pozimi bolj na hladnem ali bolj na toplem. Do sedaj so zmagali vedno zagovorniki toplega prezimovanja. Oni hočejo, da so panji kar najbolj toplo zapaženi. Trdijo, da čebela ne otrpne kakor osa, ki prespi vso zimo, ne da bi kaj zaužila. V novejšem času se pojavljajo glasovi, da čebele ob nižji toploti manj uporabljajo nego ob višji in da jim zaradi tega topla odeja bolj škoduje nego koristi. Jaz imam tudi v tem oziru svoje izkušnje in bi pritrdil zadnjemu domnevanju. Zadeva pa ni še toliko godna, da bi se mogel odločno izjaviti. Počakajmo, da vidimo, kaj pokaže bodočnost! Vsekakor pa moramo imeti panje tako urejene, da jih vsaj spomladi toplo odenemo, če ne prej. Takrat je že zalega v panju in čebele potrebujejo brez dvoma mnogo toplote.

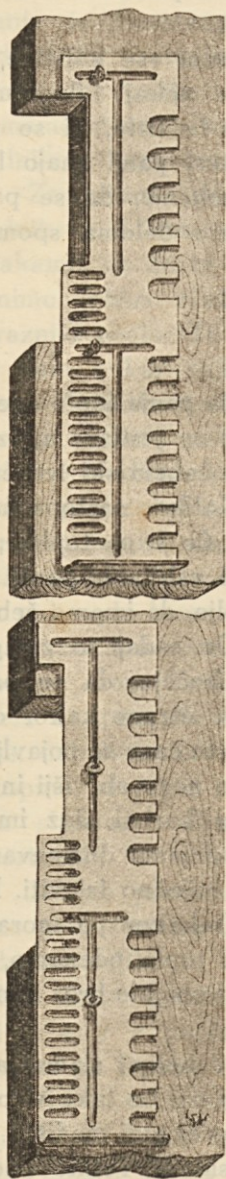
Družine pazimo zadi in zgoraj z 8 cm debelimi slamnicami, ki so narejene nalašč v ta namen. Slamnica zadi naj bo tako visoka, kakor je panj v čisti odprtini visok. Zapira naj torej tudi medišče, da se v njem topli zrak, ki prihaja iz plodišča, ne shladi. Toliko visoke slamnice rabimo tudi spomladi, ko so čebele že prevešene, da ostane medišče toplo, ako nastopijo slaba vremena. Slamnica v medišču naj bo pa tako velika, da pokriva ves prostor. Slama, ki jo rabimo v

to svrho, ne varuje čebel le mraza, ampak vsrkava in odvaja tudi vlago, ki se dela v panjih. Pripeti se, da so vratca in slamnica vsi namočeni, satje pa je suho in ne plesni. Slamnica je tudi kaj priročna zimska odeja, ker moramo spomladi panj večkrat odpreti. Slamnico brez težave odstranimo ter denemo nazaj. Žrelo v medišču mora biti zamašeno. Špranje med panji zatlačimo s papirjem, z mahom ali z bombaževino. Jaz uporabljam v to svrho posebne vrvice iz bombaževine, kakršne rabijo za mašenje oken v stanovanjih. Polagam jih na zunanje in notranje robove skladov navpično in vodoravno. S tem so zaprte vse špranje. Dobro služi tudi krajevina, to so robovi od sukna.

Čez zimo je treba žrela pripreti. Za ta namen je pripraven pločevinast zapah, kakršnega kaže pod. 54. Rabimo ga ne le za pritikanje žrela, ampak tudi proti ropnicam in pri prevažanju.

Odkar je Kuntzsch začel prezimovati čebele v medišču, se o tem mnogo piše. Jaz sem že pred vojno del svojih panjev prezimoval v medišču. Neprilik nisem imel. Prednosti ne morem zanikati. Čebele sede bolj mirno v zgornjem zatišju. Solčni žarki jih ne privabljajo tako lahko iz panja. To je dobro, zlasti kadar je sneg pred čebelnjakom. Ptice in miši jim ne morejo tako lahko do živega. Vetrovi ne pihajo naravnost v zimsko gnezdo in zrak prihaja kolikor toliko segret do čebel. Tudi žrelo, kakor uči Kuntzsch, lahko pripremo toliko, da more le posamezna čebela iz panja ali v panj. Zraka prihaja v panj toliko, da ga ne more zmanjkati. Nedostatki pa so v tem, 1. da čebel ne morem od zgoraj odeti ob mrazu s slamnico, 2. da jih ne morem krmiti od zgoraj in 3. da nam pozimi tudi ob ugodnem vremenu ne izletajo, kar želimo tedaj, ako prezimujejo na medu, ki bi utegnil provzročiti grižo. Nikakor pa tega načina

Pod. 55. Heidenreichov zapah za žrela.

prezimovanja ne smemo kratkomalo zavreči, dasi nekateri čebelarji mislijo, da je prezimovanje v medišču krivo, ako so imeli v zimi 1923/24 velike izgube. Kakor slišim, se je ta način prezimovanja pri mnogih drugih čebelarjih prav dobro obnesel.

V našem panju prezimujemo lahko v medišču brez vseh posebnih priprav. Ko pobereмо zadnji letni pridelek, zamašimo zgornje žrelo in položimo na plodišče deščice. Potisniti pa jih ne smemo do kraja, ampak toliko proč od sprednje stene, da nastane 1—2 cm široka odprtina preko vse panjeve širine. Potem prevesimo vso družino z matico vred v medišče, v plodišče pa postavimo v sredino star sat, da čebele lahko po njem lazijo. V pozni jeseni priprimo žrelo in denimo slamnico na okence! Gornjo vrsto panjev pokrijemo s kako odejo, ker čebele so ob takem prezimovanju slabije zavarovane, nego če jih prezimujemo v plodišču. Kako krmimo čebele v medišču, sem opisal na drugem mestu. Ako bi tako prezimovanje povsod prodrlo, bi utegnili koristiti, ako napravimo nad mediščem še okrog deset cm visok prostor, ki bi ga rabili za odevanje čebel in za krmljenje od zgoraj, ali pa bi morali panj prirediti tako, da bi pomaknili lahko celo zimsko gnezdo toliko niže, da bi nastal zgoraj prostor za zimsko odejo.

6. Spomladna opravila.

Kdor ni dovolj zavaroval čebel jeseni ali pozimi proti mrazu, naj stori to v rani pomladi. Čebele nikdar bolj ne potrebujejo tople odeje nego spomladi. Vreme je še nestalno. Ako je več dni toplo, zalega matica čimdalje večje ploskve. Če nenadoma pritisne zopet mraz, zapuste čebele stranske zaležene sate ter se stisnejo v gručo, zapuščena zalega pa pomrje in jo čebele kasneje pomečejo iz celic. Njih trud je bil torej zaman. S toplo odejo pa kolikor toliko preprečimo take nezgode.

Čebelar, ki prezimuje večje število panjev, ve dobro, da utegnejo nekateri panji čez zimo izgubiti matico. Največkrat zapazi brezmatične panje šele takrat, ko navale nanje ropnice. Če se začne rop pri enem panju, nastane nevarnost za vse slabiče.

Kako se da nevarnost preprečiti?

Lepega dne februarja meseca sem se nekoč vračal s kolesom domov. Spotoma sem se ustavil pri svojem čebelnjaku, ki ga imam zunaj doma. Odprl sem vratca pri nekaterih panjih, potrkal s prstom po dnu in prisluškoval. Čebele, ki so bile prej tihe, so na

moj udarec zašumele z nizkim glasom in se naglo zopet pomirile. V enem panju pa je bil šum drugačen, neenakomeren in jokajoč. Čebele se niso hotele umiriti in so vreščale dolgo časa. Zaprl sem vratca in napravil s kredo velik vprašaj. Tako sem preizkušal panj za panjem in našel kakih šest sumljivih nemirnežev. Ko pridem domov, povem to svojemu čebelarskemu mojstru in mu naročim, naj takoj, ko bo dopuščalo vreme, pregleda zaznamenovane panje. Storil je to in ugotovil, da so bili vsi tisti panji brez matice. Drugi, ki jih je pregledal pozneje, so bili v redu. Brezmatičnim panjem smo dodali matice iz naše zaloge. Od takrat dalje skrbim za to, da panje v rani pomladi ali pa še prej na ta način preiščemo. Tega nisem izumil jaz, marveč priporoča to vsaka dobra čebelarska knjiga, a do takrat nisem verjel, da je to sredstvo tako zanesljivo.

Namesto trkanja izveš lahko, kako se čebelam godi, tudi na ta način, da vtakneš kavčukasto cevko skozi žrelo do srede panja. Cevka mora biti tako dolga, da vtakneš drugi konec v uho. Ako slišiš, da šume čebele na rahlo, se počutijo dobro, ako močno vršo, že ni kaj v redu, so ali žejne, ali jim primanjkuje zraka, ali pa jih kaj vznemirja. Ako pa ne dado glasu od sebe, so — mrtve. Pomankanje zraka nastane zaradi pretesnega prostora, pregorké odeje, zaprtega žrela, žeja zaradi strjenega ali gostega medu. Ako so žejne, jim daj vode v pitalniku iz medišča ali pa vtakni z vodo napojeno gobo blizu gnezda.

Drugo važno spomladansko opravilo je, da osnažimo panj mrtvic in izjedi, ki pokrivajo panjevo dno. Najlaže opravimo to delo, ako smo jeseni položili na dno panja lepenko, ki naj bo tolika, kolikršno je dno v panju. Da nam je čebele ne izglodajo, jo namažemo s kuhanim lanenim oljem. V navadnih panjih vlagamo lepenko od zadaj, odmakniti pa moramo prej okence. Bolj pripravi so panji z ameriškim žrelom. V te devamo in odvezemamo lepenko spredaj. Dno osnažimo lahko tudi z ozko grebljico. Lepenka pa nam pokaže marsikaj zanimivega, kar grebljica zabriše. Ko jo spomladi potegnemo iz panja, se nam kaže popolna slika zimskega početja dotične družine. Po legi izjedi doženemo, na katerem mestu so čebele prezimovale in koliko ulic zasedajo. Po številu zasedenih ulic lahko presodimo moč panja in kam se čebele pomikajo. Iz levnih kožic na lepenki lahko sklepamo, da je matica že pričela z zaleganjem. Ako prezimujejo čebele na strjenem medu, najdemo medene drobce na lepenki. Med mrtvicami najdemo včasih tudi matico. In še razne druge zanimivosti nam naznanja lepenka. Panj moramo osnažiti takoj po prvem izletu, to pa vedno le takrat, kadar čebele izletajo, torej

zjutraj ali zvečer. Z osnaženjem dna prihranimo čebelam mnogo dela. Ako opazimo pri snaženju kaj nenavadnega, napišemo to s kredo na tablico. Sumljive panje o prvem lepem vremenu temeljito preiščimo! Do tedaj pa položimo lepenko nazaj na njeno mesto!

Pred vsakim čebelnjakom moramo imeti tudi majhno napajališče. Meni je utonilo v potoku, ki teče po našem trgu, že premnogo čebel. Spomladi je po navadi vreme vetrovno. Po suhi burji, ki čebelam izsuši hrano v panju, silijo kar trumoma na vodo. Veter pa seje z njimi, da je žalostno gledati. Napajališče moramo postaviti pred prvim trebežem, sicer silijo čebele tja, kjer so se prvikrat napojile. Za napajališče izberemo v bližini čebelnjaka kak zaveten kraj, ki ga solnce že zgodaj in dolgo obseva.

Napajalniki so različni. Najmanj dela nam provzroča napajalnik, na katerega je napeljana cevka iz vodovoda. Takega napajalnika pa ni mogoče napraviti povsod in tudi za mala čebelarstva ne znaša. Voda v takem napajalniku je rada premrzla. Pod izlivkom postavimo plitvo posodo kakršnekoli oblike, vanjo pa naložimo kamenja do roba. Voda naj teče počasi. Kar je je odveč, odteka čez rob posode. Kamenje mora moletiti iz vode, da čebele lahko sedajo na suho. Kdor nima vodovoda, naj postavi nad napajalnikom sod s pipo, ki pušča vodo kapljo za kapljo. Lahko pa tudi napolniš steklenice z vodo in jih povezneš na kamenje. Da stoje pokonci, moraš napraviti pripravo držalo. Kolikor čebele odpijejo vode, toliko je priteče v napajalnik. Napravljen je torej po istem načelu, po katerem so pitalniki. Namesto posode s kamenjem postavimo pod vodovod ali sod lahko tudi deščico, in sicer poševno. Na gornjem koncu kaplja voda in teče po deščici navzdol. Povprek po deščici nabijemo ozke letvice, da teče voda po vsej širini deščice. Skrbeti moramo, da je je v napajalniku vedno dovolj, sicer se čebele navadijo na kako drugo napajališče. Ne priporočam, da bi dajali v napajalnik mah namesto kamenja, ker mah je mrzel in tudi rad gnije.

Napajamo lahko tudi v panjih samih. Takrat, ko sem imel čebele še v gerstrungovcih, sem jih napajal z vrha z balonom. Od prvega izleta dalje sem skrbel, da je bilo v balonih vedno dovolj vode. Koliko je to čebelam koristilo, sem spoznal iz tega, da sem vsakokrat, kadar sem prišel na vrt in opazil, da iz tega ali onega panja lete čebele, lahko z gotovostjo sklepal, da je dotičnim panjem zmanjkalo vode. Ko sem balone napolnil z vodo, so žejni panji nehali leteti. Stara voda v balonih se skali. Ko sem opazil v čebelnjaku gnilobo, ne da bi dognal, kdaj in odkod je prišla, sem sumil, da

je čebelam morda škodovala pokvarjena voda. Pripominjam, da sem vodo tudi solil, ker trde nekateri čebelarji, da potrebuje čebela soli. To je baje tudi vzrok, da obiskujejo rade gnojnične luže. Iz početka namažimo napajalnik malo z medom, da privabimo nanj čebele.

Znano je, da iščejo čebele rano spomladí, ko še ne morejo brati obnožine, kako nadomestilo zanj. Ako je v bližini kak mlin ali stope za phanje ječmena, letajo rade tja v goste. Tudi na sveže izžaganih suhih deskah berejo rade lesni prah. Meni so uničili mlino in žage, katerih je več v našem trgu, mnogo čebel. Takih nezgod jih lahko obvarujemo, ako jim pokladamo moko doma. Ržena moka je boljša nego pšenična. Ako bi jim nasuli moko na kupčke, bi jo raztrosile in razpihale. Najlepše jo berejo, ako je naspemo v staro, prazno satje, in sicer tako, da jo natlačimo v celice na eni strani sata, kar je je odveč, pa otresemo. Sate položimo na deske v kako prisojno zatišje in ga zavarujemo proti dežju. Jaz postavim sate z moko v prazno kad, ki jo zavalim v zatišje. Čebele lete na moko tako živahno kakor na med. Koliko čebelam z moko koristimo, ni dognano. Trdijo, da se moka v celicah sprime, ako je čebele preveč naneso, in sicer tako, da je ne morejo odstraniti iz njih. Jaz tega nisem opazil, ker so jo porabile sproti. Res pa je, da se čebele ne zmenijo za moko, kadar najdejo obnožino v prirodi.

Pred marcem mesecem pregleduj čebele le, če se bojiš, da bi jim zmanjkalo živeža! Lačnemu panju daj en ali dva litra tople krme! To storiš lahko ob vsakem vremenu. Ako je hud mraz, družinica pa šibka, segrej panj z razgretim kamenom ali z opeko, ki jo deneš vanj. Pazi pa, da ne bo kamen prevroč, sicer lahko zanetiš požar. Ob mrazu smeš krmiti le v medišču. Za take prilike je pripraven pitalni balon. Najbolje pa je seveda, ako si jeseni prihranil nekaj medenih satov, ki jih daš v panj. Za silo odzameš tak sat kakemu drugemu panju, ki ima preveč medu, ali pa takemu, ki mu ga lahko nadomestiš pozneje.

Od začetka marca meseca dalje so pa dnevi že toliko topli, da moremo temeljito pregledati vse tiste panje, ki se nam ne zde v redu. Izkušen čebelar najde že ob zimskem opazovanju panje, ki potrebujejo pomoči. Po nepotrebem ne bo brskal po njih. Ako najde dovolj medene zaloge in zalego v panju, mu ni treba ničesar več iskati. Sedaj je tudi čas, da združimo vse slabiče. Vsako delo moramo izvršiti naglo, da se plodišča po nepotrebem ne hlade.

Po tem pregledu pustimo panje v miru, dokler ne nastopi toplo vreme. Šele takrat je pravi čas za natančno splošno pregledovanje.

Preglejmo najprej, kolika je medena zaloga v panjih! Opozoriti moram, da naj bo povsod, kjer ni do junija meseca kolikor toliko izdatne paše, konec aprila meseca vsaj še kake 3 kg medu v panju. Čebele ga ne porabijo čez zimo mnogo, pač pa spomladi. Meni se je že večkrat pripetilo, da sem moral maja meseca pokladati, celo v juniju, ker čebele niso mogle brati zaradi dežja. Če imamo v čebelnjaku gnilobo, moramo zalego posebno skrbno pregledati. Vsako sumljivo celico preizkusimo s klinčkom ali z vžigalico, ki jo moramo potem v kadilniku sežgati. Zalega mora biti lepo razvrščena, in sicer jajčeca, ličinke in zaprta zalega. Presledkasta zalega nam priča, da je matica slaba in da jo moramo prej ali slej zamenjati. Trotoevce ometemo pred čebelnjak, panj pa zapremo, da se osirotele čebele izprosijo v druge panje.

7. Spomladno špekulativno pitanje.

Spomladno špekulativno pitanje je dvorezen nož, pravijo čebelarji strokovnjaki. Ob nekih okoliščinah in pogojih pa čebelarji lahko mnogo koristi. Ako pokladamo prezgodaj ali ako izvedemo to delo nepravilno, napravimo lahko mnogo škode. Jaz se tega sredstva ne poslužujem redno, kadar pa krmim, se mi obnese vsekdar dobro. V krajih, kjer ni spomladanske paše, pomagamo čebelarjem s krmljenjem, da se hitreje množe. Nekateri čebelarji trdijo, da naberejo srednje močni panji več medu nego zelo močni. Ako preudarimo, zakaj to trdijo, lahko ugotovimo, da utegne biti na tem vendarle nekaj resnice. Namreč znano je, da se izleže čebela šele po treh tednih. Nad štirinajst dni mine, preden je sposobna za bero. Ako se tedaj večina čebel izleže šele med glavno pašo, ima panj sicer mnogo mladice in obilo zalege, toda razmeroma malo za bero godnih čebel. Zaradi tega prekosi slabejši panj, ki ima med čebelami ugodnejše razmerje, močnejši panj. Nasprotno pa prekosi panj, ki je dosegel višek moči par tednov pred glavno pašo, vse druge. Da spravimo panje na ta višek, jim pomagamo v krajih brez glavne spomladanske paše s špekulativnim pitanjem.

Kdaj naj torej pitamo? Na to vprašanje moremo določno odgovoriti šele tedaj, ko vemo, kdaj se prične glavna paša. V našem kraju se pokažejo prebitki že maja meseca, a ti so redki in pičli. Glavna paša nastopi šele okrog 10. junija. Tedaj prično cvesti travniške cvečice in po naši gori zablešči cvetje španske deteljice. Omenil sem že, da bo tisti zarod, ki ga zaleže matica pet tednov pred glavno pašo,

goden takrat za bero. Tedaj moramo začeti družinam pokladati sredi aprila meseca, če hočemo doseči, da si izpodrede mnogo čebel za glavno pašo. Pokladati smemo le med. Najboljši pitanec napravimo, ako jeseni nakupimo zdravih kranjičev. Zalego in čebele porabimo tako, kakor je omenjeno na drugem mestu te knjige. Sate z medom in s cvetnim prahom zdrobimo, zmes pa shranimo v lesenih posodah. Paziti moramo, da se med med ne pomeša zalega, ker bi po takem medu čebele utegnile oboleti. Spomladi dolijemo tej zmesi nekoliko tople vode in ožmemo med iz satja. Ožete voščine razdrobimo in namočimo iznova v toplejši vodi ter jih še enkrat ožmemo. Na ta način izperemo med in obnožino popolnoma. Vode prilijmo 30 kg na 100 kg medu. Družini, ki nima dovolj medu, lahko dodamo nekoliko sladkorne raztopine, in sicer na vsak kilogram medu 1 liter.

Našim družinam ne pokladamo, kakor nekateri priporočajo, po eno žlico hrane na dan, potem pa postopoma vedno več, ampak vsak tretji ali četrti dan po pol do enega litra take klaje, kakršna je omenjena v prejšnjem odstavku. Špekulativno pitamo tudi, če v presledkih odkrivamo zalite medene sate, to pa le tedaj, ako je v panjih medene zaloge v izobilju. Sate odkrivamo z vilicami ali z nožem, kakor ravnamo, ko točimo med.

8. Prevešanje ali prestavljanje.

Ne glede na špekulativno pitanje puščamo družine, ako so sicer v redu, tako dolgo v miru, da čebele vse ulice gosto zasedejo. Pri nas so družine take navadno okrog srede maja meseca, nekatere prej, druge pozneje. Takrat se že pripravljajo močnejše družine na rojenje. Ako ne bi ničesar ukrenili, bi nam druga za drugo rojile. Velika večina bi tudi prerojila, ako bi jim samo odprli medišče, kamor smo postavili prazno satje. Vsakdo mora priznati, da družina, ki roji, ne more nabrati toliko medu kakor družina, ki ne roji. Tega tudi ne zmoreta roj z izrojencem vred, ker so moči razcepljene. Ako ti je do tega, da naglo pomnožiš število družin, pusti plemenjake še nadalje v miru. Dali ti bodo močne roje. Tisti čebelar pa, ki hoče pridelati med, mora storiti vse, da mu panji ne roje.

Kadar čebele zasedajo ulice tako goste, da ne vidimo več niti satnikov, odstranimo slamnice in deščice nad plodiščem, denemo v panj na mesto deščic matičino rešetko in prestavimo sate iz plodišča v medišče. To prestavljanje satov iz plodišča v medišče smo doslej imenovali p r e v e š a n j e. Ker pa satje v našem panju ne

visi, ampak stoji na palicah, bi bilo bolje, da bi imenovali to opravilo prestavljanje. Pri prestavljanju moramo skrbno pregledovati sat za satom, dokler ne najdemo matice. Ako je matica na satu z odprto zalego, postavimo kar ta sat v sredino plodišča, ako je pa na kakem medenem satu, jo ujamemo in denemo na kak sat z odprto zalego, vse ostale sate pa prestavimo v medišče. Kakor rečeno, sat z matico postavimo v sredino plodišča, na desno in levo pa po štiri prazne sate, ako pa takih nimamo, pa satnice. Ako pustimo več zaleženih satov v plodišču, nam družine rade preroje. Zaradi tega ne morem tega priporočati. Če matice ne moremo najti, prestavimo satje vendarle. Nekaj dni nato pogledjmo v panj, in videli bomo takoj, kje je več čebel, spodaj ali zgoraj. Kjer jih je več, tam je tudi matica. Ako je zgoraj, jo moramo poiskati in prestaviti v plodišče.

Kadar najdemo pri prestavljanju v panju zaležene matičnike, jih moramo podreti. Pametno pa je, če tak panj čez osem dni še enkrat pregledamo, ker se lahko primeri, da prezremo kak matičnik. Družina bi nam sicer rojila. Preuss, ki nas je učil prevešanja ali prestavljanja, je tudi nasvetoval, naj pred prestavljanjem izenačujemo družine. To je dosegel s tem, da je močnim družinam odvezal sate s čebelami in z zalego ter jih dodeval slabejšim. Za časa prestavljanja je imel potem vse družine približno enako močne.

Jaz izenačujem družine takrat, ko prestavljam. Prav močnim družinam odvezam enega ali več satov s pokrito zalego in s čebelami vred in jih dodam slabejšim. S tako prevredbo sem domalega vselej ozdravil močne družine, ki so hotele rojiti. Kdor pa ima mnogo oslabeledih družin, naj jih nikdar ne ojačuje na popisani način, ker s tem pokvari še svoje najboljše družine. Slabiče je treba brez izjeme združevati tudi še ob prestavljanju.

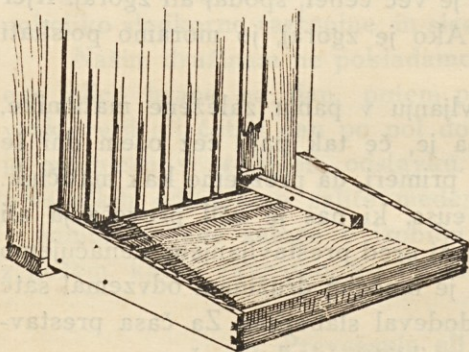
S prestavljanjem ali s prevešanjem satja dosežemo: prvič, da nam družine ne roje, drugič, da privabimo čebele v medišče, ki ga sicer nerade zasedejo, in tretjič damo s tem čebelam priliko, da nanašajo med tja, kjer jim je najljubše, to je v satje, iz katerega se pravkar izlegajo mladice. Žrelo v medišču odpremo šele čez nekaj dni, da morejo odleteti troti, ki smo jih s satjem vred prestavili v medišče. Pri novejših panjih je zgornje žrelo okroglo in meri 2 cm v premeru ter ga zatikamo s čepom. Brada ni neogibno potrebna.

Nekateri čebelarji zaznamenujejo matice tako, da jim pobarvajo z živo barvo hrbet. Navadna barva ni za ta namen, ker se prepočasi

suši. Rabiti smemo le barve, ki so narejene iz vinskega cveta in iz posebne vrste laka. To delo je sicer zamudno, pa trud znaša, ker zaznamenovano matico lažje najdemo.

9. Vsajanje rojev.

Najugodnejši čas za vsajanje roja je proti večeru. Ko smo roj ogrebli v zabojček, ga pokrijemo, da se čebele zbero in umirijo. Potem ga postavimo do večera v hladen in temen prostor. S panja, kamor nameravamo vsaditi roj, iztaknemo vratca, odpremo spodnje okence in podstavimo sipalnik (pod. 55). Nato prinesemo oprezno

Pod. 56. Navadni sipalnik za plodišče, vtaknjen v panj.

in mirno zabojček, dvignemo pokrov in iztresemo s krepkim sunkom roj na sipalnik. V zabojčku ostane vselej še peščica čebel. Zato primemo zabojček z obema rokama, udarimo z njim prav krepko ob tla in potem na rob zabojčka, tako da čebele zdrsnejo skupaj. Nato jih naglo iztresemo na sipalnik, naglo zato, da se iznova ne oprimejo zabojčka. Ako jih ostane še kaj v njem, jih spravimo ven s tem, da krepko udarimo z roko po dnu zabojčka, ko ga držimo narobe nad sipalnikom. Še hitreje in bolje izpraznimo zabojček, če vzamemo večji kos lepenke, ga položimo na tla, poveznemo nanj zabojček in udarimo z njim krepko ob tla. Čebele iztresemo nato urno z lepenke na sipalnik, da ne odlete. Čebele se potem same izpraše v panj. Ako se obotavljajo, jih s peresom ali s ščetko prisilimo, da se hitreje spravijo. Nato prislonimo okence in zapremo vratca.

Panj, v katerega hočemo vsaditi roj, moramo prej dobro očistiti in pripraviti. V satnike prilepimo začetke iz naravnega satja ali ozke trakove satnic, ali pa ulijemo iz voska na gornjo letvico raven sled, po katerem začno čebele staviti satje. Komur pa ne gre trda za denar, naj kupi satnice in jih pritrdi v satnike z žico. Iz satnic izdelajo čebele krasne, ravne sate, ki so potrebni zlasti pri čebelarstvu v našem panju, ker nam znatno lajšajo vsa opravila. Vrh

tega prihranimo čebelam mnogo truda in medu, ki ga porabijo, ko stavijo satje. Ker stavba satja naglo napreduje, začne matica takoj z zaleganjem. Tako satje se obnese zlasti pri točenju in prevažanju, ker je trdno in se na potu ne podre, v točilu pa ne polomi izlahka.

Kdor opremi satnike samo z začetki, mora rojevo delo nadzirati, da stavi satje natančno v satnike. Če je treba, moramo satje pravočasno uravnati. V panjih, kjer so ulice $11\frac{1}{2}$ mm široke, tako da znaša razdalja od srede do srede sata $36\frac{1}{2}$ mm, bodo čebele satje pravilno stavile. Kjer so ulice ožje ali širje, ne stavijo satja natančno v sredino satnikov, ampak se drže svojega zakona. Te izkušnje sem si pridobil pri svojih tisočernih eksportnih panjih, v katere smo roje vsajali samo na začetke.

10. Narejeni roji.

Večkrat nanese potreba, da moramo roje narediti, zlasti če jih prodajamo in razpošiljamo ali če nočemo ali ne moremo čakati, da bi panj sam rojil. Tudi če hočemo pomnožiti družine, pa nočejo rojiti, narejamo roje, ali pa, če so družine pri prestavljanju tako močne, da bi utegnile rojiti, lahko to preprečimo s tem.

Kadar delamo roje za prodajo, uporabljamo lijak, kakršnega kaže pod. 44. Ta lijak vtaknemo v luknjo posebnega pokrova in oboje skupaj na zabojček, v katerem bomo roj odposlali. Da se čebele ne oprimejo lijaka in lažje drse v zabojček, ga omočimo na notranji strani z vodo. Omočiti pa moramo tudi omelce, ki z njim delamo. Najprej poberemo iz močnega plemenjaka vse sate in jih postavimo na kozico in sicer toliko vsaksebi, da čebele ne morejo prehajati z enega sata na drugega. Čez nekoliko časa, ko so se čebele napile medu, poiščemo matico in jo pripremo v matičnico. Sat primemo z obema rokama s konca na vogalih in otresemo čebele s krepkim sunkom v lijak, da zdrsnejo v zabojček. Lahko pa tudi primemo satnik na zgornjem vogalu z levo roko, s pestjo desne roke pa krepko udarimo po levi pesti. Na tak način je mogoče čebele otesati le, če sat ni pretežak. Težke sate pa moramo omesti. Ometene sate postavljamo takoj nazaj v panj. Ako prodajamo roje na težo, postavimo prazen zabojček z lijakom na tehtnico in ga iztehtamo. Potem pa denemo na tehtnico še toliko uteži, kolikor naj ima roj čiste teže. Ko je v zabojčku dovolj čebel, odstranimo lijak, primemo zabojček in udarimo z njim ob tla, da padejo čebele s pokrova na dno. Na to naglo odstranimo pokrov z luknjo, odpremo

matičnico in vržemo matico med čebele. Takoj nato pokrijemo zabojček s pravim pokrovom in ga pribijemo. Matico moramo pripreti zaradi tega, da nam med ometanjem ne odleti.

Nekateri naročniki zahtevajo, naj se jim pošlje matica priprta. Tedaj pritrdimo matičnico na pokrov zabojčka.

Na ta način narejeni roj porabimo lahko tudi v domačem čebelnjaku, ne smemo ga pa iztresti kar v nov panj, ker bi večina čebel odletela nazaj v plemenjak. Če ga pa postavimo za tri dni v hladen in temen prostor, ne bodo čebele več uhajale na staro mesto.

Ko bi pa vendarle hoteli postaviti roj takoj na mesto, ga moramo napraviti toliko močnejšega, da bo ostal še primerno močan, čeprav bodo stare čebele odletele v prejšnji panj. Čebele za tak roj lahko ometemo naravnost v panj, ki smo ga roju namenili. Za to priliko nam bo dobro služil sipalnik »Ideal«. Za tak roj odvzamemo lahko čebele tudi več panjem. Ne bojmo se, da bi se klale! Čebele se rade sprijaznijo, če smo jih presenetili in če so site. Družiti pa ne smemo čebel oprášenih matic s čebelami neoprášenih. Preden otresemo ali ometemo čebele v zabojček ali v nov panj, pustimo sate kratek čas na kozici, da se žival napije medu. To pospešimo, če po kozici nalahko trkamo. Dobro je, če damo družini, ki smo ji vzeli čebele, novo matico, bodisi oplojeno, bodisi mladico. Ako nimamo ne ene ne druge, dajmo ji goden matičnik. Le v sili bomo morali dopustiti, da si čebele same vzgoje matico, toda tedaj bo družina opešala, ker traja predolgo. Ako narejencu ne pokladamo, ga moramo prve 3—4 dni vsaj napajati, ker še nima takih čebel, ki bi prinašale vodo. Sicer pa ravnajmo z njim kakor z naravnim rojem!

Drugi način: Iz močnega plemenjaka prestavimo v prazen panj vse sate s čebelami vred. V plemenjaku pustimo le tisti sat, ki je na njem matica. Poleg tega sata denemo na obe strani izdelane sate ali pa satnice. To delo je v marsičem slično onemu, ki ga opravimo pri prestavljanju. Vse stare čebele odlete nazaj v stari panj. V roju ostanejo same mladice, ki še nikdar niso letele. Razen teh je panj dobil skoraj vso zalogo, ki se naglo izlega, od dne do dne v večji množini. Tak roj moramo 3—4 dni krmiti, če nima dovolj zaloge in pa napajati. Ako roj ni dobil s satjem vred tudi matičnika, je treba, da mu damo novo matico ali pa vsaj goden matičnik, da ne zamudi preveč časa z odgojo matice.

Tretji način: V plemenjaku poiščemo matico in jo prestavimo z dotičnim satom vred v novi panj. Ob strani tega sata denemo izdelane sate ali pa satnice. Potem otresemo ali ometemo vse sate s

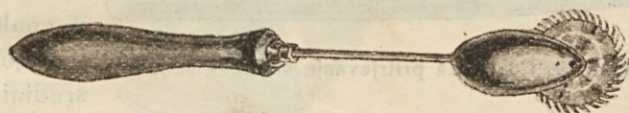
čebelami in pa vse ostale čebele iz plemenjaka v nov panj. Ometene sate damo nazaj plemenjaku, odvzeti sat pa nadomestimo s kakim praznim. Matico nadomestimo, čebelam pokladamo in jih napajamo v novem panju tako, kakor sem povedal zgoraj. Roj dobi na ta način sat z zalego, matico in vse mladice, plemenjaku pa ostanejo vse letalke in skoraj vsa zalega. Takega roja ne smemo postaviti poleg starca ali vrh njega. Stare brezmatične čebele bi ga našle, ker iščejo matico in bi se vanj izprašile. — Tega načina se lahko poslužimo tudi tedaj, kadar prestavljamo, in sicer ako najdemo pri prestavljanju matičnike v panju in hočemo rojenje vsekakor preprečiti. Če obglavimo trotjo zalego in izrežemo matičnike na stranskih satih čebelnega gnezda, poderejo čebele tekom šestih dni še tiste matičnike, ki smo jih pustili v sredini gnezda. Roj potem lahko plemenjaku vrnemo ali pa ga združimo s kakim slabičem. Za tako začasno namestitev rojev so prav pripravi eksportni panji.

Čebelarški praktiki narejajo roje še na razne druge načine, ki so istotako dobri, ako jih izvršujemo o pravem času in če rojem primerno postrežemo. Roje narejamo v večjem številu zlasti tedaj, kadar hočemo plemenjake pomnožiti. Kadar pa imamo čebelarstvo urejeno in dovolj panjev, se pečamo z narejanjem rojev le izjemoma.

11. Uporaba satnic.

Satnice so za napredno čebelarstvo neprecenljive vrednosti. Dandanes ni čebelarja, ki čebelarji s premičnim satjem, ne da bi uporabil satnice. Velika uporaba satnic pri nas nam dokazuje, da so tudi naši slovenski čebelarji spoznali važnost tega pripomočka.

Čebele izdelujejo satje brez hibe le iz satnic. Zlasti za naš panj so satnice skoraj brezpogojno potrebne. Le po-

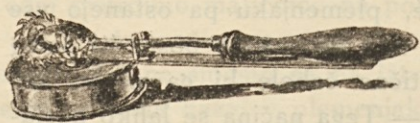
Pod. 57. Kolesce za vtiranje žice v satnice.

glejmo iz satnice izdelan sat: enakomeren je in raven kakor deska in ne kazi ga niti ena trotja celica. Pa kako je tudi trden! S takimi sati je veselje čebelariti.

Malo je takih čebelarjev, ki satnice izdelujejo sami na ročne stiskalnice. Odkar jih čebelarska društva izdelujejo na stroje, pošiljajo člani vosek rajši društvom v predelavo. Na stroj izdelamo

več satnic iz kilograma voska nego na stiskalnico. Na ta način izdelane satnice so tudi mnogo manj krhke nego ulite.

Iz početka smo satnice lepili v satnike. Odkar pa so izumili pritrjevanje satnic s tenko žico, smo lepljenje opustili. Z žico pri-

Pod. 58. Gorilec za razgrevanje kolesca.

trjeno satnico izdelajo čebele same od sebe popolnoma pravilno in natančno po sredini satnika. Zlasti je potrebno, da satnice pritrjujemo z žico, če prevažamo čebele v pašo. Prej nismo mogli prevažati tistih

panjev, ki niso imeli dodelanega satja, in tistih z mladim, nežnim satjem, ker se je tako satje kaj rado posulo. Teh težav ne poznamo več.

Satnice, ki jih nameravamo pritrčiti z žico, moramo prirezati tako, da so ob straneh in spodaj približno $\frac{1}{2}$ cm ožje, nego meri satnik v čisti odprtini. To delamo zato, ker se satnice na toploti raztezajo, zlasti take, ki so izdelane na ročni stiskalnici. Če bi pritrjevali tako velike satnice, da bi se dotikale satnikov, bi bili izdelani sati vzbočeni in grbasti.

Jaz vpletam žico v satnik navpično, ameriški čebelarji jo pa vpletajo vodoravno. Navpičnih žic je treba vpeljati navadno štiri do šest, vodoravne pa zadostujejo tri. Nekateri čebelarji vpletajo žico navzkriž.

Če hočeš satnike preprezati navpično s šestimi žicami, kakor delamo pri nas, se ravnaj po naslednjem navodilu.

Pred vsem si napravi merilo za vrtanje luknjic: ureži približno 6 mm debelo deščico, ki naj bo toliko dolga in široka kakor satnikova daljša kraka, torej $41 \times 2\frac{1}{2}$ cm. Na obeh koncih deščice, $2\frac{1}{2}$ cm od

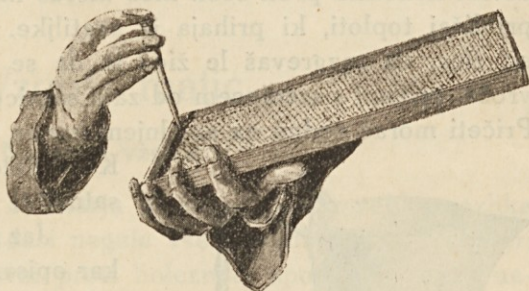
Pod. 59. Cevka za pritrjevanje satnic v satnike.

roba, izvrtaj s šilom luknjico, med njima pa še štiri v enaki razdalji. Luknjice

morajo biti točno v podolžni sredini deščice. Še boljše je,

če vzameš namesto deščice kos tanke pločevine. Skozi luknjice na tej pripravi vrtaš potem luknjice v zgornjo in spodnjo satnikovo letvico. Ko si to delo opravil, zabij majhen žebliček v oba zgornja satnikova vogala. Zabij ju le do polovice. Nato vzemi posebno žico, kakršno dobiš nalašč za ta namen v kaki zalogi čebelarških potrebščin, in jo razreži v dva metra dolge koše. En konec takega kosa žice ovij okrog zgornjega žeblička, ki ga potem dobro zabij. Nato primi drugi konec žice, vtakni ga skozi prvo luknjico gornje letvice,

izpelji ga skozi prvo luknjico spodnje letvice v drugo zgornjo, potem zopet doli in gori, dokler ne končaš pri luknjici poleg drugega žeblička, ki nanj oviješ zadnji konec žice. Potem zabij še ta žebliček. Žico moraš sproti nategavati, da ostane napeta, sicer se pa pri luknjicah sama zaje v les toliko, da potem nerada popusti. Ko napenjaš žico, jo pri vsaki luknjici zadrži s palcem leve roke, da ne odneha, še preden si pri koncu. Z žico opremi naenkrat le toliko satnikov, kolikor jih potrebuješ sproti. Če satnike dalj časa ne boš rabil, bo žica med tem popustila.

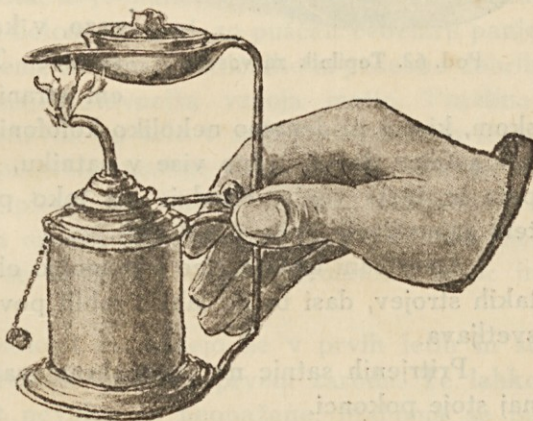

Pod. 60. Takole držimo satnik, kadar zalivamo robove z voskom s pomočjo cevke.

Utiranje žice v satnice. Za to delo potrebuješ prilično 1 cm debelo deščico, široko in dolgo pa toliko, kolikor meri satnik v čisti odprtini. Na eni strani deščice pribij dve letvici, ki naj bosta toliko daljši, da molita roglja na obeh koncih po 1 cm čez deščico. Na deščico položi satnico, preko nje pa potisni satnik, v katerem je žica napeta, tako globoko, da se prileže žica na satnico.

Za utiranje žice potrebuješ zobčasto kolesce, za ogrevanje kolesca pa majhno špiritovo svetiljko. Oboje dobiš v kakšni zalogi čebelarских potrebščin.

Ko si kolesce segrel, popelji ga urno po žici, da se žica lepo zaje v podloženo satnico in da jo za-

Pod. 61. Topilnik za vosek „Blisk“.

lije vosek, ki ga kolesce sproti tali. Pazi, da kolesca ne pregreješ, sicer se bo satnica pod žico preveč talila in nastale bodo luknje. Taka satnica ni za rabo, ker čebele celic po luknjah ne morejo staviti, ker jih ovira gola žica. Ako ni žica na kakem mestu povsem zalita, potegni čeznjo s kurjim peresom, ki ga pomočiš v raztaljen vosek.

Drugi način pritrdjevanja satnice je s pomočjo kuhinjske svetiljke. Vzemi z žico preprežen satnik, položi vanj satnico, primi ga z obema rokama za stranska kraka in ga dvigni nad svetiljko. Satnika ne smeš držati popolnoma vodoravno. Nagni ga z gornjim delom nekoliko proti sebi. Žico moraš imeti pred očmi. Satnico nato približaj toploti, ki prihaja iz svetiljke. S palcem odmakni satnico od žice, da razgrevaš le žico in da se satnica ne tali. Ko je žica vroča, pritisni s sredincem od zadi satnico na žico, da se vanjo vtopi. Pričeti moraš vedno na spodnjem koncu ter prehajati polagoma gori.

Kako daleč od svetiljke moraš držati satnik ti kmalu pokaže izkušnja.

Jaz ne pritrujem satnic na ravno-kar opisani način, ampak utiram žico s kolescem. Nekateri čebelarji pa, ki so se temu načinu privadili, trdijo, da gre to delo s pomočjo svetiljčne toplote hitreje od rok in se zlasti tanke satnice lepše pritrdijo.

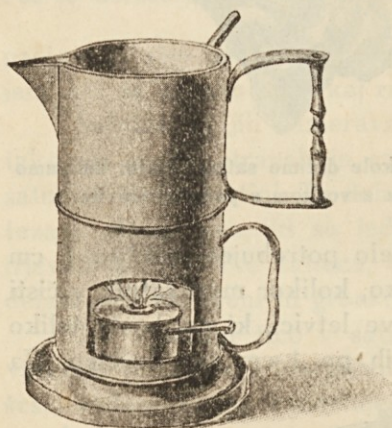
Satniki novejšega izdelka imajo po sredi notranje strani gornje letvice 2 mm široko in okoli 3 mm globoko razo, v katero potisnemo zgornji rob satnice. Ta rob nazadnje lahko po eni strani zalijemo z raztaljenim vo-

skom, ki mu pridenemo nekoliko kolofonije. Jaz tega sicer ne delam, ker satnice dovolj trdno vise v satniku, ako je le žica pravilno napeta in utrta vanje. Škoduje pa tako pritrdjevanje ne, ker satnice tem zanesljiveje stoje v satnikih.

Američani utirajo žico s pomočjo elektrike. Pri nas še nimamo takih strojev, dasi bi jih lahko rabili povsod, kjer je električna razsvetljava.

Pritrjenih satnic ne smeš shranjevati v vodoravni legi; satniki naj stoje pokonci.

Vpeljavanje žice v satnike je težko tako opisati, da bi se po opisu lahko delalo. To moramo vsaj enkrat videti, potem pa je treba nekoliko vaje, pa gre delo kmalu gladko od rok.

Pod. 62. Topilnik za vosek.

V. Vzgoja matic.

1. Naravna vzgoja.

Vsakemu izkušenemu čebelarju je znano, kako velika razlika je med posameznimi panji, dasi neguje vse enako skrbno. Nekateri prezimujejo dobro, so odporni proti boleznim, spomladi čvrsto napredujejo, ne ropajo, so krotki in varčujejo z medom. Tudi mu ne delajo preglavice z rojenjem, za bero so izredno marljivi in prvi napolnijo medišče. Zakaj niso vsi taki? Zato, ker so matice različne! Popolne enakosti ne bomo nikdar dosegli. Kolikor toliko pa se bomo približali temu cilju s sistematično in umno plemensko odbero in z vzgojo matic.

Kakor znano, podedujejo čebele vse lastnosti, dobre in slabe, po matici in po dotičnem trotu, ki je matico oprašil. Že v tistih časih, ko so bili panji s premičnim delom neznani, so puščali čebelarji panje z najboljšimi maticami za pleme in jemali matičnike iz posebno dobrih plemenjakov. Bila je to najenostavnejša vzgoja matic. Pravilna, umetna vzgoja matic se je razvila pa šele v zadnjih petdesetih letih. Začetkoma niso trotom pripisovali posebne važnosti, sčasoma pa so spoznali njih veliki vpliv na pleme in so začeli pošiljati mlade matice v samotne kraje, da jih tam oprašo izbrani troti. Tudi med Slovenci se tu in tam kak čebelar že ukvarja z vzgojo plemenitih matic in troto.

Uspehi se seveda dostikrat ne kažejo že v prvih letih in se plemenite lastnosti ne pojavljajo takoj na prvem zarodu. Te lahko počivajo v zarodih več let nevidne in neopažene. Mahoma se pa pojavijo, dostikrat šele v poznih rodovih.

Ako hočemo vzgajati dobre matice, moramo opazovati, kateri panji se v vsakem oziru odlikujejo. Iz njih jemljemo zarod (jajčeca, ličinke in matičnike) za odgojo matic.

Najenostavnejše pridobivanje matic je, ako pustimo, da plemenjak sam roji. To pospešimo s tem, da mu medišča ne odpremo. Takoj, ko odide prvec, razdelimo starca na več majhnih družinic.

Vsaki damo dva do tri sate in en lep matičnik. Družinice naselimo v panjičih prašilnikih, kakršni so opisani pozneje. Roj postavimo na izrojenčevo mesto.

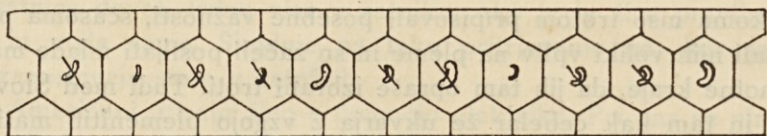
Tudi na drug način porabimo lahko take matičnike, ako jih, razen enega po vrsti, kakor dozorevajo, izrezujemo in dodajemo prašilnikom ali pa naravnost tistim panjem, katerim hočemo izmenjati matice. Tem družinam pa moramo že dva dni prej uničiti stare matice.

Tudi s pomočjo drujcev iz žlahtnih plemenjakov moremo število dobrih matic pomnožiti. Roj iztresemo na rjuho, polovimo vse matice, ki jih denemo v matičnice vsako zase, ter dodenemo vsaki del roja. Ko se rojčki zbero v kepe in umirijo, jih pretresemo v prašilnike in izpustimo matice. Na ta način pridobljene matice so boljše nego one, ki jih odgojimo na umeten način, ker so jih odgojile čebele same, ko so se pripravljale na rojenje in ko je bil panj na višku razvoja in moči.

2. Umetna ali prisilna vzgoja matic.

Za umetno, prisilno vzgojo matic potrebujemo pred vsem čebelnih celic, ki naj jih čebele predelajo v matičnike. Lahko napravimo iz voska umetne celice sami ali pa uporabljamo posebne lesene celice, ki jim notranjščino prevlečemo z voskom.

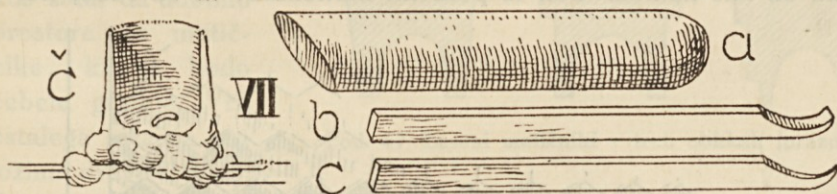
Ako hočemo vzgajati matice iz zaleženih čebelnih celic, izrežemo iz kakega posebno dobrega plemenjaka ozek trak (eno vrsto)

Pod. 63. Košček sata z mlado zalego za vzgojo matic.

takih celic, v katerih so 1 do 2 dni stare ličinke. Rezati moramo po sredi sosednjih vrst celic. Trak položimo na mizo ter uničimo vse ličinke na eni strani, na drugi pa pustimo živo vsako drugo ali tretjo. To storimo zaradi tega, da ne napravijo čebele dveh ali treh matičnikov skupaj. Celice moramo z ostrim in tankim nožem na polovico skrajšati. Nato vzamemo star sat in odrežemo v obliki loka spodnjo polovico. S toplim voskom prilepimo potem trak z ličinkami na odrezano mesto. Celice stoje lahko v isti legi kakor prej ali pa jih obrnemo navzdol. Lahko pa prilepimo trakove na posebne deščice,

ki jih nato utrdimo v satnik drugo nad drugo. Med vsako deščico moramo napustiti 3 do 4 cm razdalje za matičnike, ki jih bodo čebele potegnile. Satnik postavimo potem v medišče dotičnega panja, ki smo ga določili za vzgojo matic. V 24 urah podaljšajo čebele celice ali jih pa poderejo in uničijo zalego. Za vzgojo matic moramo odbrati le panje, ki so čez in čez zasedeni. V panju z izprašeno matico moremo vzgajati matice le tedaj, kadar je pripravljen za roj. Taki plemenjaki so za vzgajanje matic najboljši. Sicer si pa moramo pomagati s kakim brezmatičnim panjem, ki pa mora biti močan.

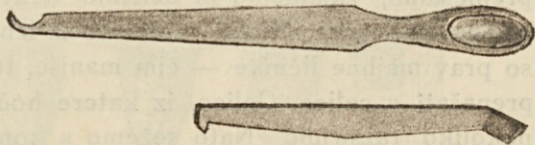

Pod. 64. Priprave za izdelavo matičnikov.

a) klinček za narejanje matičnikov, b) in c) žličici za prenašanje ličink, č) iz voska narejen matičnik, v njem prenešana ličinka.

Ko so matičniki pokriti, jih lahko damo v nadaljnjo odgojo drugim panjem, zlasti ako nameravamo v istem panju vnovič odgajati matice. Ni pa potrebno, da so panji, v katere smo dejali pokrite matičnike, tako močni kakor panji za odgojo. Ob slabem vremenu ali kadar ni paše moramo panju, ki vzgaja matičnike, pokladati.

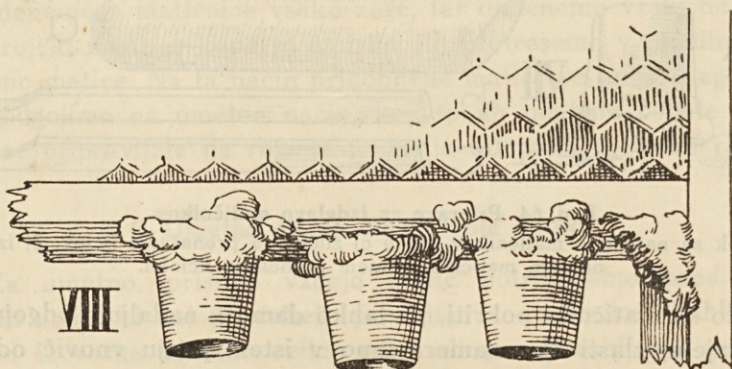
Kdor hoče delati umetne matične celice, naj si prireže klinček iz trdega bukovega lesa, ki mora biti na konici tako zaokrožen, kakor je naraven matičnik. Klinček mora biti toliko debel, da ga lahko potisnemo v naravni matičnik. Poleg klinčka potrebuje čebelar še žličico za prenos soka in kaveljček za prenos ličink. Obe si lahko izreže iz lesa (dveh vžigalic) ali izpili iz 2 mm debele žice. Ličinke tudi lahko prenaša z majhnim čopičem.

Pod. 65. Kovinski žličici za prenašanje krmila in ličink.

Kadar se lotimo dela, pomočimo klinček najprej v vodo in ga površno obrišemo. Potem ga večkrat potaknemo v raztopljen, ne prevroč vosek, prvokrat prilično 1 1/2 cm globoko, potem parkrat malo manj, tako da je celica, ko jo snamemo s klinčka, na dnu

debelejša, proti odprtini pa polagoma tanjša. Te celice prilepimo z voskom na deščice, ki so tako dolge kakor satnik v čisti odprtini. Na deščico prilepimo lahko do 12 matičnih celic v enolikšni razdalji drugo od druge. Ko so celice pritrjene, začnemo s prenašanjem redilnega soka in ličink. Ta dela smemo izvršiti le v takem prostoru, kjer je 20° toplote. Najprej si moramo priskrbeti matičinega redilnega soka. Ako ne najdemo v panjih zaleženih matičnikov, v katerih je soka v izobilju, moramo tri dni, preden začnemo z vzgojo matic, vzeti kakemu panju matico, da nastavi matičnike, ki nam dajo redilnega soka za naš namen. Sok iz pokritih matičnikov ni za rabo, ker je

Pod. 66. Iz voska narejeni matičniki pritrjeni v satnik.

pregost. Prenašal sem že ličinke v umetne celice brez redilnega soka, pa se je vzgoja matic bolj ali manj tudi posrečila.

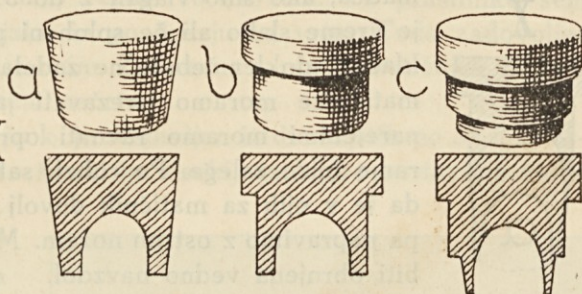
Ko smo dobili matičin sok, ga v matičini celici z žličico malce premešamo, zajamemo in denemo nekoliko na dno vsakega narejenega matičnika. Potem vzamemo iz izbranega plemenjaka sat, kjer so prav majhne ličinke — čim manjše, tem boljše — in jih začnemo prenašati v celice. Celico, iz katere hočemo vzeti ličinko, pri vrhu nekoliko razširimo. Nato sežemo s koničastim koncem žličice pod ličinko in jo predenemo v sok v pripravljeni matičini celici. Ličinka se potopi v soku tako, da je skoraj ni videti. Deščice s celicami denemo nato v satnik, ki pa mora imeti pod vrhom še nekoliko satja. Pri-trdimo jih na ta način, da spojimo konce deščic s satnikom s pomočjo toplih voščenih kepic. Lahko pa pritrdimo v satnik več takih deščic drugo nad drugo v primerni razdalji. Satnik postavimo v določeni panj, kakor sem že povedal pri prvem načinu.

Lesene matične celice imajo to prednost, da jih laže pregledujemo in prestavljamo. Ako imajo na zgornjem koncu zabit žebliček

z ostro glavico, jih nabadamo na letvice od spodaj navzgor. Bolj priročne pa so take, ki jih vtikamo v leseno letvico, kakor kaže pod. 68. V to svrho vzamemo satnik s starim satom. Na gornji deščici izvrtamo luknje, kakršne so potrebne, da vtaknemo vanje lesene celice. Boljše pa je, ako so te letvice

premične. V letvice iz trdega lesa se dajo luknje laže izvrtati. Pod vrhom izrežemo kos sata, da dobimo prostora za matičnike, ki jih bodo čebele gradile. Vrh ostalega sata pa položimo drugo letvico,

IX

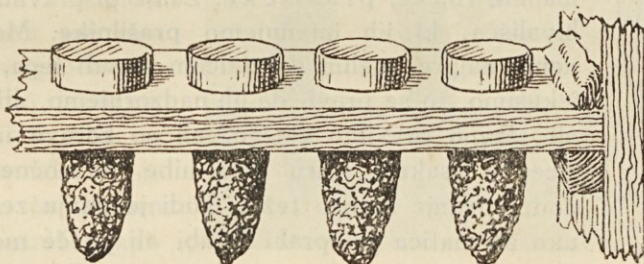

Pod. 67. Leseni matičniki v treh oblikah (prazni).

da čebele od spodaj gori ne zadela tega prostora. Pod. 67. kaže lesene matičnike v več oblikah. Dobimo jih po trgovinah s čebelar-skimi potrebščinami ali pa jih naročimo pri strugarju.

Notranjščino lesenih celic prevlečemo z voskom takole: V celico kanemo nekoliko voska, potem pa ga nagnemo v vodoravno lego in ga naglo sučemo med prsti, da se enakomerno oprime notranjščine. Potem ga razmažemo ob robu odprtine toliko, da sega rob voščene notranje celice čez rob zunanje lesene celice.

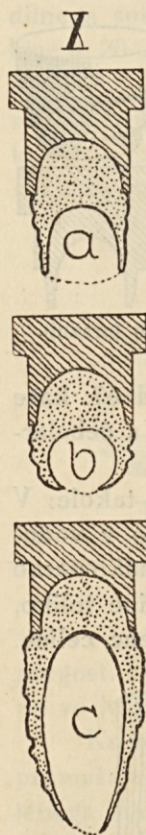
XI

Pod. 63. Leseni matičniki v satniku, sprejeti, izdelani in pokriti.

Hitreje in enostavneje prevlečemo celice, ako si napravimo lesen klinček, ki je nekoliko tanjši, nego je celica široka. V matičnik kanemo nekoliko voska ali vržemo vanj kosček mehkega voska. Nato potisnemo vanj klinček, ki mora biti nekoliko vlažen. Nato ga sučemo, dokler se celica lepo zaokroži. Robčka, ki se je pri stiskanju izrinil iz celice, ne smemo odstraniti. Rabi čebelam, da izdelajo celico.

V matične celice, ki smo jih napravili na ta način, vlagamo ličinke prav tako, kakor sem že opisal. Matičnike porabimo lahko takoj potem, ko jih čebele zadelajo, boljše pa je, da jih pustimo, dokler niso matice v njih skoraj godne. Deseti ali enajsti dan se izleže matica, ako smo vlagali 2 do 3 dni stare ličinke. Ako je vreme slabo ali če sploh ni paše, moramo panju pokladati, dokler čebele ne zadelajo matičnikov. Naravne matičnike moramo izrezavati jako previdno, a tudi z narejenimi moramo ravnati oprezno. Pritrditi jih moramo blizu zalege. Po robih satov je dosti takih vrzeli, da je v njih za matičnik dovolj prostora; če ga ni, ga pa napravimo z ostrim nožem. Matičnikova konica mora biti obrnjena vedno navzdol.

Pod. 69.

Leseni
matičniki
v prerezu.

- a) nategnjen,
b) prazen,
c) dodelan.

3. Prašilniki in matičnjaki.

Pri vzgoji matic razlikujemo tri stopnje, dobe razvoja. V prvi se vzredi, v drugi se godi in izleže, v tretji pa oprashi. Prvo dobo sem že opisal, ostaja mi še opis druge in tretje. Drugo dobo je matica pravzaprav tudi že prebila, ker prenesemo matičnik v prašilnik šele takrat, ko je že toliko goden, da se matica kmalu potem izleže.

Za goditev in prašenje matic naredimo navadno majhne rojčke, prašilčke. Zanje pripravimo primerna bivališča, ki jih imenujemo prašilnike. Matice dodelamo najprej malim družinam zaradi tega, da jih preizkusimo, to se pravi, da jih nadzorujemo, ali se izpraše, ali stavijo pravilno zalego, ali so zdrave in so li tudi sicer v vsakem oziru brez hibe. V močnem panju je nadzorovanje mnogo težje. Tudi je panju zelo v škodo, ako se matica pri prahi izgubi ali pa če moramo mladico, ki se ne obnese, zamenjati. Pametno je, ako imamo več matic v zalogi, da vsak čas lahko nadomestimo izgube pri plemenjakihi. Zato jih po več skupaj tudi prezimujemo v matičnjakihi.

Kdor ima prazne panje v čebelnjaku, jih lahko uporabi v to svrhu. Sicer si pa moremo napraviti posebne matičnjake, ki morajo biti tako narejeni, da je mogoče v njih opravljati naglo in brez težav.

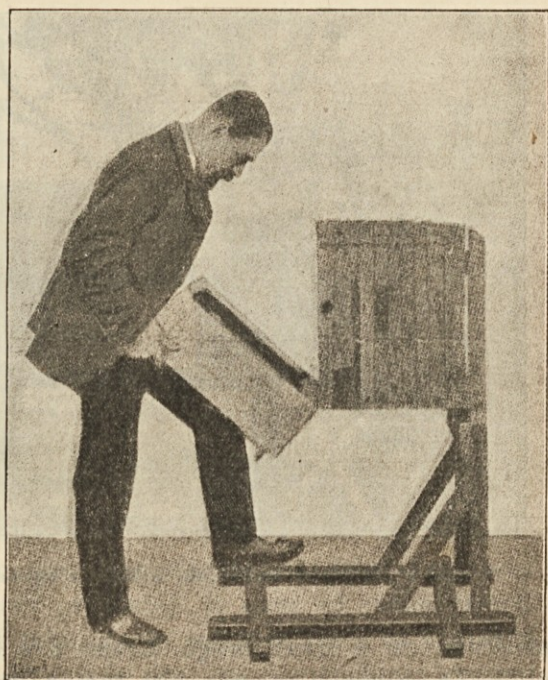
Jaz sem jih v začetku delal po švicarskem vzorcu. Matičnjak je bil sestavljen iz več majhnih skrinjic, prašilnikov. V vsaki je bilo

prostora za en sat. Na obeh straneh so imeli steklo, da sem matico lahko opazoval, ne da bi prašilnik odpiral. Prašilnike — bilo jih je 20 skupaj — sem postavljajl drugega tik drugega.

Pozneje sem si napravil po ameriškem vzorcu majhne prašilnike z dvema satickoma, velike 10×10 cm. Te prašilnike sem obešal zunaj po čebelnjaku in po drevju na vrtu. Toda zadovoljen nisem bil niti s tem niti z onim. Zato sem napravil matičnjak z mnogimi prašilniki po lastnem načrtu.

a) M o j m a t i č n j a k je sestavljen iz dvanajstih po 35 mm debelih okvirov, ki so tako široki in visoki, da lahko postavimo vanje satnike iz naših panjev.

Ako zložimo te okvire drugega poleg drugega in jih zapremo na obeh koncih s končnicami, imamo panj, kakršnega je izumil že Huber, ki je bil Dzierzonov predhodnik. Novost pa je, da sem jaz napravil za ta panj sate, ki jih ne morejo čebele pregristi. Srednja stena teh satov je namreč iz celuloida. Poizkušal sem vse možne tvarine: pločevino, aluminij, trdo lepenko, žično mrežo i. t. d. in končno spoznal, da je celuloid za ta namen najboljši. Satniki zapirajo spodaj, zgoraj in ob straneh tako tesno, da čebele ne morejo

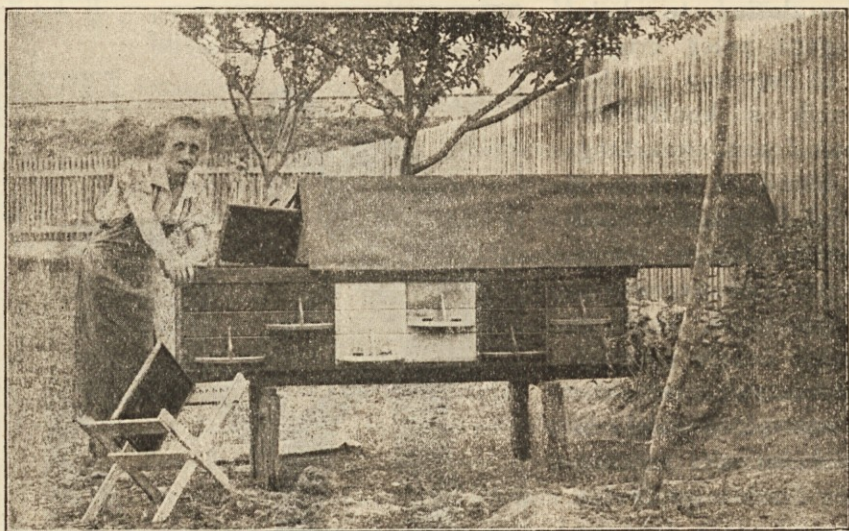

Pod. 70. Moj matičnjak.

prehajati iz ulice v ulico. Vsaka ulica ima svoje žrelo, prva desno, druga na levo, tretja zopet na desno stran itd. Žrela niso vsa v enaki višini. Ena so spodaj, druga v sredi, izmenoma na obe strani. Huber je svoj panj na okvire vezal, jaz pa sem ga napravil, da se na spodaj odpira. V to svrho so zvezani vsi okvirji na spodnji strani s tečaji, na zgornji strani pa se zapirajo s kaveljčki. Matič-

njak je na enem koncu pritrjen na stojalo. Da ga lahko odpiramo, stoji primerno od tal. Ako se postavimo za matičnjak in odpnemo kaveljčka, moremo odpreti katerokoli ulico. Mogoče je odpirati okvir za okvirom prav na ta način, kakor obračamo v knjigi list za listom. Odprti del podpiramo s kolenom; tako imamo obe roki prosti, da lahko opravljamo potrebna dela. Pred nami je razgrnjena družinica in vse njeno satje. Ni kotička, kamor bi se mogla skriti matica. Najdemo jo brez težave.

V vsaki ulici je majhna družinica s svojo matico. Ako potrebujemo oprášeno matico, jo odvezamemo, družinici pa damo nov

Pod. 71. Kleinov matičnjak, kakor ga uporablja g. Vadnal v Dobovi.

matičnik, da si izvali drugo. Krajni dve družinici zasedata po dve ulici. Te družinici morata biti tudi nekoliko bolj živalni, ker sta najbolj izpostavljeni mrazu. Druge družinice pa se grejejo med seboj, kakor se grejejo čebele v normalnem panju, kjer prehaja toplota ene ulice v drugo. Krajni dve ulici imata žrelo v končnici. Okvir je na vseh štirih straneh na znotraj poševno porezan tako, da ne stremo nobene čebele, če smo le količkaj previdni.

Okviri so za 2 cm višji zato, da lahko podložimo pod satnike tako široke letvice, iz kakršnih so napravljeni satniki. Podložimo jih takrat, kadar hočemo družinice združiti, bodisi dve, bodisi več. Spomladi moramo odvezemati matice vselej po vrsti, brezmatično

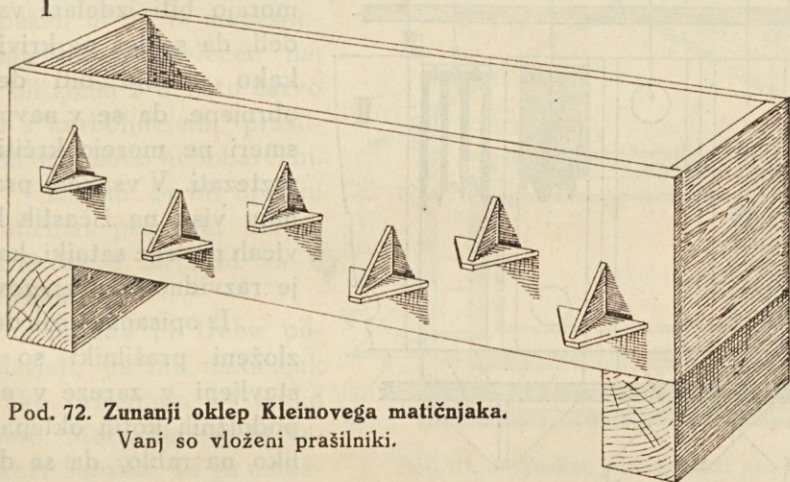
družinico pa pridružimo sosednji. Slednjič ostane v matičnjaku le ena matica s čebelami vseh osirotelih družinic.

Za pitanje so izvrtane na gornjem delu satnikov po $1\frac{1}{2}$ cm velike luknjice. Čez zimo denemo na obe strani matičnjaka okvire z vdetano klobučevino, da so čebelice varne mraza.

b) Kleinov matičnjak je tudi zelo pripraven. Zložen je iz 12 enakih premičnih prašilnikov, ki jih obdaja močan oklep z močnim dnom in s streho.

Podoba 72. nam kaže zunanji oklep, postavljen na dva tramiča, tako da je precej od tal in da je pristopen od vseh strani. Po-

I

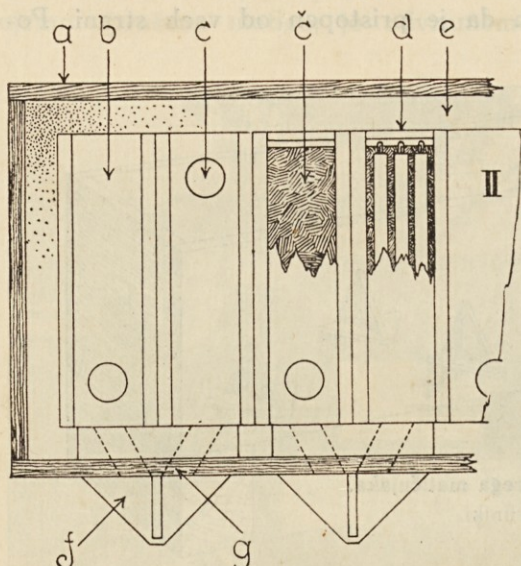
Pod. 72. Zunanji oklep Kleinovega matičnjaka.

Vanj so vloženi prašilniki.

stavimo ga lahko tudi nekoliko više na primerno kozo ali kakršnokoli stojalo, tako da lahko stojte opravljamo vsa dela. Preprosto streho odpiramo kakor pokrov pri skrinji, in sicer od zadnje strani. Lahko pa je prirejena tudi tako, da jo moremo sneti in postaviti na tla. Žrela so vsa na eni strani, in sicer po dve in dve s skupno brado in z ločilno deščico. Trije pari so blizu dna, trije pa nekoliko više. Oklep je toliko večji, da je med njegovimi stenami in prašilniki okrog in okrog za dobra dva prsta praznine za zimsko odejo. V tem matičnjaku namreč lahko hranimo matice tudi čez zimo, kjer so jako na toplem, ker se grejejo tudi med seboj.

S pod. 75. je jasno razvidno, kako so izdelani posamezni prašilniki. Sestavljeni so iz štirih delov. Dno in končnici so trdno staknjeni. Obe stranici pa sta gibljivi, da ju lahko odmaknemo in odstranimo ter tako na prav enostaven način združimo po dve ali

tri družinice v eno samo. Na eni končnici sta vrezani dve žreli, od katerih se eno vedno ujema s predorom pri dnu ali više v oklepu. To je natančno vidno na prerezu. Končnici in stranici so blizu vrha tako prirezane, da jih lahko primemo in dvignemo vsak prašilnik iz oklepa. Da v rokah ne razpade, poskrbe čebele, ki raze kmalu toliko zalepijo s smolo, da se dovolj trdno sprimejo, vendar ne toliko, da bi jih ne mogli ločiti, ako je treba. Obe končnici imata zgoraj na notranji strani zarezo, kjer vise satniki na kotvicah iz žice. Pokrov je prevrtan in zaprt s pilko. Skozi to odprtino

Pod. 73. Vodoravni prerez skozi prašilnike.

a) oklep, b) pokrit prašilnik, c) čep, č) odkrit prašilnik, d) prašilnik s tremi satniki, e) prostor med zunanjim obodom in prašilniki, f) dvojna brada, g) žrelo.

pitamo prašilčke. S pod. 75. tudi lahko razberemo, kako morajo biti izdelani vsi ti deli, da se les ne krivi, in kako morajo biti deske obrnjene, da se v navpični smeri ne morejo krčiti ali raztezati. V vsakem prašilniku vise na žičastih kotvicah po trije satniki, kakor je razvidno iz prerezov.

Iz opisanih štirih delov zloženi prašilniki so postavljeni v zareze v obeh podolžnih kotih oklepa toliko na rahlo, da se dajo izlahka premikati na desno in levo in dvigniti iz oklepa. Da se stranice tesno pritisnejo k dnom in končnicam, dosežemo na ta

način, da z obeh koncev potisnemo med zadnji prašilnik in oklepovo končnico primerne zagozde v obliki prašilnikove stranice, ki je proti spodnjemu robu nekoliko zašiljena.

Kakor že omenjeno, vise satniki v prašilnikih na žičastih kotvicah, kakor kaže pod. 76. Seveda moramo te kotvice narediti sami, najbolje iz lasnih igel, in jih sproti pritrditi v satnike, kadar jih hočemo uporabljati v prašilnikih.

Za vseh 12 prašilnikov je treba:

36 stranic po 46.2 cm dolgih, 32.1 cm širokih in 1.2 cm debelih,

24 končnic po 30.1 cm dolgih, 12 cm širokih in 2 cm debelih,

12 dnes po 46·2 cm dolgih, 12 cm širokih in 2 cm debelih,

12 pokrovov po 46·2 cm dolgih, 12 cm širokih in 2 cm debelih.

Samo ob sebi je umevno, da morejo biti vsi deli prašilnikov za las enaki, tako da vsakega uporabljamo kjerkoli in da je označevanje s števkami nepotrebno. To more izvršiti pa le mizar ali še bolje le tisti čebelar, ki je obenem izurjen mizar. Zato je ta matičnjak kljub vsej preprosti in šablonski ureditvi vendarle razmeroma drag, zlasti ker gre vanj mnogo lesa.

Za prašilnike bi bil najprimernejši lipov ali lahek smrekov les, ki mora biti popolnoma suh in brez grče. Oklep je lahko iz jelovine ali borovine. Jako trpežen bi bil iz macesnovega lesa. Pre vlečen naj bi bil zunaj z oljnato barvo ali s karbolinejem; prašilniki naj bodo nepobarvani.

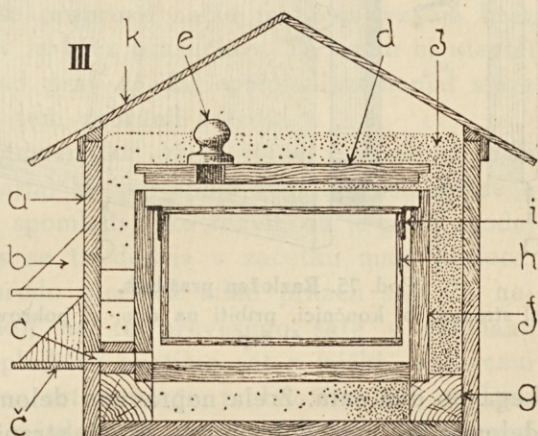
Komur bi bil opisani matičnjak prevelik, naj ga skrči na 8 ali celo na 6 prašilnikov.

Menda ni treba poudarjati, da tak matičnjak lahko priredimo za vsako mero. Merodajna je le velikost satnika, ki ga name ravamo uporabljati. Vsekakor pa je iz praktičnih razlogov potrebno, da vzamemo za matičnjak isto

mero, katero imamo uvedeno v svojem čebelarstvu. Tako lahko predstavljamo satje iz plemenjakov v matičnjak in iz njega nezaj v plemenjake.

Matičnjak mora stati sam zase na planem, na kakem zavetnem prostoru, stran od čebelnjaka.

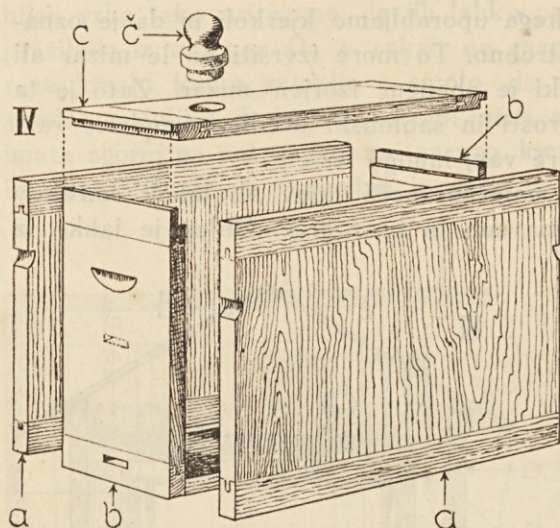
Kakor sem že rekel, porabimo lahko za matičnjake kakršnekoli panje, tudi eksportne. Ako postavimo v sredino panja družinico na treh satih, moramo ostali prostor zagraditi z deščicami (s slepimi satii), v praznino pa natlačiti slame ali pa kak drug slab prevodnik toplote. Lahko pa panj v sredi pregradimo, seveda tudi žrelo in brado. Potem lahko denemo vanj dve majhni družinici. Lahko pa

Pod. 74. Pokončni prerez skozi prašilnik.

a) oklep, b) brada z ločilno desko, c) žrelo, č) brada, d) pokrov, e) čep, f) prašilnik, g) podlage, h) satnik, i) kotvica, j) prazen prostor med obodom in prašilnikom.

napravimo matičnjak v medišču kakega normalnega panja. Tam se bodo čebele bolje počutile, ker jim bo toplo. Pristaviti pa moram, da bo tedaj spodnja družina na slabšem, ker uhaja toplota v medišče.

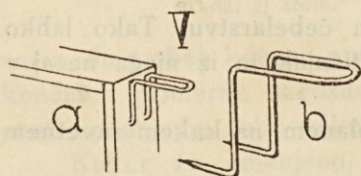

Pod. 75. Razložen prašilnik.

a) stranici, b) končnici, pribiti na dno, c) pokrov, č) čep.

kega po dva sata. Žrela napravimo deloma pri dnu, deloma v sredi, deloma na eni, deloma na drugi strani. Skrbeti moramo, da je matičnjak po vseh straneh toplo odet, ker majhne družinice ne prenašajo toliko mraza kolikor močni panji.

Preden vsadimo čebele v prašilnik, ga moramo prej pripraviti. Ako vsadimo vanj majhne roje z neoprašeno matico, jim smemo dati satnice, da jih izdelajo. Ako jim

Pod. 76. Kotvica iz žice.

a) na satniku. b) sama.

pa damo sat z matičnikom, ga moramo postaviti v sredo, na vsako stran pa sat z medom in obnožino. Prašilniku na dva sata damo seveda le en meden sat. Družinica mora biti toliko močna, da čebele gosto zasedejo vse ulice; če jih je premalo, jih moramo dodati iz drugih panjev, in sicer na ta način, da vzamemo močnemu panju zasedeni sat in ga pustimo toliko časa na kozici, da se čebele napijejo medu. Ko začno begati po satu, ker pogrešajo matico, jih ometemo v pra-

dišče. Vem to iz izkušnje. Prezimoval sem nekoliko družin v mediščih. Čebele v plodiščih so spomladi slabo napredovale, mnogo bolj pa žival v mediščih. Spodnje so toploto oddajale gornjim, a gornje je niso mogle vračati. Zaradi tega ne svetujem nikomur, da bi prezimoval 2 družini v enem panju.

Za matičnjak lahko uporabimo tudi kak zaboj, ki se od zgoraj odpira. Razdelimo ga v toliko predelov, da denemo lahko v vsa-

kega po dva sata. Žrela napravimo deloma pri dnu, deloma v sredi, deloma na eni, deloma na drugi strani. Skrbeti moramo, da je matičnjak po vseh straneh toplo odet, ker majhne družinice ne prenašajo toliko mraza kolikor močni panji.

Preden vsadimo čebele v prašilnik, ga moramo prej pripraviti. Ako vsadimo vanj majhne roje z neoprašeno matico, jim smemo dati satnice, da jih izdelajo. Ako jim

šilnik. Krmiti jih smemo šele prihodnji dan, ko so stare čebele odletele, sicer bi se vračale ropat. Ako vsadimo v prašilnike narejene roje, moramo v sat natočiti vode, ker ostanejo v prašilniku samo mladice, ki niso še izletavale. Prihodnji dan moramo pogledati, ali je ostalo dovolj čebel v prašilniku. Paziti moramo, ali niso kakega matičnika pokvarile ali da se ni matica izgubila. Vse, kar ni v redu, moramo popraviti. Prašilnike moramo stalno nadzirati, sicer ne bomo imeli uspehov.

* * *

Naj končno opišem še preprosti način matičine vzgoje brez matičnjaka, brez prašilnikov in brez prašilčkov. Ta način bi utegnil ugajati marsikomu, ki bi rad prav zgodaj spomladi zamenjal stare matice z mladimi, da bi s tem zabranil rojenje.

Za vzgojo izberemo plemenjaka, ki se je že v prejšnjih letih izkazal za najboljšega medarja, ki ima sploh vse lastnosti dobrega panja in ki se je že zarana spomladi tako razvil, da je prav zgodaj zrel za prevešanje. Pri nas se to dogaja v začetku maja meseca. V tem času vtaknemo v sredo plodišča mlad prazen sat. Po nekaj dneh je zaležen. Takoj na to prevesimo sate s čebelami in z matico v medišče, v plodišču pustimo sat z jajčki, kateremu damo na levo in desno po en sat z zalego, z obnožino in z medom, ostali prostor pa izpolnimo z izdelanim satjem. Ločilnih deščic med mediščem in plodiščem ne odstranimo, ampak jih pustimo v panju, pač pa odpremo žrelo v medišču. Na ta način smo razdelili prvotno družino v dve, in sicer v gornjo, ki ima obilo zalege in matico, in v spodnjo, ki pa je brez matice, a ima priliko, da si vzgoji iz danih jajčec novo matico. Gornji družini ostanejo vse čebele, ki niso še izletavale, vse letalke se pa vrnejo k spodnji družini. Zaradi tega moramo zgornjo družino par dni napajati. To izvršimo najenostavnije s tem, da nabrizgamo v prazni sat vode. Tej družini moramo itak dati tri ali štiri prazne sate, da izpolnimo praznino, ki je nastala s tem, da smo nekoliko satov pustili v plodišču. Sat z jajčeci v spodnji družini prerežemo vodoravno na polovico ter odstranimo spodnji del. S tem napravimo prostor, kjer nastavijo brezmatične čebele matičnike, ki jih bomo pozneje izrezali. Tudi drugo, to je ono polovico sata, ki smo jo odstranili, porabimo lahko na ta način, da je vdela v prazni satnik, ki smo mu odrezali toliko spodnjega dela, da smo prišli do jajčec. Tudi ta satnik postavimo

lahko v spodnji del panja, ako je v njem močna družina in ako potrebujemo več matic. Slamnico vtaknemo od zadi nazaj, da ostane kolikor mogoče toplo v panju. Ako je vreme ugodno, pri-
našajo čebele v spodnji del nektar in obnožino, grejejo ga dobro in
matičina zalega se razvija ob najugodnejših pogojih. Po prilično
destih dneh je že zadelana tako, da jo moremo porabiti. Matičnike
porežemo in jih spravimo v škatlico na toplo.

Med tem časom je dozorela že večina naših panjev za pre-
vešanje. Prevesimo jih tako kakor smo gori opisali, le s to razliko,
da jim ne pustimo spodaj satov z jajčeci in z odprto zalego, ampak
zadelano zalego. V srednji sat vsakega panja vdelamo po en ma-
tičnik, ki jih imamo pripravljene. Čez nekaj dni se matica izvali
in se pri lepem vremenu kmalu izpraši. Ko to opazimo, poiščemo
matico v gornji družini in jo uničimo. Obenem pa zamenjamo
ločilne deščice z rešetko in združimo na ta način obe družini.

Ako so pašne razmere take, da rabimo močne panje za
poznejšo dobo, lahko zalegata nekaj časa obe matici. Družini potem
združimo neposredno pred glavno pašo.

VI. Kako jemljemo in trčamo med.

Če je ob glavni paši vreme ugodno, se medišča naglo napolnijo. Ni treba čakati, da bi čebele zadelale ves med. Med je goden, ko ga čebele prično pokrivati na zgornjih plasteh satja. V naših krajih trčamo navadno proti koncu junija meseca, v septembru pa le tedaj, ako je bila dobra jesenska paša ali pa če hočemo del medu panjem pobrati in ga nadomestiti s sladkorjem. Res je sicer, da se med izboljša, ako počakamo, da je popolnoma pokrit; toda dandanes ga pri nas noben čebelar ne pušča toliko časa v panju. Ko bi hoteli čakati, bi ga pridelali manj, ker se med čimdalje bolj gosti, čim več vode izhlapeva iz njega. Tudi več dela imamo s pokritimi sati, ker moramo vse celice odpreti. Znano nam je dandanes tudi, da čim pogosteje jemljemo med, tem hitreje čebele zopet napolnijo medišča. Izpraznjevanje medišča sili čebele, da so še marljivejše.

Kadar hočemo med jemati, si moramo pripraviti vse, kar je za to delo potrebno: omelce za čebele, vedrico mrzle vode, lij s skrinjico, zabojček za odnašanje satov, kozico, sipalnik in kadilnik, potem točilo, stojalo za polno satje, vilice, posodo za voščene pokrovce, vedrico vroče vode in posodo za med. Zavezati si moramo rokave in hlačnice, da nam čebele ne silijo pod obleko.

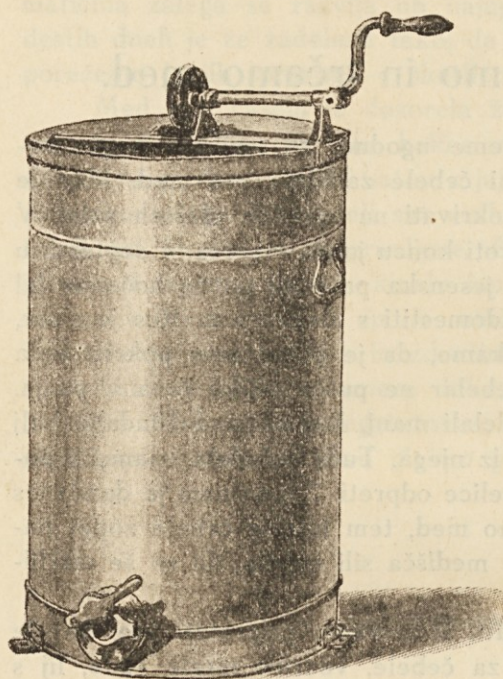
V čebelnjaku trčamo le tedaj, kadar je dobra paša. V takem času se čebele ne zmenijo za trčanje, čeprav bi trčali na planem. Drugače pa je, če se paša pretrga. Čebele najdejo vsako špranjo, in gorje nam, ako morejo ven in noter. Ako je čebelnjak dobro zaprt in imamo begalnice na oknih, potem trčamo lahko v njem tudi v času, ko paša preneha. Po navadi pa je v čebelnjaku malo prostora, zaradi tega bi svetoval vsakomur, da si pripravi za trčanje poseben prostor.

Pred delom moramo pregledati vso pripravo, da je v popolnem redu. Zlasti trčalnico moramo dobro pritrditi, namazati in preizkusiti.

Pričnimo z delom! Lijak omočimo z vodo, da čebele gladko zdrkavajo v skrinjico. Iz istega razloga mora biti tudi metlica vedno mokra.

Glede odvezemanja satja čitaj odstavek »Kako opravljamo dela v panju« v IV. poglavju.

Kdor ne uporablja v svojih panjih begalnice, mora ravnati takole: Ko je vse pripravljeno, odprimo panj in nakadimo čebele

Pod. 77. Majhna ameriška trčalnica.

prav dobro, da se kolikor toliko umaknejo v plodišče. Nato odprimo gornje okence in jemljimo sat za satom iz panja ter ga odlagajmo s čebelami vred na kozico. Ko smo vzeli iz panja vse satje, ga pustimo nekoliko časa na kozici, da se čebele napijejo medu. To pospešimo, če po kozici nekoliko potrkamo. Site čebele padajo v lij kakor pečke. Potem mirno poberimo z levico sat za satom s kozice ter ometimo čebele v lij. Omelce držimo tako, da ne dražimo čebel, to se pravi, da ne podvijamo ščetin. Ometati pričnimo pri roki, ki drži sat. Ako med v satih ni pretekoč in niso sati pretežki, opravimo delo hitreje, če pri-

memo sat z levico na enem voglu in napravimo pest, potem pa parkrat krepko udarimo z desno pestjo po levi pesti. Večina čebel se osuje že po prvem udarcu. Kar jih ostane, jih pa ometemo.

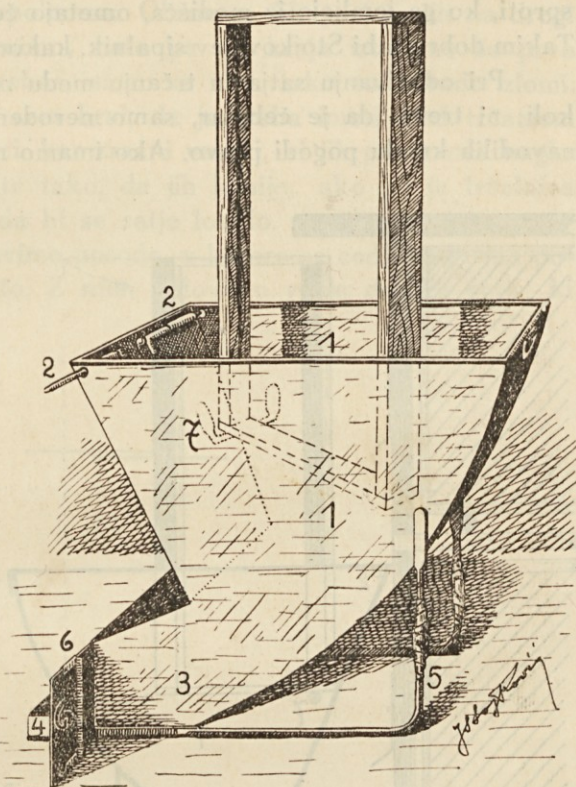
Pri dobri paši in ako je v plodišču preveč medu, iztrčamo lahko tudi dva krajna sata plodišča. Navadno si pripravimo že takoj iz početka 9 praznih satov, ki jih denemo takoj v prvi panj, ko smo mu izpraznili medišče. Če jih pa nimamo, počakajmo, dokler ta dan končamo delo, ter šele nazadnje vrnimo satje prvemu panju. Sate, ki smo jih pravkar odvzeli, denemo, ko jih iztrčamo, v drugi panj, od drugega v tretjega itd.

Ako zasledimo kak sumljiv panj ali ako imamo gnilobo v čebelnjaku, ne smemo satnikov zamenjavati, ampak moramo vračati vsakemu svoje. Po vsakem opraviu v panjih moramo roke in orodje umiti v vodi, ki ji primešamo kako razkuževalno sredstvo. Kadar

smo ugotovili v kakem panju gnilobo, nikar ne odlašajmo, ampak zažveplajmo družino, potem pa vse skupaj zakopljimo ali sežgimo! Ako pa vemo za kak kraj, kjer ni daleč na okoli čebel, prenesimo bolne panje tja. V pozni jeseni, ko ni več zalege v panjih in ko smo doma opravili pri čebelah že vse delo, zažveplajmo bolne družine. Izrežimo med, vse drugo pa sežgimo ali zakopljimo. Nikar ne poskušajmo zdraviti gnilobne družine!

Prazne sate devamo v panje takoj, ko smo pobrali medene. Ko bi jih vračali šele po končanem trčanju, bi bilo delo mnogo težavneje, ker bi se nabralo med tem veliko čebel v medišču, kjer bi visele kakor roj. Pa tudi bolj srdite so potem, zlasti na večer. Kadar ni paše, moramo biti prav oprezni. Takrat bomo vračali iztrčano satje šele proti večeru. Ako ga vračamo takoj, moramo računati s tem, da bi jih medeni duh razburil in da bi utegnile ropati.

Ko smo čebele ometli, spravimo sate v skrinjico, ki smo jo opisali na str. 31. Na njej je pritrjen ročaj, da jo lažje prenašamo. Da ne silijo čebele vanjo, jo moramo pokrivati z mokrim prtčcem. Čebele, ki smo jih nametli s satja v skrinjico, moramo sedaj spraviti nazaj v panj. V to svrho nastavimo sipalnik, vzamemo iz skrinjice lij, jo primemo z obema rokama ter udarimo z njo krepko ob tla, tako da padejo čebele s pokrova na dno. Nato odstranimo pokrov ter zopet krepko udarimo ob enega izmed spodnjih robov, da se čebele zberejo na enem kraju, potem jih pa hitro iztremo na sipalnik. Kakor

Pod. 78. Stojkovičev sipalnik.

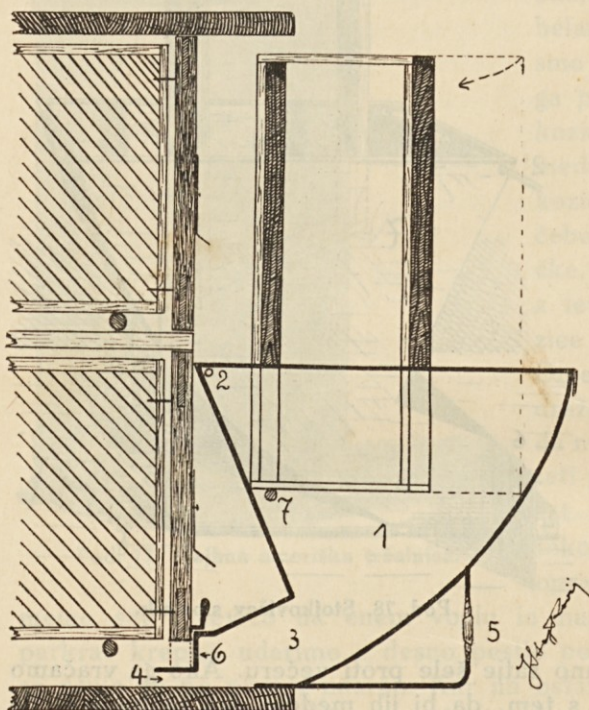
na povelje se žival začne valiti v panj. Ako jim še malo pomagamo z omelom, jih imamo kmalu zopet v njem.

Nekateri čebelarji ne skladajo satja z medišča na kozico, ampak sproti, ko ga jemljejo iz medišča, ometajo čebele z njega v plodišče. Takim dobro rabi Stojkovičev sipalnik, kakor ga kažeta pod. 78. in 79.

Pri odkrivanju satja in trčanju medu nam lahko pomaga kdorkoli; ni treba, da je čebelar, samo neroden ne sme biti. Po danih navodilih kmalu pogodi pravo. Ako imamo mnogo panjev, najamemo

podajča, ki sate odnaša in prinaša ter trča, drugega pa, ki jih odkriva. Med moramo takoj iztrčati, dokler je še topel. Ohlajen gre teže iz satov, zlasti jelov in smrekov. Izkusil sem v zadnjem času, da moram, ako trčam v pozni jeseni, trčališče kuriti, da se satje ogreje.

Ko smo prinesli medene sate v trčališče, postavimo na mizo stojalce za odkrivanje satja. Za odlaganje pokrovcev je pod stojalcem posebna posoda. Trčalnica mora biti na tleh dobro pritrjena, da se ne gugalje in premika. Nož

Pod. 79. Stojkovičev sipalnik v prerezu, pritrjen k plodišču.

za odkrivanje naj bo oster, kakor britev, ako hočemo, da pojde delo naglo in gladko izpod rok. Z njim posnemamo pokrovee na ta način, da ga premikamo tik pod pokrovci sem in tja, kakor bi žagali. Vilice pa porivamo pod pokrovci naprej kolikor mogoče pod vrhom. Paziti moramo, da celic preveč ne pokvarimo. Orodje za odkrivanje pomakamo v vročo vodo in ga večkrat operemo z majhno ščetko, da laže drči. Vse prizidke in vzbočke na satu po-

režemo. V trčalnico devamo obenem kolikor mogoče enako težke sate, da se suče koš enakomerno in se ne zaletava. Če so v trčalnici mladi in nepopolno izdelani sati, vrtime v začetku bolj počasi in ne iztrčamo satov popolnoma. Obrnemo jih prej in jih na drugi strani popolnoma izpraznimo, nato pa do kraja iztrčamo še prvo stran. Opreznost je potrebna, sicer se nam tako satje rado zlomi.

V nekem časopisu sem bral, da je treba imeti med trčanjem pokrov vedno na trčalnici, ker zračni valovi, ki jih provzroča naglo vrtenje, pritiskajo na sate tako, da jih lomijo, ako pa je trčalnica zaprta, se baje ni bati, da bi se satje lomilo.

Pod trčalnico postavimo posodo, v katero se cedi med. Nad posodo naj bo redkejša sito. Z njim polovimo večje drobce satja, ki plavajo v medu.

VII. Čiščenje, shranjevanje in prodaja medu.

Če pristen je čebelni med,
je prava to nebeška jed.
Otroci se po njem rede,
odrasli se po njem krepe.
Vsak med pa nima te lastnosti,
ker dela umetnega se dosti.
Le kar čebelica nam da,
to nas poživi in krepča

A. Žnidersi.

Večje množine medu shranjujemo najboljše v pločevinastih dežah, ki so tudi za čiščenje in razpošiljanje zelo pripravne. Tudi lesena posoda je dobra, ako je solidno izdelana in popolnoma presušena.

Ako rabimo med samo za dom, ga ni treba še posebe čistiti, ker je dovolj čist potem, ko je izmetal peno in voščene drobtinice, ki jih posnamemo. Prav tako napravimo, ako prodajamo med trgovcem na debelo ali zadrugi, ki ga sama čisti.

Drugače pa moramo z njim ravnati, ako ga prodajamo na drobno, zlasti v steklenicah. Tedaj mora biti blago popolnoma prečiščeno. To dosežemo, ako čistimo med z ogrevanjem, ker le na ta način dobimo popolnoma čisto in neoporečno blago. Le za tako blago dosežemo boljšo ceno. Nekateri čebelarji so nasprotniki ogrevanja, ker se boje, da bi med ne izgubil preveč svojega značilnega vonja. Toda kdor hoče imeti popolnoma čist med, se mora sprijazniti s to sicer nekoliko zamudno manipulacijo. Ogrevati ga moramo tudi zaradi tega, ker se sicer kmalu strdi, ljudje pa segajo raje po tekočem medu. Tudi ostane po segrevanju dalj časa tekoč, zlasti ako še toplega nalijemo v posode in jih takoj dobro zamašimo.

Med lahko ogrevamo v vsakem kotlu. Na dno položimo iz lesenih letev zbito rešetko in jo obtežimo s težkim železom ali s kameni, ki jih pritrdimo na spodnji strani, da rešetka ne splava na vrh. Rešetka mora biti v kotlu zato, da nanjo postavljamo deže, ki morajo stati ravno, ker kotel ima vzbočeno dno.

Ko smo peno na medu v dežah posneli, jih postavimo v kotel, vanj pa natočimo toliko vode, da sega dežam do vratu. Kotel po-

krijemo in podkurimo. Voda mora ostati vroča, ne sme pa vreti. Kadar hoče zavreti, moramo priliti mrzle. Tekoči med se kmalu ogreje, zlasti ako ga nekolikokrat z dolgo kuhalnico premešamo. Zamudneje je, če je strjen. Ko se je za krajem raztopil, preobračamo s kuhalnico kepo, ki plava po sredini deže, in sicer zaradi tega, da se okrog nje ne pregreje, kajti pregret se udiši, če se prismodi, potemni in porjavi. S kuhalnico, ki jo vtaknemo v dežo in dvignemo

Pod. 80. Prostor za razgrevanje strjenega medu.

(V sredini moj mnogoletni čebelar Seebade, ki je padel v vojni.)

v zrak, da se med od nje cedi, preizkušamo, kdaj je dovolj tekoč in dovolj ogret.

Za čiščenje medu rabimo poseben kotel čistilnik, ki je napravljen iz pločevine in ki ima spodaj posebne vrste pipo s širokim lijem. Preden izlijemo ogreti med v čistilnik, postavimo nanj dvojno sito. Gornje je iz prav tanke žice in prav gosto, spodnje pa iz svile. Ko med na ta način precedimo, ga pustimo v miru kakih dvanajst ur. V tem času priplavajo na vrh vsi najmanjši drobci voščin, kar jih je še ušlo skozi sito. Peno, ki se napravi na vrhu medu, naposled še enkrat posnamemo. Če smo ogrevali manjše posode medu, jih mo-

ramo dobro oviti z vrečami, da se med počasi hladi, ker se tako bolje očisti. Kadar ga hočemo odtakati, potegnemo čep le toliko iz izlivka, da pravilno odteka v posodo, ki jih polnimo.

Navadno medu ne tehtamo, ko ga točimo v steklenice, ker so že umerjene za določeno težo. To pa ne velja za hojev med, ki je znatno težji nego n. pr. cvetlični. Pač pa moramo med tehtati, kadar ga točimo v drugo posodo. Posodo z medom postavimo na mizo, na tla tehtnico, nanjo pa posodo, ki jo nameravamo napolniti.

Pod. 81. Moje skladišče s posodo za med.

Za prodajo medu po teži je prav pripravna posoda, ki ima spodaj izlivek, kakor sem že gori omenil. Pod posodo postavimo tehtnico z utežmi. Kadar pride kupec, je že vse pripravljeno, da mu lahko hitro in ročno postrežemo. Nerodno je, ako moramo zaje-mati med od zgoraj.

Najokusnejši je videti med v steklenicah, zlasti ako jih opre-mimo z ličnimi etiketami. Prej je bilo treba steklenice mašiti z zamaški ali jih pa zavezavati s pergamentnim papirjem, sedanje steklenice so pa opremljene z ličnim ponikljanim pokrovcem na vijak. Najprikladnejše so take po $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ in 1 kg vsebine. Za razpošiljanje po železnici uporabljamo deže s 25 in 50 kg vsebine. Deže vlagamo

v zaboje brez pokrova. Pokrov na deži moramo dobro zapreti. Presledek med pokrovom in dežo zalepimo s papirnatim trakom. Zaprto dežo zapečatimo ali pa plombiramo.

Med moramo shranjevati na suhem. Vlažni prostori škodujejo posodi in medu, ker se navzame vlage in začne kipeti. V suhi shrambi in dobro zaprt se ohrani mnogo let.

Otroci, le pridno ga jejte
in mamici, očku povejte,
da mnogo bolj med vam diši,
kot druge presladke jedi.
In kakor je roža rdeča,
postanejo lica cveteča.
In kdor je prav suh in oglat,
postane kar debel, mesnat.
In ako je slab in bolan,

postane res zdrav in močan.
Otroci le pridno ga jejte
in mamici, očku povejte,
da rajši kot drugo naslado,
naj dajo medu vam v nagrado.
Čebelice naše pa male
še pridneje vam bodo brale,
da nikdar ne zmanjka jedi,
ki vam tako dobro diši.

A. Žnideršič.

Pod. 82. Slamnica za medičče s pitalnim balonom, svedrom in čepom.

VIII. Prevažanje v pašo.

1. Splošna pojasnila.

Z veseljem opazujemo, kako pri nas čebelarstvo napreduje. Iz majhnih začetkov so sčasoma nastala velika napredna čebelarstva. Mnogo čebelarjev imamo, ki so pravi mojstri v svoji stroki. Tako je prav. Pokazati moramo, da smo vredni potomci našega velikega Janše.

Poudarjati pa moram, da prevažanje v pašo pri nas ni še dovolj v navadi. Na podlagi izkušenj sem se prepričal, da je v naših razmerah mogoče doseči resničen dobiček iz čebelarstva šele tedaj, ako prevažamo svoje čebele v razne paše. Včasih se sicer pripeti, da pripelje čebelar iz paše lažje panje, nego jih je postavil vanjo, toda to nas ne sme plašiti. Tudi če prevažamo, ne smemo pozabiti stare izkušnje, ki uči, da je v vsakem kraju v petih letih ena prav dobra, ena prav slaba in tri srednje letine.

Kdor se je odločil, da bo prevažal, mora prevažati dosledno in vztrajno, sicer se mu lahko pripeti, da ostane s čebelami doma baš tisto leto, ko bi se mu prevažanje za več let uspešilo. Res je tudi, da se je pri prevažanju ponesrečilo že mnogo panjev. Marsikdo bi nam vedel o tem kaj povedati. Celo starejšim izkušenim čebelarjem se lahko kaj primeri, začetniku pa tem laže. Pridobiti si bomo morali še mnogo izkušenj, preden bomo prevažali brez nezgod in nepravil.

V nekaterih krajih na Gorenjskem, Dolenjskem in po Krasu prevažajo že od pamtiveka. Ta običaj so uvedli pri nas baje rimski naseljenci. Nemci trdijo, da so ga od nas povzele podunavske dežele, od teh pa narod v Nemčiji. Severnonemški čebelarji po Linenburški planoti so sicer že prej prevažali, a so ohranili svoje izkušnje zase kot tajnost. Zaslužno, da so začeli prevažati čebele avstrijski Nemci, pripisujejo našemu rojaku Janši. Od njega se je naučil prevažati bavarski čebelarski mojster Pösel. Z Bavarskega se je prevažanje razširilo po celi južni in srednji Nemčiji.

Gotovo ga ni kraja, koder bivajo Slovenci, kjer bi se ne dalo čebelariti, toda ne poznam kraja, kjer bi bila neprestano dobra

paša od rane pomladi do pozne jeseni. Navadno imamo čez leto samo eno izdatno pašo, ki traja le kratek čas, sedaj v tem, pozneje v drugem kraju. Kdor hoče imeti od čebelarstva večji dobiček, mora čebele premakniti, ko v njegovem okolišu paša mine ali pa preden se začne, v take kraje, kjer je paša bogata.

Če so nam kraji z dobro pašo že znani, lahko prevažamo tja brez pomisleka. Drugače pa je, če mora čebelar šele iskati novih pasišč. Jaz sem jih našel mnogo in jih še iščem. Pri takih prilikah

Pod. 83. Velik čistilnik za med.

je treba premagati precejšnje težkoče. Domači čebelarji ne dajo radi odkritosrčnih pojasnil, ko zvedo, da namerava kak tuj čebelar pripeljati svoje čebele v njih okoliš. Mnogi pa niti sami ne vedo, kdaj je v njih kraju glavna paša.

Prevažanje znaša le tedaj, če postavimo v pašo večje število panjev. Med stroški ni dosti razlike, ako prepeljamo 20 ali pa 40 panjev. Vsaj poln voz jih moramo naložiti, ako vozimo svoje čebele v daljne kraje. Drugače je, ako se več čebelarjev domeni, da bodo skupno vozili, ali pa če društvo uravna prevoz, kakor dela to dunajsko čebelarsko društvo. Na Moravskem polju blizu Dunaja, to je kraj, kamor je Janša vozil čebele, si je nakupilo društvo lastno zemljišče in postavilo na njem čebelnjake. Tja vozijo ali pošiljajo

čebelarji svoje čebele v ajdovo pašo. Sprejema, postavlja, nadzoruje, oskrbuje in vrača jih čebelarški mojster, ki je nalašč za to najet. Tudi pri nas bi lahko kaj takega ustanovili. Ljubljanska čebelarska podružnica nam daje s svojim čebelnjakom pod Krimom prav lep zgled. Ugotoviti bi bilo treba vse kraje po Sloveniji, koder so dobre paše, postaviti tam preproste čebelnjake in urediti prevoz na enak način, kakor ga je uredilo dunajsko društvo. Tudi bi s tem čebele pametneje porazdelili na posamezna pasišča, da bi čebelarji ne hiteli vsi na en kup.

Pod. 84. Priprava medu za razprodajo v steklenicah.

Prvo izdatno pašo nudi čebelam spomladansko vresje, ki cvete od marca do aprila meseca. Raste po več krajih na Gorenjskem in Dolenjskem, zlasti pa okoli Tribuš na Goriškem. Za vresjem cvete maja meseca kadulja (žajbelj, kuš). Izredno mnogo ga je ob vsem morskem obrežju istrskem in hrvaškem. Videl sem ga pri Trstu, v Moščenicah, na Reki in v Senju. Cvesti prične v nižini ob morju in se pomika vedno više v gore, tako da traja paša izredno dolgo. Neki čebelar iz Primorja mi je pravil, da je pridelal nekoč na panj 100 kg medu. Med je bil iz kadulje in materine dušice.

V tem času cvete po Goriškem akacija (nerod). Paša je zelo bogata. Že okoli 15 let vozim tja čebele in vsako leto sem prav dobro opravil. Zvedel sem tudi, da so vozili goriški čebelarji spomladi svoje čebele na pašo v Furlanijo. Tam so se baje tako opomogle, da so jih pripeljali domov v akacijo izredno močne.

V juniju cveto razne travniške cvetice. Zlasti izborna mede nekatere vrste detelje. Po kraškem gorovju raste španska deteljica, ki je razširjena bolj ali manj po vsem Krasu. Čebelarji iz Pazina so mi pravili, da imajo čebele na španski deteljici tudi v njih krajih najboljšo pašo.

V juliju cveteta lipa in pravi kostanj. Po nekaterih dolenskih in gorenjskih krajih so celi gozdovi pravega kostanja. V juliju cvete tudi zgodnja ali prašna ajda, v avgustu pa strniščna. Junija in julija medu tudi hoja, pa ne vsako leto. Jeseni cveteta jesensko vresje in žepok (timijan). Dobra paša na žepku je zlasti po Krasu. Te rastline, ki ji pravijo tudi materina dušica, je posebno mnogo po Hrvaškem primorju, to je ob obali med Reko in Dalmacijo. Cele hribe je je polno. V »Hrvatski Pčeli« sem bral, da medu tako zelo, da so se nekemu potovalnemu učitelju zmočile od medu vse hlačnice, ko je hodil po žepku. Kadar je vreme ugodno in ako vmes po malem dežuje, morajo ondotni čebelarji čebele po trikrat pregnati v prazne panje in vsakokrat napravijo čebele novo satje ter ga zanosijo z medom. Ako je pa leto suho, izsuši solnce plitvo in nezaraščeno zemljo tako, da tudi na žepku ni paše. Kraji z dobro pašo so tudi po Dalmaciji in njenih otokih. Prav tako sem se na lastne oči prepričal, da so nekatere pokrajine v Srbiji v tem oziru posebno blagoslovljene.

Prav previdni čebelarji pa ne prepeljejo čebel, dokler niso prepričani, da se je res paša pričela. Zato naroče kakemu čebelarju, ki biva v pašnem kraju, naj jim takoj naznani začetek paše. Potem šele nalože čebele in hajdi z njimi na pot.

2. Priprave za prevažanje.

V pašo kaže voziti le močne panje. Slabiči naberejo malo ali pa nič, ko pa paša mine, jih po navadi uničijo ropnice. Take panje moramo že prej podpreti s pokrito zalego ali pa jih združimo po dva in dva ali pa po tri. Posebno moramo paziti, da ne postavimo v pašo panjev brez matice, ker je nevarno, da nastane zaradi njih rop. Tudi ne prevažajmo panjev, ki nimajo dodelanega satja, in pa

takih, ki niso povsem trdni in se ne zapirajo dobro. Satje v panjih z veliko mero mora biti prepreženo z žico. Naravno satje, zlasti ako je mlado, se rado posuje. Nikakor ne smemo dati družinam praznih satnikov, da bi nam med pašo gradile satje. V dobri paši ne morejo čebele zgraditi toliko sätja, kolikor ga potrebujejo za odlaganje medu. Ako ni drugače, dajmo jim z žico prepreženih satnic. Kar ni sposobno za pašo, pustimo rajši doma.

Panjem, ki imajo medu odveč, ga moramo pobrati, še preden jih prepeljemo. Nekoliko zaloge pa jim moramo pustiti, da ne pridejo v stisko, ko bi ne bilo takoj paše ali ako bi nastopilo slabo vreme. Meni se je že primerilo, da sem moral pitati čebele v paši. Ako so panji brez medu, jim dajmo že doma 2—3 kg hrane.

Kolikor panjev poznam do sedaj, se mi zdi naš panj najboljši za prevažanje, ker je tako urejen, da se da pripraviti v najkrajšem času za prevoz. Že zunanost je pripravna za prevoz. Nobena reč ne štrli iz njega in ne ovira zlaganja na voz. Pri panjih starejšega sistema so celo brade in ključice na vratih nepraktične. Zlasti ključice, ki se rade odpro, ako jih ne pritrdimo z žeblijem, drgnejo rade ob sosednje panje in trgajo pri prenašanju obleko. Za zapiranje panjev so pripravne ključavnice, ki se zapirajo s preprostim ključem. Obenem varujejo kolikor toliko tatov in radovednežev.

Panje moramo postaviti v pašo o pravem času — rajši prezgodaj nego prepozno. Ne odlašajmo torej s pripravi do zadnjega! Dela se proti koncu nakopičijo in lahko se nam pripeti, da pripeljemo prepozno v pašo.

Najprej iztekimo z vratac tablico, da imajo čebele dovolj zraka. Potrebno je, da ima vsak panj svojo številko, ki mora biti tudi na posameznih premičnih delih panja (na vratcih, okencu itd.). Tako mora biti označena tudi tablica. Shranimo jih v vrečo, ki jo vzamemo s seboj ali jih pa uvrstimo po številkah in povežimo. Ako je panj zelo močan, moramo odpreti tudi zaklopnico na spodnjem okencu, da se del čebel lahko pomakne v prazni prostor med okenci in vratci. Zaklopnico moramo z žebličkom pritrditi. Navzlic temu se primeri, da čebele ob vročini in če so dolgo na potu pomrjejo v tem prostoru. Da bi to zlo preprečil, sem napravil pri nekaterih panjih mrežico na gornjem okencu premično. Čebele silijo vedno navzgor in tam potrebujejo prehoda. Lahko napravimo tudi pod vrhom gornjega okenca enako zaklopnico, kakršno ima spodnje okence, ki jo za tako priliko odpremo. Potem ne bo treba odpirati spodnje zaklopnice. Rabila nam bo tudi za to, da lahko satnike

uravnamo, ko vtikamo okence. Pomagamo si pa lahko tudi s tem, da izvrtamo na zgornjem okencu pod vrhom nekaj lukenj, ki jih zapremo s čepi in jih odpremo, ko prevažamo. Spomladi, ko panji niso še tako živalni in nimajo še mnogo zalege, zadostuje, ako iztaknemo samo tablice. Če pa nimamo mrežic na vratcih, snemimo samo kar vsa vratca. Tedaj pa morajo zapahi na okencih zanesljivo zapirati, sicer jih moramo pritrditi še z žeblji.

Panje pripravimo za pot že podnevi. Zvečer pa, ko so vse čebele doma, zapremo žrela. Poleti ob vročini je važno, da gremo zapirat t a k o j v m r a k u. Pozneje, ko nastane trda noč, je jako težko spraviti žival v panj, ker navadno priseda po bradi in se rada razkropi in razleze na vse strani, ako jo podkadimo, in posebno rada pika. Ako je kaj čebel na bradi, jih pokadimo, da se umaknejo v panj. Žrelo zapremo s posebnim premičnim zapahom, ki je tam pritrjen z dvema vijakoma, ki imata namesto glavic obročka. Nazadnje privzdignemo še brade in jih pritrdimo na panj s ključico ali z žebljem. Ako nameravamo čebele odpeljati šele drugi dan zjutraj ali čez dan, jih moramo zapreti prav zgodaj zjutraj ali pa že prejšnji večer. Dati pa jim moramo od zadi zraka, zato odstranimo tablico z vrateg.

Nekateri čebelarji svetujejo, naj bo žrelo popolnoma zaprto, da ne prihaja od tam, kjer so čebele vajene izletavati, svetloba. Žrelo zamašimo lahko z mahom ali pa s primernimi zagozdami. Papir za to ni primeren, ker ga čebele preglodajo. Ob deževnem vremenu lahko zapremo žrela tudi podne tik pred odhodom, ker so vse čebele doma.

Za prenašanje panjev je treba močnega človeka, da jih lahko zadene na ramo. Laže jih prenašamo, ako imamo nosila. Pri prenašanju in prestavljanju ne smemo panjev nagibati na stran, pač pa jih lahko zvrčamo v smeri proti žrelu ali vratcem. Paziti moramo, da z njimi nikamor ne zadevamo, da jih mirno privzdigujemo in previdno nakladamo.

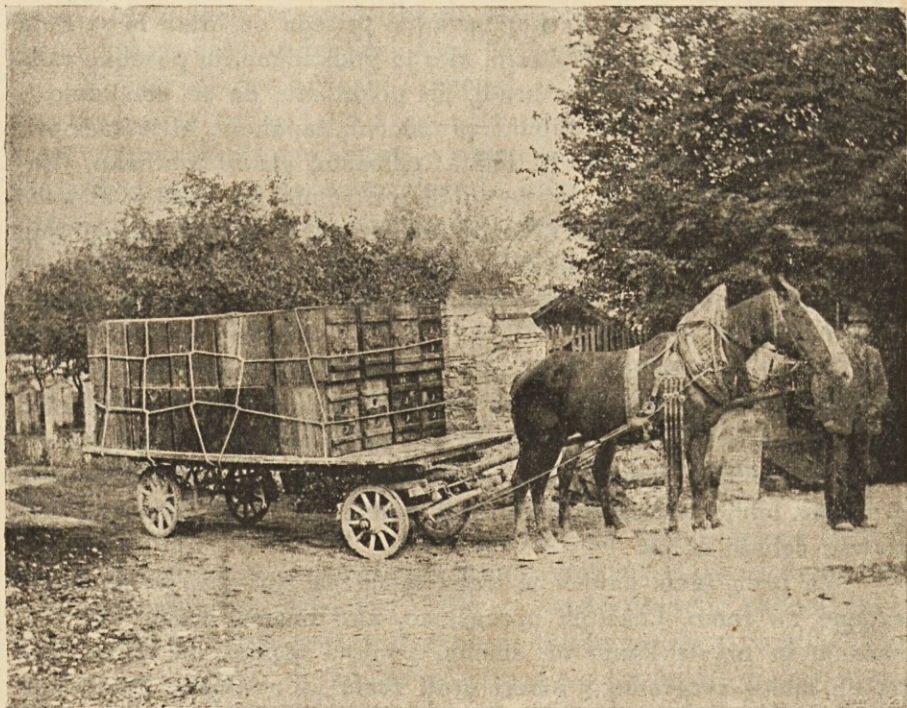
Preden panje odpeljemo, jim nabrizgamo z brizgalko precej vode skozi mrežico. Vode potrebujejo čebele mnogo, zaradi tega jim je moramo nuditi tudi med vožnjo, zlasti tistim panjem, ki se vznemirjajo. Kdor nima brizgalke, naj naškropi vodo skozi mrežo z omelcem.

Kadar vozimo v rano pašo in bi bilo treba, da tam čebele takoj prestavimo v medišče, je boljše, če to delo opravimo že doma. Tedaj pa moramo vzeti s seboj slamnice, da jih denemo na pasišču v panje.

3. Prevažanje čebel s konji.

Navadno vozimo čebele s konji. Ako jih lahko prepeljemo v eni noči, vozimo zdržema celo noč. Če pa traja vožnja še podne in se čebele vznemirjajo, moramo zapeljati voz kam v stran, panje odpreti, da čebele čez dan letajo. Zvečer jih zopet zapremo in vozimo dalje.

Za prevažanje čebel s konji je najbolj pripraven voz na vzmeti, ki ima ravno diro. Take vozove uporabljajo po mestih prevozniki. Po deželi so redkokje. Na moj voz, ki meri 2×4 metre, naložimo

Pod. 85. Voz naložen z našimi panji pred odhodom v pašo.

39 panjev. To število je primerno zaradi tega, da postavimo na pasišču tri enake vrste po trinajst panjev. Panje povežemo podolgem in povprek z močnimi vrvmi, ki jih dobro zategnemo. Za to uporabljamo železne kljuke, ki so pritrjene na spodnjem robu vozne plošče. Ljubljanski čebelarji nič ne povezujejo panjev, ampak podlože med obe vrsti po dva lesena remlja, iz katerih mole na obeh ploskih straneh na vsakih 15—20 cm prišiljeni, po 1 cm dolgi

žebli. Ko postavijo gornjo vrsto panjev na spodnjo, se zabodejo žebli navzdol in navzgor in panji se pri prevažanju niti ne ganejo, dasi niso nič povezani.

Kdor nima voza s podom, si pomaga lahko tudi z lestvenico. Treba jo je le nekoliko pripraviti. Lestvice obložimo na debelo s slamo, na njo pa položimo dolge deske drugo pri drugi. Na deske skladamo panje tesno skupaj. Naložimo lahko dve vrsti. Panje moramo dobro povezati. Tudi brez slame sem že prevažal čebele na lestvičnih vozovih, in sicer na ta način, da sem položil vrh lestvic deske počez. Paziti pa moramo, da denemo močne panje v sredo voza, slabotne pa spredaj in zadi, ker na sredi sunki niso tako hudi. Panje, ki jih prevažamo na vozovih, moramo tako nkladati, da stoje podolgoma preko voza. Potem leže satniki sporedno z osmi. Če je panj v taki legi, je manj nevarno, da se satje posuje, ker prihajajo sunki od strani. Nasprotno pa prihajajo sunki na vlaku od spredaj in zadi. Zaradi tega morajo tam stati panji podolgoma, to je v smeri vožnje.

Za prevažanje so najbolj ugodni hladni dnevi. Takih pa žal ne moremo naročiti. Tudi je dobro, da prepeljemo čebele že nekaj dni pred začetkom paše, da se ulete.

V začetku vozimo počasi, pozneje pa lahko konje poženemo. Tu in tam ustavimo voz in preglejmo, se li ni morda kaj razmaknilo in zrahljalo. Voznik mora biti trezen in zanesljiv človek. V temnih nočeh in po slabih potih je potrebno, da hodi kaka oseba s svetiljko 50 korakov pred vozom in opozarja voznika na jarke in druge cestne neprilike. Boljše je, da vozimo po dobri cesti, čeprav je daljša, nego da krenemo na slabo bližnjico.

S seboj moramo vzeti vedrico vode in ročno brizgalnico, kadilnik, kadilo in vžigalice, kladivo, klešče in nekaj žebeljev. Iz previdnosti vzamemo tudi kepo ilovice. Poškodbo, ki bi se nam utegnila pripetiti, lahko popravimo s tem orodjem, razpoke pa zamažemo z ilovico. Ako se izcedi kaj medu, ga pobrišimo ali pokrijmo z zemljo. Ko bi se nam kak panj tako poškodoval, da bi vrele iz njega čebele, je najbolje, da ga postavimo kam na stran in ga uredimo šele drugi dan, ko se vračamo. Če se panj po poti odmaši ponoči, se čebele razlezejo na vse strani in pikajo, kogar le morejo. Razdražene, kakor so, postanejo lahko nevarne zlasti konjem, ker že en sam pik včasih provzroči, da žival podivja. Takega konja je treba takoj za nekaj časa izpreči. Po slabih potih naj hodi voznik zraven voza in naj skrbno pazi, da ga ne prevrne.

Ko pripeljemo na pasišče, izprežemo takoj, da ne izpostavljamo konj nevarnosti. Ako nimamo na pasišču čebelnjaka, moramo podloge in streho pripeljati s seboj. Prostor uredimo na ta način, da poravnamo zemljo s krampom, položimo na tla v dveh vrstah plošnate kamene, nanje pa vodoravno dve gredici, ki smo ju pripeljali s seboj. Bolj pripravno podlogo napravimo pa na ta način, da zbijemo iz štirih desek, ki jih postavimo po robu, nekaj obod take oblike, kakršen bi bil kranjiček brez dna in pokrova. Taka primerna podloga je 2 m dolga, 50 cm široka in 20 cm visoka. Lahko pa postavimo panje tudi v dveh skladnicah drugo za drugo. Panji so obrnjeni z vratci skupaj. Med skladnicama pustimo ozek hodnik, da moremo panje opravljati. Streho lahko napravimo preko obeh skladnic. Nekateri čebelarji vozijo s seboj skladen čebelnjak, dvomim pa, da se obnese.

Na podloge skladamo panje v tri vrste. Z razkladanjem pričnimo takoj, ko pripeljemo čebele. Ko smo panje postavili, odprimo takoj žrela!

Ako smo pustili čebele v prazni prostor za vratci, jih ne preganjamo v notranjščino, ampak pustimo odprt le zapah, da najdejo čebele same nazaj. Končno panje zaprimo, vstavimo v vrata tablice, panje pa pokrijmo s preprosto streho. Mi jemljemo s seboj nekaj trikotno urezanih prečnikov, s katerimi napravimo strehi naklon. Na prečnike položimo po 12 mm debele deske, nekoliko drugo preko druge, da voda ne zateka, na vrh pa naložimo kamene, da veter ne odnese strehe.

Kjer je količjak mogoče, se dogovorimo s kakim človekom, da nam panje nadzira in ogreba slučajne roje. Če prepeljemo čebele spomladi, vzemimo v to svrhu s seboj vedno nekaj praznih eksportnih panjev.

Čebele vzemimo domov takoj, ko paša mine. Ob veliki vročini in če ni nevarnosti za ropanje, zlasti pa, ako ne nameravamo prevažati v drugo pašo, počakajmo hladnejših dni.

4. Prevažanje z železnico.

Za prevažanje v oddaljene kraje, ki so v bližini železniške postaje, uporabljajmo železnico.

Z nakladanjem in razkladanjem izgubimo mnogo časa. Skrbimo torej, da ne zamudimo vlaka in pripeljimo čebele pravočasno na kolodvor. Kdor hoče odposlati večje število panjev, jih mora

naložiti v poseben vagon, ki ga mora nekaj dni prej naročiti. Čebele prevažajo železnice kot brzovozno blago z osebnim vlakom. Voznina je znižana.

V železniških vozovih moramo panje, kakor sem že omenil, postavljati baš nasprotno nego na vozu. Ako ni dovolj prostora, da bi vse panje razpostavili po tleh, in jih moramo postaviti drugega vrh drugega, moramo sklad dobro podpreti. Sunkí so pri premikanju na kolodvorih včasih tako močni, da se začno celo dobro podprti skladi zibati in podirati. V vročem poletnem času prevažajmo le tedaj, ako pripeljemo v eni noči ali vsaj v rani jutranji uri na zadnjo postajo. Železnica dovoljuje, da se sme s čebelami voziti spremljevalec, ki pa mora plačati vozovnico tretjega razreda.

Ko dospemo na cilj, moramo skrbeti, da čebele hitro razložimo in odpeljemo. Voz nas mora čakati na kolodvoru.

5. Prevažanje z avtomobilom.

Omeniti moram še svoje izkušnje pri prevažanju čebel z avtomobilom. To novejšo transportno vozilo izpodriva voz in konje na vseh koncih in krajih. Jaz sem prepeljal že nekolikokrat svoje čebele iz Ilirske Bistrice v Gorico in nazaj. Vožnja je uspela nad vse pričakovanje. Čebele so se tako lepo vozile, da se jim ni prav nič poznalo, da so napravile dolgo pot. Ostale so popolnoma mirne. O kaki poškodbi ni bilo sledu. Reči moram, da mi ugaja bolj nego vsi drugi, prevoz čebel z avtomobilom, zlasti za večje daljave. V eni noči prevozimo daljavo, ki bi jo vozili s konji najmanj dva dni. Koliko trpe čebele zaradi sunkov na vozu in na železnici, koliko zaradi vročine, koliko časa traja vsa muka in koliko časa zamudi čebelar sam, to je znano vsakomur, ki prepeljava čebele. Na avtomobilu, ki ima prožna kolesa in dobre vzmeti, se vozijo čebele kakor na blazinah.

Kakor vsaka stvar ima pa tudi avtomobil svojo slabo stran. Z avtom ne moreš na travnik, ne moreš po slabih, pa tudi ne po ozkih potih. Ena hiba pa je, ki se ji ne da odpomoči, to je draga voznina. Ako pa izračunimo vse prednosti, ki nam jih nudi tako prevažanje, spoznamo, da nam prevažanje z avtomobilom navadno vendarle znaša. To velja seveda le za daljše vožnje, kadar bi z vozom ne mogli priti v eni noči na cilj, sicer pa bomo še vedno čislali voz.

Jaz sem naložil na tovorni avtomobil 75 panjev v treh vrstah. Panje smo zložili tesno drugega poleg drugega in jih povezali. Brade so branile, da panji niso popolnoma zastavili vratec in je mogel sveži zrak vanje. Pri večjem številu panjev bi zadi lahko pripregli na avtomobil še poseben voz.

6. Moje izkušnje pri iskanju paše.

Pravijo, da smo Kranjci na glasu kot mojstri v prevažanju čebel. Meni se pa zdi, da smo Slovenci na tem torišču sploh šele začetniki. Koliko krajev je, ki bi dajali našim čebelam bogato bero, pa so nepoznani in neizrabljeni. V naslednjih vrsticah hočem povedati o tem nekoliko iz svojih izkušenj.

Nekaj let sem prevažal spomladi svoje čebele v Opatijo. Upal sem, da se zaradi toplejšega podnebja in ranejšega cvetja hitreje razvijejo. V Opatiji nisem dosegel, kar sem pričakoval, zato sem nadaljnje poizkuse opustil. Ako bi bil peljal nekoliko kilometrov dalje ob istrski obali, to je onkraj Moščenic, bi bil zadel na rano spomladansko pašo na kadulji. Nato sem vozil v Št. Vid nad Vipavo, kamor so že pred menoj vozili nekateri notranjski čebelarji. Tam je mnogo spomladanskega vresja. Tudi to prevažanje se ni obneslo. Pred vojno sem pa zvedel za pašo na akaciji v goriški okolici. Uspehi, ki sem jih dosegel, so bili nad vse pričakovanje dobri. Pridelal sem medu kakor ob dobri glavni paši doma. Akacija cvete maja meseca. Ko paša mine, prepeljem čebele domov na glavno pašo. Sedaj prevažam v goriško okolico vsako leto, doslej vedno z uspehom. Jeseni sem svoječasno prevažal v Šiško pri Ljubljani, Kranj, Vremsko dolino, Divačo, a povsod je bil uspeh neznaten. Le enkrat je bila v Divači letina prav dobra. Takrat sem pridela v Divači in sosednji Lokvi, kjer sem imel skupno 80 panjev, 1600 kg medu. Točiti smo morali med pašo, ker so bili panji zaliti z medom. Ko smo čebele pripeljali domov, smo ugotovili, da so vsi panji nabrali še za zimsko zalogo. Po pridelanem medu smo sodili, da je tisto leto razen ajde medila močno tudi materina dušica (žepek).

Zadnja leta nisem več vozil v Divačo, pa tudi v druge kraje na Krasu ne, ker nisem dobil dovoljenja od županste v. Na Goriškem je namreč še vedno v veljavi deželni zakon, po katerem županstva lahko vsakomur prepovedo, da postavi čebele v dotično občino. Čebelarje ovirajo iz popolnoma ničevih razlogov. N. pr. v vinorodnih krajih navajajo kot razlog za odklonitev, škodo, ki jo čebela baje

napravlja na grozdju. Čebelarji so že večkrat dokazali, da ima čebela tako slabotne čeljusti, da ji je nemogoče pregristi kožico grozdne jagode. Pač pa je dognano, da jo pregrizejo ose. Na sladki sok, ki se cedi iz jagode, pa prihajajo tudi čebele v goste. Pa kaj hočemo proti zakonu? Pokoriti se mu moramo!

Potem sem dognal na Kranjskem dve izborni jesenski paši, to je pašo na ajdi v Št. Vidu na Dolenjskem, kamor sem vozil čebele po železnici že pred vojno, in pašo na hoji pri Postojni, kamor jih vozim še sedaj z vozom. Prva leta je bila v obeh krajih paša prav povoljna. Zlasti bogata je bila v gozdu. Žal, da pobere ta paša čebele tako močno, da izgube panji malone vso žival. Čebele si pri beri na hoji močno krila poškodujejo.

Gozdni med marsikomu prav posebno ugaja, ceno mu pa jemlje čudna barva, ki ni Bog ve kaj vabljiva. Na tem medu prezimujejo čebele slabo. Nasprotno pa je ajdov med ne le za zimsko zalogo najboljši, ampak tudi za razvoj čebel spomladi. Iz ugodne ajdove paše prepeljemo tako živalne panje, da jih je veselje videti. Med vojno nisem več mogel voziti na Dolenjsko, gozd pa je popolnoma odpovedal.

Na gozdno pašo me je opozoril velečebelar Markelj z Vrhnike, ki prevaža po sto in več panjev v gozd na Verd. Njemu daje baš gozdna paša največ medu. Svetoval mi je, naj postavim svoje čebele v gozd pri Logatcu. Ker pa tam nisem dobil primerne prostora, sem jih postavil v gozd med Postojno in Rakekom. Tja jih še sedaj vozim. V enem izmed prvih let je bila paša tako bogata, da smo morali med pašo točiti, pa smo pripeljali še težke panje domov. V te gozdove bi mogli postaviti na tisoče panjev, zlasti ker čebele nimajo paše samo na hoji, ampak tudi na malinah in drugih cveticah, ki rastejo po gozdu in cveto ob istem času.

Ljubljanski čebelarji, ki vozijo svoje čebele v hojo pod Krim, trdijo, da medí vsako tretje leto. Moje čebele pa so imele v gozdu več let zaporedoma bogato pašo. Pod Krimom začne gozd prej mediti. Ker se ti gozdovi razprostirajo od Kríma proti Snežniku in še dalje, smo izrekli ob priliki nekega razgovora domnevo, da bi utegnila hoja pričeti mediti pod Krimom in medila potem postopoma dalje proti jugu. Ako bi se izkazalo, da je ta domneva prava, bi lahko čebele pomikali za pašo.

Lansko leto sem dognal zopet nekaj izredno važnega. V Bistriški dolini so konci gorovja v okolici Snežnika. Neposredno pod Snežnikom so veliki gozdovi, proti Bistrici pa je svet bolj in bolj

pust, kraški. Tu pa tam raste na njem borovina, po nekod pa španska deteljica, ki sem jo že omenil. Ta daje bogato pašo. Dognal sem, da cvete ta deteljica v višjih legah pozneje. Zato sem že večkrat nameraval, da prepeljem svoje čebele na goro potem, ko paša mine v dolini. Nisem se pa mogel odločiti, ker sem domneval, da bi morale čebele pravzaprav tudi iz Bistrice doseči pašo v gori. Toda motil sem se. Lansko leto sem pripovedoval o tej svoji nameri nekemu drugemu tukajšnjemu čebelarju. Ta ni dolgo pomišljal. Ko je v dolini paša nehala, je naložil čebele in šel z njimi v goro. Zaradi kontrole je postavil srednje močan panj na tehtnico. In glej čudo! Panji so nabrali kar po par kilogramov na dan. To ga je izpodbudilo, da je prepeljal še druge panje. Ko je hodil k meni in mi o tem pravil, sem se odločil še jaz in postavil še nekaj panjev v goro. Sponeslo se mi je sicer dobro, glavno pašo sem pa že zamudil. Omenjeni čebelar je pridelal po 20 kg na panj. Med pašo je moral enkrat točiti, ker so bila medišča polna. Ako bo vsako leto tako, potem je naš kraj pravi pravcati eldorado za čebele.

Tako raste po marsikaterih krajih naše domovine mnogo medecih rastlin, ki bi na njih imele čebele izvrstno pašo, pa ne vemo zanje. Kakor pa iščem jaz, bi morali iskati tudi drugi čebelarji, da bi našli boljša pasišča. Prav tako je na Dolenjskem. Koliko polja je posejanega z ajdo, a malo je čebel, ki berejo po njej, premalo tudi, da bi zaplodile cvetje, ki bi potem dalo tudi več zrnja.

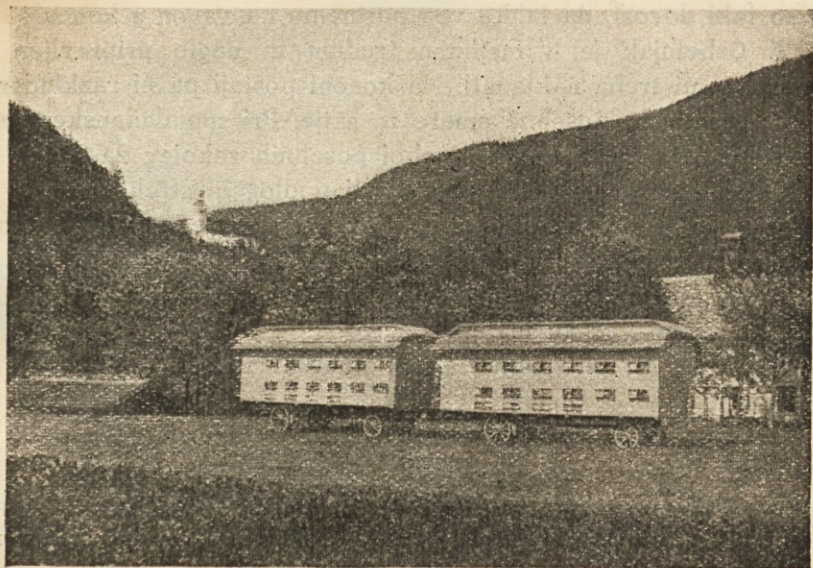
7. Čebelnjak na vozu.

Že kakih petnajst let imam dva čebelnjaka na vozeh. Voz in čebelnjak sta tako rekoč iz enega kosa. Voz s čebelnjakom je podoben vozovom naših prevoznikov pohištva ali vozu potujočih glumačev.

S prvim vozom sem imel iz početka velike neprilike. V knjigah in časopisih sem čital, da napravi skoraj vsak čebelar, ki si omisli vozove, to napako, da jih napravi pretežke. Takí vozovi niso za vožnjo po strmih in slabih cestah. Tudi jih ni mogoče postaviti na travnike. Moj voz je zgrajen tako, da bi ne mogel biti lažji za toliko število panjev. S čebelnjakom vred tehta samo 1300 kg. Navzlic temu pa je še pretežak. Na pasiščih so malokje trda tla. Navadno moramo postaviti čebele na kakem travniku.

Ako pripeljemo v pašo navaden voz panjev in ne moremo z vsem tovorom do mesta, si pomagamo lahko. Del panjev odlo-

žimo ter jih zapeljemo dva- ali trikrat tja, kjer jih nameravamo postaviti, ali pa ustavimo voz na cesti, panje pa potem prenesemo na pasišče. Včasih nam je pasišče na razpolago na kakem dvorišču, vrtu ali v kaki rebri. Posamezne panje že še lahko prenesemo do njega, z vozom pa ne moremo tja. Ako je svet namočil dež, je križ še večji. Koliko truda je treba, preden spravi čebelar voz na cesto! Najeti mora priprego, ljudi, in dostikrat minejo ure, preden se mu posreči, da spravi voz v tir. Ni čuda, da nisem bil vesel svojega prvega čebelnjaka na vozu. Nedostatek takega čebelnjaka je tudi,

Pod. 86. Dva Hoheggerjeva čebelna voza v Lipnici v Avstriji.

da v vročem poletnem času, ko pripeka solnce, skoraj ni mogoče v njem delati. Nikdar pa bolj ne čutimo nedostatka takega čebelnjaka, pa tudi panjev sploh, ako so delani po dva ali več skupaj, tako neugodno, kakor tedaj, če imamo gnilobo v panjih. Posamezen panj lahko odstranimo in izgemo ali ga prenesemo. Kako težko si pa pomagamo pri panjih, če se jih več skupaj drži!

Navzlic vsem tem nedostatkom pa nisem obupal in sem si zgradil potem, ko sem prvi voz nekaj let preizkušal, še drug tak voz. Da bi se na travnikih ne udiral, bi morda preprečil s tem, da bi napravil čez kolesa široke obroče, kakršne so uporabljali v vojni za težke topove, toda tega nisem še poizkusil. Še boljše bi bilo,

da bi najel primeren prostor za več let in na njem napravil trden tlak. Vročino bi morda ublažil s tem, da bi napravil znotraj pod streho poseben strop in ga zatlačil s slamo.

Drugače pa ima čebelnjak na vozu svoje izredne prednosti:

1. Čebele se pri prevažanju izvrstno počutijo in ni mogoče, da bi se zadušile, ker prihaja zrak neovirano v panje, zlasti med vožnjo, ko je v čebelnjaku prepih. Pri prevažanju po železnici stoji voz v odprtem železniškem vozu, kjer je zračno, dočim je v zaprtih železniških vozovih včasih neznosna vročina. Žal, da je mogoče tak voz natovoriti in raztovoriti z majhnim trudom le na velikih postajah, kjer so taki dovozi, da lahko voz porinemo na vagon s konca.

2. Čebelnjak je z majhnim trudom in naglo pripravljen za prevoz, ker ni treba nakladati. Na končni postaji pa ni razkladanja.

3. V vozu so posebne omare za satje. Pri spomladanskem prevažanju ni zato treba voziti s seboj posebnih zabojev za satje.

4. Na pasišču ni treba postavljati podlog in strehe.

5. Ne potrebujemo nikake posebne pomoči. Če je ugodno, opravi vse delo lahko ena sama oseba.

6. Posamezni panji se med prevažanjem ne poškodujejo. Na diri je pa vselej več ali manj škode.

7. Čebele so na pasišču varne nepoklicanih gostov, ker vrata lahko zaklenemo.

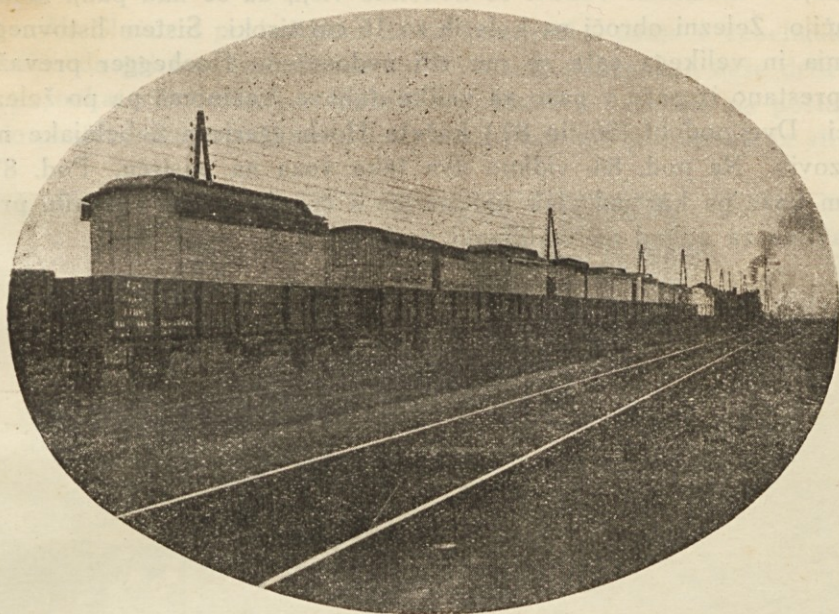
8. Panje med vožnjo lahko neovirano nadziramo, ne da bi morali voz ustaviti.

Opravljanje čebel ne provzroča večjega truda nego v stalnih čebelnjakih. Čebele prezimujejo dobro. Spomladi skoraj bolje napredujejo, ker solnce čebelnjak naglo ogreje.

Moj prej omenjeni čebelnjak na vozu je 4 metre dolg in 2 metra širok. Na vsaki strani sta zgrajeni dve vrsti po 10 panjev, skupaj 40 panjev, ki jih ni mogoče vzeti vsaksebi. Spodnja vrsta je 30 cm od tal, da panje lažje opravljamo. Razen tega sta vdeleni ob straneh zadnjega konca dve omari za 360 satnikov. Streha je vzbočena in ima v sredi okno, ki je pokrito s strešico. Nad panji in pod njimi je prostor za orodje. Panji in streha so zgrajeni iz 12 mm debelega lesa. Sprednja stran je dvojna. Deske so zbite križem, vmes pa je vložena debela lepenka, ki odvrta mraz in vročino. Vrata za vhod in izhod so spredaj in zadaj. V zgornjem delu vrat je lesena lina, ki se da snemati. Kadar opravljamo čebele, jo staknemo in natakemo mrežasto begalnico. Za vsako vrsto panjev je napravljena brada iz enega samega kosa lesa in se da pri prevažanju zaklopiti. Voz ima

zavoro, ki jo moremo uporabljati spredaj ali zadaj. Voznik zavre lahko kolesa, ne da bi se premaknil s sedeža. Čebelnjak je zvezan tako močno, da je zelo trpežen, čeprav je zgrajen iz tankih desek. Voz nosi 2000 kg.

Ko pripeljemo voz na mesto, ga je treba uravnati, da stoji vodoravno. Podložiti moramo kolesa ter podpreti čebelnjak na vseh štirih voglih s stebriči, da razbremenimo vzmeti in da se voz ne ziblje, kadar smo v njem. Pri prevažanju po železnici morajo biti podloge posebno debele. Tudi jih moramo pribiti.

Pod. 87. A. Hocheggerjevi čebelni vozovi v Lipnici v Avstriji naloženi na vlak.

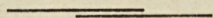
Podložki za kolesa so napravljeni iz debelih kosov lesa, ki so v sredi udolbeni. S tem, da ne stoje kolesa na golih tleh, jih varujemo rje.

K vozu spada tudi dvigalo, kakršno rabijo vozniki pri zvrčanju gramoza. Z njim privzdignemo voz, ko podstavljamo podložke pod kolesa in stebre na vogale. Dobro nam to orodje rabi, kadar voz premikamo, posebno pa, če se nam vderejo kolesa.

Voz s čebelnjakom me je stal pred vojno okrog 1000 kron. Ako seštejemo, koliko bi nas stali posamezni panji, koliko čebelnjak in koliko omare za satje, vidimo, da je tak čebelnjak z vozom vred

cenejši. Vrhtega nismo zaradi čebelnjaka prikovani na eno mesto ter se vsak čas lahko selimo.

Lastnik velečebelarskega podjetja A. Hohegger iz Lipnice v Avstriji si je svoje čebelarstvo priredil po mojem sistemu. Sedaj čebelari z devetimi čebelnjaki, ki so vsi na vozovih. Sedem jih je z našimi panji. Na moje vprašanje, ali je kaj izboljšal panje in vozove, mi je pisal, da je napravil za vsaka dva panja skupno brado na voglu in vežico pred žreli. V notranjščini je panj preosnoval le toliko, da rabi lesene palice namesto železnih in da so palice premične. Prezimuje v mediščih. Vozovi so nekoliko višji, da se nad panji lahko zračijo. Železni obroči na kolesih so 16 cm široki. Sistem listovnega panja in velikega sata se mu zdi nedosežen. Hohegger prevažá neprestano iz paše v pašo na velike daljave, večinoma pa po železnici. Dve podobi (86. in 87.) kažeta Hoheggerjeve čebelnjake na vozovih. Na pod. 86. vidimo dva taka voza na pasišču. Pod. 87. nam kaže pa kar cel vlak natovörjen s čebelnjaki na vozovih, pripravljen za odhod na oddaljeno pasišče.

IX. Čebelnjak.

1. Stalni (domači) čebelnjak.

Mi Slovenci postavljamo že od pamtiveka panje v čebelnjake. Mislim, da pri tem tudi ostanemo. Po južnih pokrajinah naše države in po nekaterih deželah v inozemstvu, zlasti v Ameriki, pa postavljajo panje vsakega zase na plano. Vsak panj ima podstavek in stre-

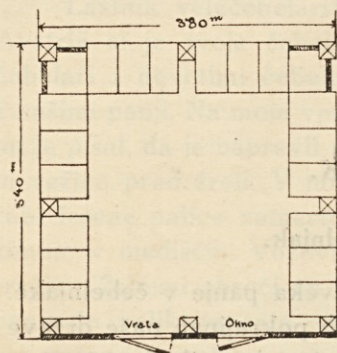

Pod. 88. Moj čebelnjak v Ilirski Bistrici.

V sredi amerikanci, na obeh straneh naši panji.

šico. Kdor čebelari samo z nekaj A.-Ž. panji, jih lahko postavi tudi na plano. Boljše pa je, da zloži več panjev, nego da bi jih postavljajl vsakega zase, ker se v skladu med seboj grejejo in so tudi boljše zavarovani proti škodljivim podnebnim vplivom. Tak sklad mora

stati na 50 cm visoki podlagi. Nanjo postavimo dve ali tri vrste panjev, na vrhu pa streho. Dve stranski zunanji steni takega sklada

Pod. 89. Tloris tristranskega čebelnjaka za 54 naših panjev. (Primeren samo tedaj, ako hočemo na majhen prostor stisniti večje število panjev, sicer pa nepraktičen.)

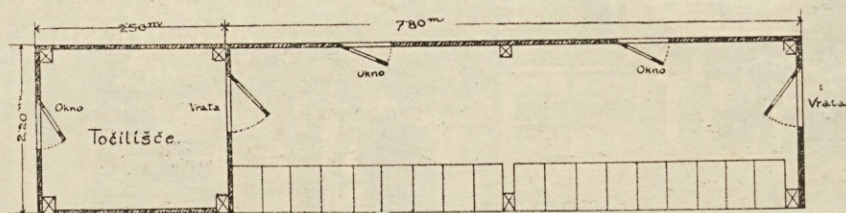
morata biti dvojni. Tak sklad ima to prednost, da se po štiri družine med seboj grejejo, ima pa to hibo, da morajo biti žrela vrezana na široki steni panja. Satje stoji zaradi tega v topli in ne kakor pri našem panju v mrzli legi. Ko sem imel nekoč tak sklad, nisem opazil, da bi bilo to v škodo čebelarjem, pravilno pa vsekakor ni. Streha naj ima kolikor mogoče velik napušč, da panjev ne moči dež.

Za večje število panjev pa moramo imeti čebelnjak.

Pr eden postavljamo čebelnjak, premislimo dobro, kako ga bomo zgradili, da bo praktičen, in kam ga bomo postavili. Svetoval bi, da si ogledamo kake

vzorne čebelnjake in da se z izkušenimi čebelarji posvetujemo. Ako postavljamo majhen čebelnjak, mislimo na to, kako bi ga pozneje mogli povečati. Preskrbimo si načrt in zapišimo si mere!

V katero smer je čebelnjak obrnjen, je postranskega pomena. Stati pa ne sme kje v senci, kjer ga nikdar ali le redkokdaj obsije

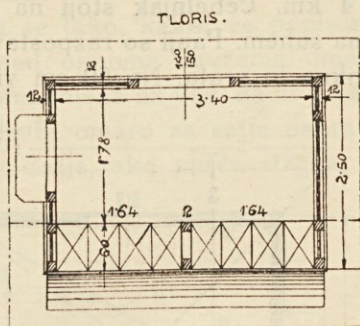

Pod. 90. Tloris enostranskega čebelnjaka s trčališčcem za 54 naših panjev. Po tem načrtu je zgrajen moj zunanji čebelnjak v Ribnici pri Ilir. Bistrici. (Najbolj praktična oblika čebelnjaka.)

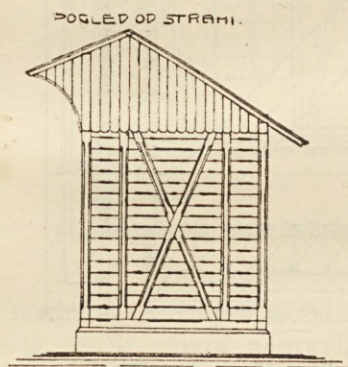
solnce. Slabo je tudi, ako je izpostavljen vetrovom, zlasti pa prepihu. Ako ne moremo izbrati prostora v zavetju, si moramo napraviti v smeri proti vetrovom in prepihu visoko leseno steno. Kdor je primoran, da si postavi čebelnjak blizu pota, naj postavi pred njim dva metra visoko leseno steno. Čebele letajo potem preko stene

in ljudje in živina je varna pred njimi. Tudi ne postavljajmo čebelnjaka blizu večjih vod (rek, jezer, morja), sicer jih mnogo potone, zlasti ob vetrovnem vremenu. Tudi ni dobro, ako stoje okrog čebelnjaka visoka drevesa, ker roji, zlasti družji, kaj radi sedajo v vrh najvišjih dreves. Pač pa je ugodno, ako raste okrog čebelnjaka pritlično sadno drevje ali grmičevje, n. pr. ribez in kosmulja. Roji radi sedajo na taka drevesca in grme ter jih lahko ogrebamo.

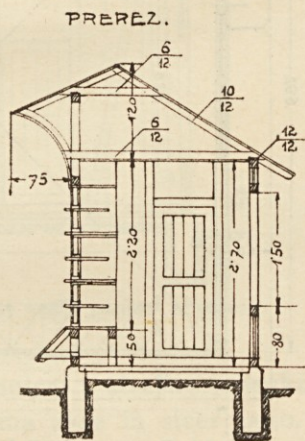
Čebelnjak mora stati na suhem. Boljše je, da so tla nekoliko vzvišena, da nam ne zateka ob deževnem vremenu voda vanj. Ako nimamo takega prostora, dvignimo vso stavbo in napravimo stopnico k čebelnjaku

Pod. 91.

Pod. 92.

Pod. 93.

Majhen čebelnjak v kranjskem slogu za 24 naših panjev.

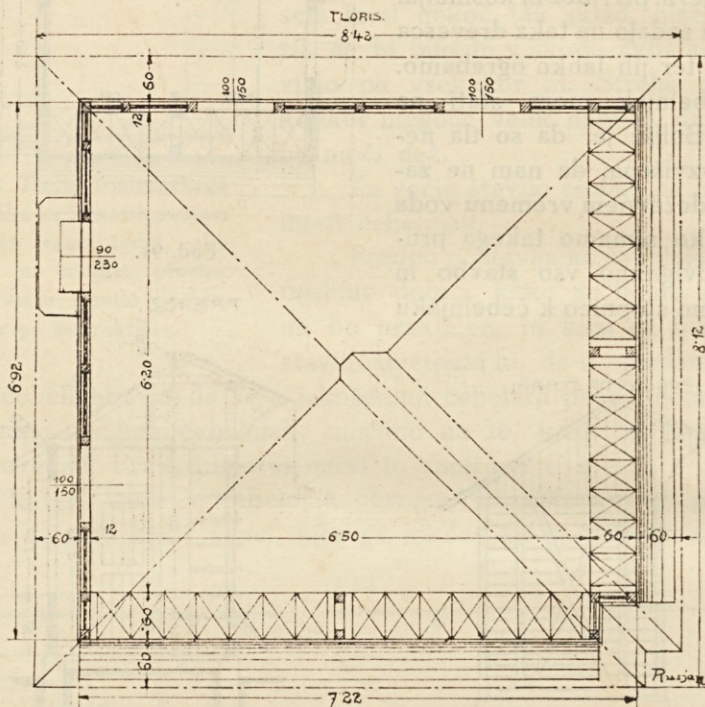
Zgoraj tloris, na levi pogled od ene strani, na desni pogled od druge strani.

ali pa naspimo na to višino gramoza in peska pred vhodom. Pred čebelnjakom naspimo vsaj meter širok pas drobnega gramoza ali peska. Ne pustimo, da prostor pred čebelnjakom prerašča plevel, ampak ga čistimo. Čebele, ki popadajo pred čebelnjakom na tla, se iz trave in plevela težko dvignejo, zlasti ob mrzlem in mokrem vremenu.

Preden postavljamo čebelnjak, pomislimo, ali razpolagamo s prostorom za trčanje, ako hočemo trčati v čebelnjaku, drugače si

pa moramo prostor prigraditi. Za silo gre tudi v čebelnjaku, a navadno je velika tesnoba. Kdor le more, naj si trčališče uredi posebe.

Iz pričujočih podob so razvidni nekateri moji zunanji čebelnjaki. Pod. 99. kaže čebelnjak na Topolcu. Oddaljen je od Bistrice približno 4 km. Čebelnjak stoji na kamenitih podstavkih, da so tla vedno na suhem. Panji so razpostavljeni na tri strani. Na četrti strani pa so okna in vrata. Na 50 cm visokih podlogah stojе panji v treh

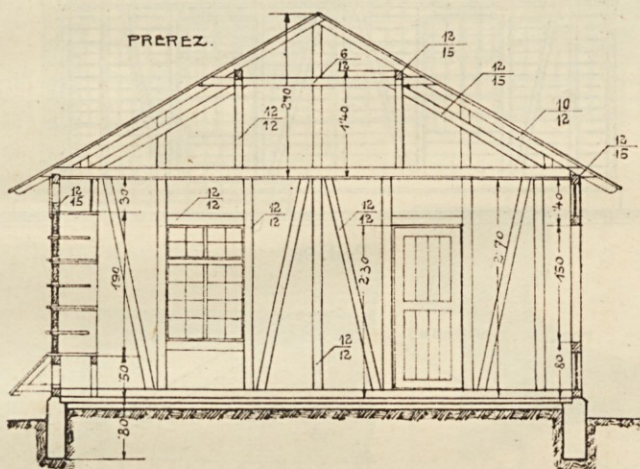
Pod. 94. Dvostranski čebelnjak za 84 naših panjev. (Tloris.)
(Praktična oblika za majhen prostor in v olepševalne svrhe.)

vrstah drug vrh drugega. Na vsaki strani je po osemnajst panjev. Nad panji so omare za satje. Okno, ki je zelo veliko, se zapira zunaj z lesenimi loputami. Na znotranji strani je nastavljena ameriška begalnica. Navzlic velikemu oknu ni v čebelnjaku dovolj svetlobe, ker ne pada naravnost na panje, ki stojе ob straneh. Posebnega prostora za trčanje ni pri čebelnjaku, trčati moramo torej v čebelnjaku samem.

Bolj pripraven je čebelnjak, kakršnega kaže pod. 90. Ta čebelnjak stoji v Ribnici, ki je oddaljena od Bistrice 13 km. Po enakem načrtu je napravljen tudi čebelnjak na Bukovici, oddaljeni od Bi-

strice približno 6 km. Čebelnjaka sta prirejena vsak za 54 panjev, ki stojе v treh vrstah drug vrh drugega. Razlikujeta se od čebelnjaka na Topolcu toliko, da stojе panji samo na eni strani. Zaradi tega sta bolj dolga in ozka. Prostor za panje je 140 cm širok. Tolika širina je potrebna, da je dovolj svetlobe za delo v panjih in da nismo na tesnem. Oken je dvoje. Zapirata se tako, kakor že popisano pri čebelnjaku na Topolcu. Prostor med oknoma zavzema omara za satje, ki je vdelerana v čebelnjak in pomaknjena na ven, da ni v napotje.

Nikomur pa ne bi svetoval, da bi omaro za satje napravil na ta način, ker dež les moči, kap pa satje, ako pušča streha, to pa

Pod. 95. Dvostranski čebelnjak za 84 naših panjev. (Prerez.)

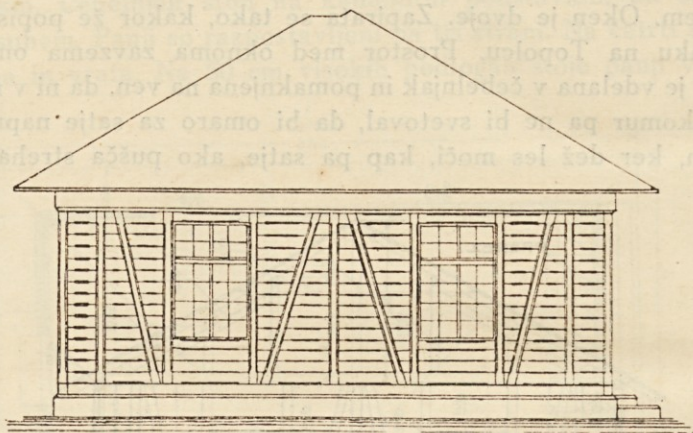
kljub temu, da je omara prevlečena znotraj s strešno lepenko. Najboljše je, da je omara napravljena sama zase in sicer tako, da jo lahko prestavljamo.

Na eni strani je prigraden k čebelnjaku prostor za trčanje, ki je ločen s posebnimi vrati. Odkar imamo izboljšane begalnice na oknih, ne potrebujemo teh vrat, ker nas čebele ne nadlegujejo več. V prostoru za trčanje je okno prav tako urejeno kakor v čebelnjaku. Kdor mora prisloniti čebelnjak h kakšni steni, naj napravi okna v strehi. Svetloba od zgoraj je mnogo bolj živa, zaradi tega ni treba velikih oken.

Ako bi danes postavljajl nov čebelnjak, bi ga napravil en meter globočjega in bi panje postavil za meter globoče vanj. Spredej bi potem nastala veža. Zunaj nje bi postavil v primernih razdaljah

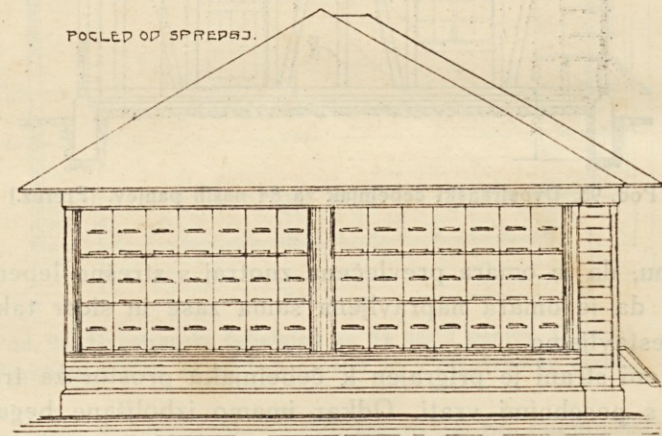
stebre, na njih pa toliko vrat z dvema vratnicama, da bi na zimo lahko čebelnjak zaprl tudi spredaj. Spomladi bi vrata po potrebi odpiral ali pa zapiral, kakršno vreme bi pač bilo. Ko bi nastopilo

POGLED OD ZADAJ.

Pod. 96.

POGLED OD SPREDAJ.

Pod. 97.

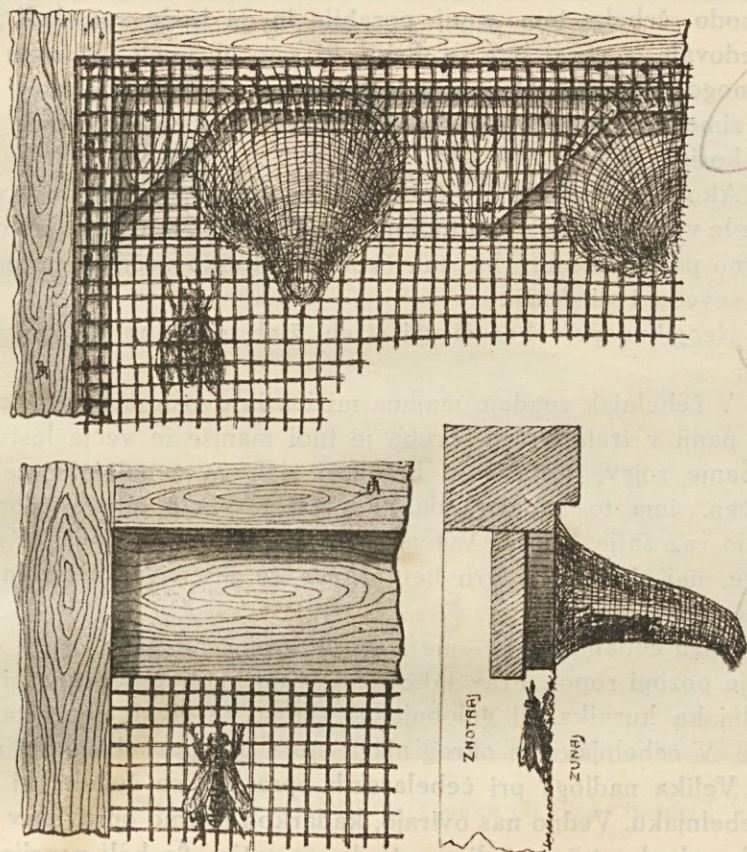
Dvostranski čebelnjak za 84 naših panjev.

Zgoraj pogled od zadnje strani, spodaj lice z ene strani.

toplo vreme, bi jih lahko popolnoma odstranil. Čebele bi v takem čebelnjaku prezimovale bolje nego v kleti. Pozimi bi jih solnce ne vabilo iz panjev, bile bi varne vetrov in ptic. Spomladi bi jih pa lahko zadrževal od nevarnih izletov ob slabem vremenu. Toda paziti

bi moral, da jim spomladi, ko jih toplota vabi iz panja, pravočasno odprem, sicer bi prilezle iz panjev, nazaj pa ne bi več našle.

Še nekatere prednosti bi imel tak čebelnjak. Ni potrebno, da ima velik napušč, kakršne vidimo pri sedanjih čebelnjakih. Pred

Pod. 98. Izboljšana, popolnoma zanesljiva ameriška begalnica za okna v čebelnjaku. Zgoraj: del zamreženega okna in begalnice kakor se vidi od zunaj čebelnjaka. Spodaj levo: del zamreženega okna in begalnice kakor se vidi od znotraj čebelnjaka. Spodaj desno: del zamreženega okna in begalnice v prerezu. Tulci iz žične mrežice, skozi katere vhajajo čebele ven, ne smejo biti obrnjene navzdol, kakor je videti na sliki, ampak morajo štrleti navzgor.

čebelnjakom ne bi bilo neogibno potrebno, da bi bil prostor posut s peskom, kajti čebele, ki bi padale na tla, bi cepale vedno na suh les. Lahko bi prislonili še kako desko na spodnje panje, da bi čebele po njej lezle do žrel. Razen tega bi se panji ohranili mnogo dalj, ker

bi jih nikdar ne zmočil dež. Preizkušena ta novost sicer ni, a zdi se mi, da bi se utegnila obnesti prav dobro.

Ako hočemo imeti spomladi močne družine, jih moramo zadrževati, da se prerano ne razvijajo in preveč ne izletavajo.

Nekoč sem prezimoval v Gorici večje število panjev. Mislil sem, da bodo čebele tem manj porabile in da bodo spomladi hitreje napredovale, a varal sem se. Panji, ki smo jih imeli čez zimo doma, so mnogo bolje napredovali nego oni v Gorici. Čebele letajo v Gorici celo zimo, ne da bi brale. Zgodaj začno staviti zalego, toda to jim ni v korist.

Ako si hočemo delo v čebelnjaku posebno olajšati, postavljajmo panje le v dve vrsti. Potem tudi ne potrebujemo stopnic. Samo ob sebi umevno pa je, da mora biti tak čebelnjak toliko večji in da je zaradi tega seveda tudi dražji.

Neogibno potreben je pri strehi žleb, sicer pobije kap mnogo čebel.

V čebelnjak spadajo majhna mizica in dvostopne stopnice, ako stoje panji v treh vrstah. Treba je tudi manjše in večje lestvice za ogrebanje rojev. Čeprav je betonski tlak za čebelnjake zelo priporočen, ima to napako, da na njem otrpnejo mlade čebele, ki padajo raz satje na tla. V tem oziru je lesen tlak boljši. Kdor pa zmore, naj si napravi vrh betonskega še lesenega, ki je lahko iz tenkih desek.

Blizu čebelnjaka ne sme stati drvarnica ali kaka druga stavba, kjer je pozimi ropot. Prav tako ne smemo imeti v neposredni bližini čebelnjaka kurnika ali golobnjaka, ker so te živali neprestano nemirne. V čebelnjaku in okrog njega mora biti pozimi popoln mir.

Velika nadloga pri čebelarskih opravilih so čebele, ki begajo po čebelnjaku. Vedno nas ovirajo, kadarkoli imamo opravka v panjih, posebno kadar trčamo ali prestavljamo satje. Še bolj neprijetne pa nam postajajo, ako pustimo kje v čebelnjaku medeno satje ali pa če iztaknejo kako špranjo v omari za satje. Jaz sem imel prej na čebelnjakih okna na osi. Če se je nabralo na njih nekoliko čebel, sem obrnil okno in bile so zunaj. Ako pa je bil naval hud, se tudi ta naprava ni obnesla. Napravil sem si potem ameriško begalnico, pa tudi ta je ob takih prilikah odrekla. Potem sem to napravo izboljšal in od takrat imam v čebelnjaku mir pred čebelami.

Za napravo take begalnice vzemimo tolikšen okvir, da ga lahko vtaknemo v odprtino okna. Na zunanjo stran okvira pribijmo čez in čez tako gosto mrežo, da čebele ne morejo skozi. Na drugo stran

okvira pritrdimo zgoraj po vsej njegovi širini 10 cm široko tanko deščico. Prej pa pribijmo med to deščico in mrežo toliko trikotnikov drug zraven drugega, kolikor jih gre v vrsto. Na vrhu trikotnikov napravimo v mrežo približno po 3 cm široke luknje, nanje pa pritrdimo približno po 10 cm dolge stožce iz mreže, ki imajo na konici tako veliko odprtino, da more le posamezna čebela skozi.

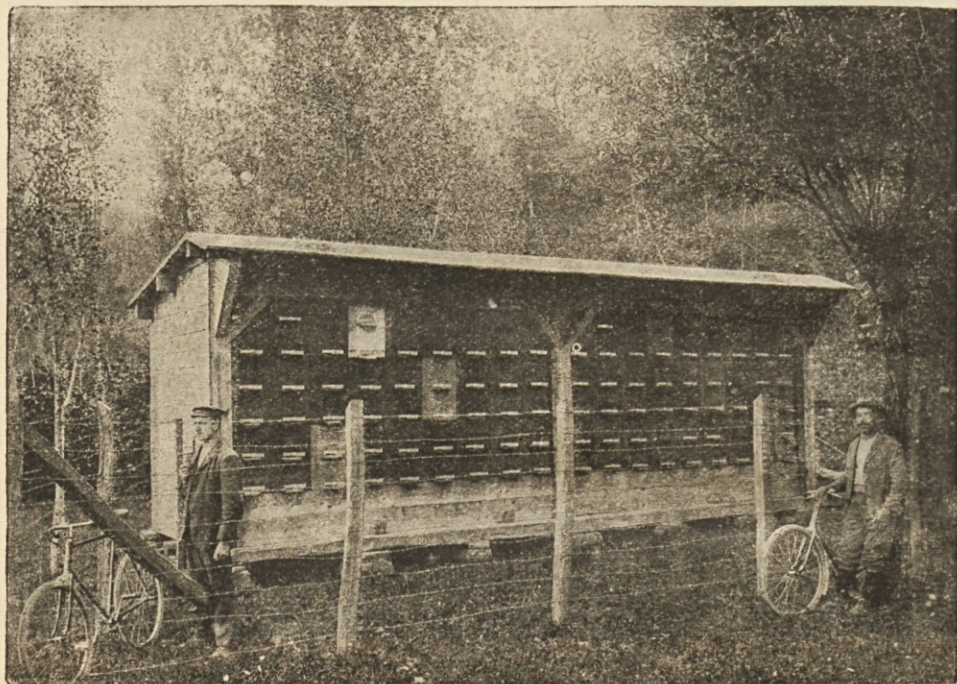
Pod. 99. Moj zunanji čebelnjak na Topolcu pri Ilirski Bistrici.]

Čebele, ki so v čebelnjaku, prilete na mrežo, lezejo po njej navzgor in zaidejo v trikotnike. Odtod drži pot do lukenj in skozi nje po cevki na plano. Včasih skušajo čebele, da bi prišle od zgoraj nazaj. To se jim pri navadni ameriški begalnici posreči, pri tej napravi pa nikdar, ker vsaka pozabi, kje je prišla na plano.

2. Zunanji čebelnjaki.

Ameriški čebelarji, ki čebelarijo v krajih z izredno dobro pašo, menijo, da ni koristno, ako postavljamo na enem kraju več nego 75 do 100 panjev. Na podlagi lastnih izkušenj in z ozirom na naše pašne

razmere trdim, da bi v okrožju štirih kilometrov stalno ne smelo biti več nego 60 panjev. Mogoče pa je, da bi za časa glavne paše in ob ugodnih razmerah imelo dovolj paše tudi stotero panjev. Nastane pa vprašanje, ali bi imele čebele za časa slabe paše toliko beriva, da bi se preživljale in da bi matica ne prenehala staviti zalege. Ob takih prilikah bi bil tudi donos v začetku in proti koncu paše pičlejši. Prepričal sem se večkrat, da je panj na tehtnici postal težji takoj,

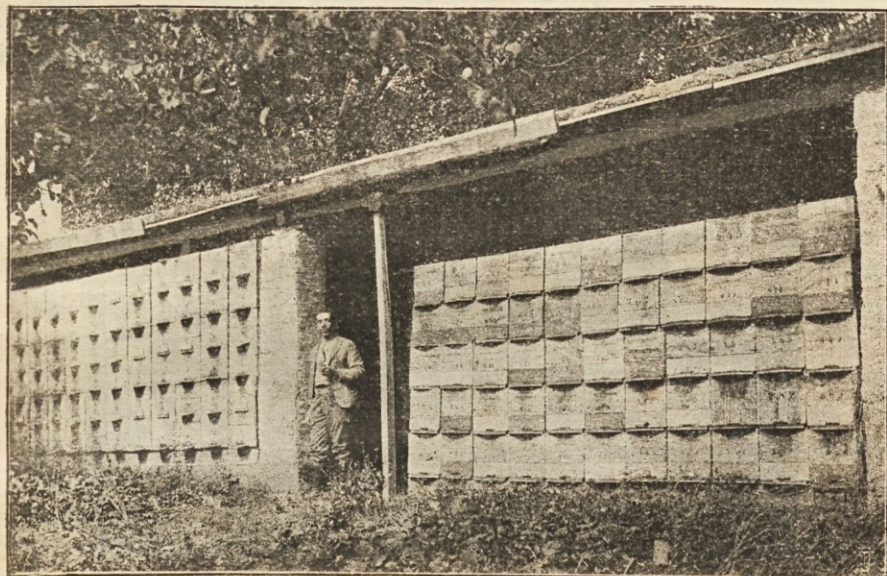

Pod. 100. Moj zunanji čebelnjak v Bitnjah pri Ilirski Bistrici.

ko smo odpeljali večino panjev na pašo. To dokazuje, da donasajo panji na skromni paši le tedaj dobiček, ako bere na njej primerno število družin. Spominjam se tudi prvih let svojega čebelarjenja, ko sem čebelaril še z manjšim številom panjev. Takrat sem imel lepše uspehe.

V tem, da je v nekaterih krajih preveč čebel, tiči glavni vzrok, da ne dosežajo čebelarji posebnih uspehov. V Ljubljani in okolici mi je naštel neki čebelar nad 500 panjev. Umljivo je torej, da se ne more ob takih razmerah uspešno čebelariti. Tukaj ni druge pomoči, nego

da se čebelar s svojimi družinami umakne ali pa da jih prevaža. Tudi, kdor hoče čebelariti bolj na obilo, ne sme imeti vseh panjev na enem kraju. Porazdeliti jih mora na različna pasišča, ki so dovolj oddaljena drugo od drugega, to je vsaj štiri kilometre. Pri taki razdalji lahko prenašamo panje iz čebelnjaka v čebelnjak, ne da bi se čebele vračale na staro mesto. Kdor nima lastnega prostora, da bi postavljajl zunaj svojega bivališča čebelnjake, si ga mora vzeti v najem. Ako le mogoče, naj stoje čebelnjaki blizu kake hiše, da so čebele kolikor

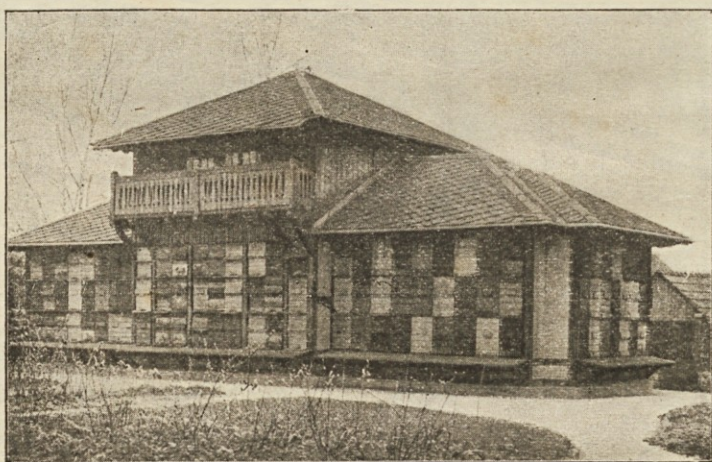
Pod. 101. Čebele v paši na Topolcu pri Ilirski Bistrici. Na levi naši panji, na desni eksportni.

toliko varne tatov. Jaz sem plačeval pred vojno od prostorov, kjer so stali moji zunanji čebelnjaki, po 20 do 25 kron letne najemnine. Pogodbe so bile sklenjene na deset let. Ako ne moremo pogodbe skleniti za daljšo dobo, je dobro, da napravimo tak čebelnjak, ki ga lahko brez znatne škode poderemo in prestavimo.

Čebelnjak naj stoji, če le mogoče v ravnini in blizu kake dobre ceste, da moremo z vozom do njega. Ako je oddaljen od ceste, imamo ob točenju mnogo dela in truda, preden znesemo težke posode z medom na voz ali pa z voza ob jesenskem pitanju. Kjer se je bati poškodbe in tatov, je treba prostor okrog čebelnjaka ograditi. Jaz nimam čebelnjakov ograjenih, čeprav stojita dva kar na travniku

trideset korakov od državne ceste. V desetih letih pred vojno se je le enkrat pripetilo, da so vdrli polodrasli dečki ob točenju v čebelnjak in odnesli iz posod par kilogramov medu. Med vojno so vdrli vojaki, ki so taborili okrog čebelnjaka, in vzeli peterim panjem po par satov. Ker so se pozneje tatvine ponavljale, sem bil končno primoran, da sem ga izpraznil. V nekem čebelarskem listu sem čital o pripravi, ki ustreli, ako vstopi tuj človek v čebelnjak. Jaz sem nastavil tatovom neko drugo pripravo. Ker sem nanjo pozabil, sem bil sam prvi, ki sem se ujel. Zaradi tega nočem pripovedovati o njej.

Trije moji čebelnjaki stoje ob državni cesti, ki vodi proti Trstu. Taka razvrstitev je še ugodnejša, nego če bi stali v enaki razdalji

Pod. 102. Tristranski čebelnjak za 123 naših panjev.

Last sedanjega urednika „Sloven. Čebelarja“ g. A. Bukovca iz Ljubljane.

okoli Bistrice, to pa zaradi tega, ker si prihranimo mnogo pota, ako gremo v ravni smeri od čebelnjaka do čebelnjaka. Mnogo je vredno, ako stoje čebelnjaki ob cestah, po katerih se lahko vozimo s kolesom. S tem si prihrani čebelar kolesar dosti časa.

Kakor sem že povedal, ni zanesljivega sredstva, da bi popolnoma zabranili rojenje. Zaradi tega se moramo dogovoriti s kako osebo, ki stanuje blizu čebelnjaka, da ogreba roje ali pa da nam vsaj sporoči, kadar čebele roje. Ako nam pa včasih kak roj pobegne, nas to ne sme plašiti. Tolažimo se s tem, da osreči koga drugega. Zanesljivo preprečimo uhajanje rojev, če pristrižemo maticam krila. Jaz tega nisem še preizkusil v večjem obsegu, nameravam pa že več

let. Pač pa delajo to, kakor čitamo, ameriški čebelarji. Pristrižena matica ne more zleteti z rojem, ampak pade na tla pred panjem. Kerpica čebel se zbere okoli nje, večji del roja pa se vrne v plemenjak.

Naj navedem še, kako prikrajšavajo krila maticam Američani. Načinov za to je več. Prvi je, da ujamemo matico za krila z desno roko. Potem jo primemo z levim palcem in kazalcem čez prsi. Tako jo držimo dobro in trdno in pazimo, da je ne poškodujemo. Noge in krila matica lahko giblje. Potem pristrižemo s tankimi škarjami obe krilci na eni strani in sicer toliko, da ostanejo samo 3 mm dolgi štrclji. Drugi par kril ostane nedotaknjen. Ko smo delo dokončali, spustimo matico v panj. Delati moramo oprezno, da nam ne pade matica na tla, ker bi se utegnila poškodovati. Nekateri čebelarji priporočajo, naj jo držimo za nožice, s tem pa tvegamo, da jih poškodujemo, ako je ne znamo pravilno prijeti.

Kdor si ne upa opravljati tega dela z golo roko, mu priporočamo pripravo: leseno kobilico na dva rogljička. Na koncu rogljičkov je gumova nitka, ki je napeta le toliko, da drži matico, če jo pritismo čez hrbet na sat. Pravo napetost nitke moramo preizkusiti poprej na čebelah, da se zavarujemo proti poškodbi matice.

Da spoznamo enoletno ali dveletno matico — triletnih sploh ne trpimo več v svojih čebelnjakih — strizimo eno leto desna, drugo pa leva krila. Ako strizemo vsako leto, nam je potem mogoče, da vselej lahko takoj doženemo starost matice, oziroma je li panj že prelegel.

V »Slovenskem Čebelarju« je nekdo priporočal, naj vržemo matico v vodo, ko pa leze mokra iz vode na sat, ki smo ga ji nastavili, ji pristrižimo krila.

X. Preseljevanje čebel iz kranjičev na premično satje.

Kdor hoče hitro in poceni pridobiti družine za naš panj, naj si nakupi kranjičev. Jeseni so cenejši, spomladi dražji. Ako hočemo preseliti kranjiča na premično satje, dosežemo to na različne načine. Prvi način je naslednji:

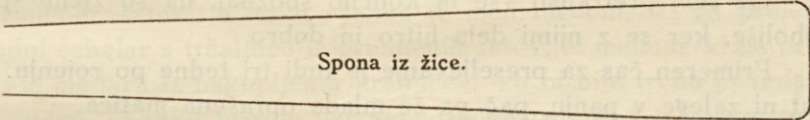
Priredimo si, še preden se čebele pripravljajo k rojenju, preprost podstavek ali pa prazen eksportni panj. Na vrhu vrežimo vsaj osem centimetrov veliko luknjo. Vanj postavimo sedem satnikov z dodelanimi satí ali pa s satnicami. Kranjiču odtrgajmo dno ali pa vrežimo enako veliko luknjo. Potem ga poveznimo na podstavek ter ga priredimo tako, da povsod tesno zapira. Iz kranjiča, ki mora biti jako živalen, izrežimo vse prazno satje, kolikor ga lahko dosežemo, in zaprimo praznino s primernima deščicama. Nato zaprimo na kranjiču žrelo, da so potem čebele prisiljene, da izletavajo skozi spodnji panj. Čebele spodnje satje zasedejo in matica ga zaleže. Čez deset dni pogledjmo, ali je matica že v plodišču. Ako jo najdemo, položimo med podstavek in kranjiča rešetko in odprimo gornje žrelo, da odlete troti. Čez tri tedne se je vsa zalega v kranjiču plegla in ga lahko odstranimo. Na ta način postavimo tudi lahko kranjiča v naš panj, ako ga toliko odžagamo, da gre v medišče.

Drugi način obstoji v tem, da čebele iz kranjiča preženemo v prazen panj. Obrnimo kranjiča na hrbet in ga položimo na dolgo klop, odstranimo zadnjo končnico in odtrgajmo dno. Pred zadnjim koncem postavimo prazni panj, v katerega hočemo pregnati čebele. Kjer se stikata, zagrnimo reže z rutami, da ne uhajajo ven. Prazni panj mora biti popolnoma temen. Ko smo jih nekoliko nakadili, vzemimo dve paličici in trkajmo z njima nekaj minut po sprednjem koncu panja. Nato za nekaj minut prenehajmo, da se napijejo medu. Potem nadalje trkajmo. Ako se čebele na kakem mestu zbero v kepo, jih ogrebimo s koščkom lepenke in jih vrzimo v prazni panj. Tam se začno prašiti, šum pa privabi še druge za njimi. Trkanje moramo

večkrat ponoviti, in sicer trkamo vedno bolj proti koncu panja. Ako se čebele iz kranjiča nočejo izseliti, vzemimo tanko šibico in potegnimo na rahlo z njo nekolikokrat po ulicah od spredaj nazaj. Večkrat se nam med tem posreči, da opazimo matico. Zaprimo jo v matičnico in položimo jo v prazni panj, nato pojdejo čebele hitro za njo. Ko so se iz kranjiča izselile, izpodrežimo satje in prirežimo ga v satnike, kakor je opisano niže.

Na mojem čebelnjaku preseljujemo vsako leto mnogo kranjičev, pa ne po teh načinih, ker so prezamudni. To opravimo hitreje takole:

Pripravimo si prostor na ta način, kakor sem ga opisal v navodilu za pridobivanje medu iz kranjskih panjev. Iz tega navodila lahko posnamemo, kako moramo ravnati. Povedati moram le še, kako vdelamo sate z zalego v satnike. Najprej si pripravimo za vsak satnik dve ali tri spones iz 3 mm debele in 54 cm dolge žice. Preganimo jih s kleščami v tole obliko. Znotraj mora biti spona

Spona iz žice.

tako široka, kakor so široke satnikove letvice. Ko smo izpodrezali sat z zalego, ga položimo na suho desko in ga prirežimo na zgornjem in spodnjem koncu toliko, da je popolnoma raven in da ima ostre robove. Poveznimo nanj prazen satnik, označimo dolžino z nožem tesno ob stranskih krakih in ga potem prirežimo. Medenih satov ne prirezujemo v satnike, kamor stavimo zalego, če jih pa le, jih pritrdimo vselej na spodnjem delu satnika, sicer preveč tlačijo satje z zalego. Lahko jih tudi prirežemo same zase v poseben satnik. Ako je v kranjiču podolžno delo, spravimo v naš satnik dva sata, drugega vrh drugega. Ako pa imamo krajše sate, moramo novi sat sestaviti iz več kosov. Iz praznega, ravnega satja brez trotovine se dado napraviti prav lepi sati. Paziti pa moramo, da so celice obrnjene vedno navzgor ali vsaj v stran, ako drugače ne moremo. Delamo s tankim, ostrim nožem, ki ga večkrat segrejmo in umijmo v vroči vodi. Ko satnik izpolnimo, vzemimo spones, več ali manj, kolikor jih baš potrebujemo, raztegnimo krake in potisnimo jih od zgoraj navzdol preko satnika do spodnjega roba. Ko smo delo opravili, postavimo satnike v panj, zaležene v sredo, druge pa ob straneh. Potem nastavimo sipalnik in spravimo še čebele noter. Ako medenih satov nismo vdelali v satnike, jih lahko postavimo v medišče, potem ko smo

odkrili pokrovce, da jih čebele izpraznijo. Ali pa jih zdrobimo, se-
grejmo in iztisnimo med in ga potem pokladajmo preseljeni družini.
Če primanjkuje satja za ves panj, si pomagajmo v sili s satnicami.
Slab panj bomo imeli, če preselimo samo enega kranjčiča v naš panj;
največkrat moramo združiti dva ali celo tri. Čim močnejša bo dru-
žina, tem več nam nanosi. Skrbeti pa moramo, da je panj vedno
na toplem. Zaradi tega ga moramo zožiti, ako je družina slabotna.
Vselej pa moramo v panj vložiti slamnice; spomladi nimajo čebele
nikdar preveč toplote. Tudi moramo pripreti žrelo, da panja ne na-
padejo ropnice. Čez nekaj dni poglejmo, kako so pritrđile sate na
satnike; navadno že lahko spone odstranimo. Ko jih pobiramo, se
uprimo s satom, ki ga držimo s prsmi, v rob mize, da imamo proste
roke; nato primimo hkrati oba kraka spodaj, ju raztegnimo, da od-
stopita od satja in ju potisnimo navzgor ter odstranimo. Nekateri
čebelarji pritrjujejo satje z bombažastimi nitkami, kositrnimi trakovi
itd. Jaz sem preizkusil vse in končno spoznal, da so žične spone
najboljše, ker se z njimi dela hitro in dobro.

Primeren čas za preseljevanje je tudi tri tedne po rojenju. Ta-
krat ni zalege v panju, pač pa že mlada oprášena matica.

Jeseni po zadnjih dveh načinih ne smemo preseljevati, ker raz-
mesarimo vse satje tako, da si čebele ne morejo urediti zimskega
gnezda. To operacijo lahko odložimo brez škode na pomlad. Če si
kupimo panje jeseni, jih nakrmimo, ako so potrebni, in lotimo se
dela šele v aprilu prihodnjega leta.

XI. Pridobivanje medu iz kranjičev.

V XVIII. letniku »Slovenskega Čebelarja« je bil priobčen moj opis o pridobivanju točenega medu iz kranjskih panjev. To navodilo sicer ne spada v to knjigo, ker nima stika z naprednim čebelarstvom. Škoda se mi pa zdi dragocenega medu, ki ga medarji vsako leto skvarijo. Smilijo se mi tudi tisočere čebelne družine, ki bi jim lahko rešili življenje. Priobčujem to navodilo zaradi tega, da ga bodo imeli napredni čebelarji vedno pri rokah.

»Med iz satja kranjskih panjev je prav tako dober kakor med iz premičnih satov; a kaka razlika je med medom, ki ga pridela napredni čebelar s trčalnico iz premičnih satov, in medom, ki ga pridobivajo medarji iz nakupljenih kranjičev! To bi bilo treba povedati vsem tistim, ki tako brozgo uživajo. Dočim ostane s trčalnico pridobljeni med tako snažen, okusen in dišeč, kakor ga je čebela pripravila zase, ter je lepo čist in prozoren kakor kapljica rujnega vinca, je med, ki ga pridobivajo medarji z drozganjem satja, čebel, zalege in razne nesnage, moten in grd na pogled ter neprijetnega okusa.

Odkar deluje naše čebelarsko društvo, se je oprijelo mnogo čebelarjev panjev s premičnim satjem ne le zato, ker pridelujejo lepši in boljši med, ampak tudi zato, ker ga dobivajo znatno več.

Idilski je kmečki dom, kjer stoji čebelnjak s kranjskimi panji. A kakor dandanes ropočejo stroji po kmečkih domovih, kjer so se prej gibali kosci, mlatiči, ženjice in predice, bodo izpodrinili tudi moderni panj in čebelarski stroji kranjiča. Od danes na jutri pa se to ne zgodi; zaradi tega ne smemo že danes prepuščati samim sebi čebelarjev, ki tako ljubijo svoje kranjiče, ampak opozoriti jih moramo na sredstva, s katerimi se v takih panjih dosega boljši uspeh.

V začetku svojega članka sem opozoril na razliko medu, ki nastaja zaradi različnega pridobivanja. Ali se med iz kranjičev ne bi dal pridobivati na enak način kakor iz modernih panjev? Gotovo! Jaz sem že v prvih letih svojega čebelarjenja to večkrat preizkušal, a ker nisem poznal pravih pripomočkov, sem delo opustil. Dalo pa

mi ni miru, dokler nisem pogodil pravega, in danes pridobivam iz kranjčev prav tako lahko trčan med kakor iz premičnega satja. Razen tega ohranim prazno satje ter rešim čebele in matice.

Popisati hočem, kako se to delo pri meni izvršuje.

Pred vsem je treba imeti pripraven prostor, ki se dobro zapira ne le zaradi tega, da nam čebele ne uhajajo, ampak zato, da nam zunanje čebele ne prihajajo noter. Iz medu, ki ga trčamo, puhti vonj, ki privablja skozi vsako režico nebroj čebel v trčališče, zlasti ako točimo, kadar ni paše. To vedo prav dobro čebelarji, ki čebelarijo z nepremičnim satjem. V prostoru sme biti razsvetljeno le eno okno, drugo je treba zažrniti. Pod oknom postavimo lijak z zabojčkom, kakršnega rabimo pri panjih s premičnim satjem za ometanje čebel, ko jemljemo satje iz medišč. Na vsako stran okna postavimo po eno mizo. Kranjču, ki mu hočemo pobrati med, zapremo v čebelnjaku žrelo in ga prenesemo v prostor, kjer trčamo. Položimo ga na mizo na levi strani okna, in sicer zato, da pada, ker izpodrezujemo z desno roko, več svetlobe v panj. Panj obrnemo na hrbet ter ga skozi žrelo s kadilnikom dobro nakadimo. Nato trkamo po panju s paličico kakih pet minut, da se čebele nasrkajo medu. S tem dosežemo, da preveč ne izletavajo in ne pikajo. Ko ta čas mine, odtrgamo dno in čebele vnovič dobro nakadimo. Sneti moramo tudi obe končnici, da moremo satje izpodrezavati. Ako stoji satje povprek, se dajo mali šatiči lahko prijemati. Težje je to delo, ako so sati podolgoma postavljeni, zlasti ako so zelo medeni in je v panju mnogo čebel. Ročnost si človek kmalu pridobi. Z dolgim, zakrivljenim, na obeh straneh ostrim rezilnikom, ki ga vsakokrat pomočimo in operemo, izpodrežemo en krajni sat. Ako je dolg in težak, ga primemo od zgoraj z obema rokama, in sicer kolikor mogoče globoko. Pri takih satih potrebujemo pomočnika, ki ometa z mokrim omelcem čebele s sata v lijak, ki stoji pod oknom.

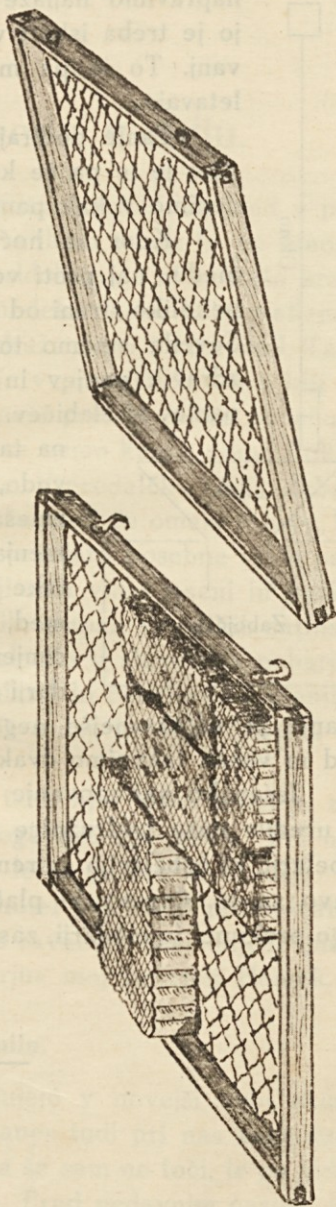
Preden nadaljujem, moram opisati pripravo, ki do sedaj ni bila znana niti onim, ki čebelarijo s premičnim satjem. Ta priprava je torbica, v katero položimo enega ali več satov, ko smo jih očistili čebel. Torbica obstoji iz dveh enakih okvirov. Napravimo jo tako veliko, da gre z lahkoto v trčalnico; prevelika ni nikdar. Štirikotna okvira napravimo iz štirih 15 mm debelih in 20 mm širokih letvic. Najboljše so iz trdega lesa. Okvir mora biti zbit iz letvic po robu, ne po širokem, tako da ima torbica v čisti odprtini 30 mm. Na eno stran vsakega okvira pribijemo spleteno žičnato mrežico iz prilično 1 cm širokih zank. Ako ta dva okvira zložimo tako, da sta mrežici

obrnjeni na ven, dobimo torbico, kakršno potrebujemo, da polagamo vanjo satje, ki ga hočemo iztrčati. Da je pa torbica bolj trdna in se lahko odpira, pritrdimo na daljšo stran okvira, in sicer tam, kjer se zapirata, po dva kaveljčka z zancicami ali pa ju zvežimo s tečaji.

Ko smo čebele ometli, položimo sat v okvir in poberemo pokrovce z nožem ali z vilicami. Nato položimo čez sat še drugi okvir, obrnemo torbico, ter odkrijemo še drugo stran sata. Ako je torbica dovolj velika, vložimo vanjo lahko po dva sata. Torbic pa moramo imeti najmanj toliko, za kolikor satnikov je trčalnica urejena, torej tri ali štiri.

Tako izrezujemo in iztrčavamo sat za satom, s kadilnikom pa preganjamo čebele, kolikor se da, iz satov. Ako se ob panjevi stranici nabere kepa čebel, jih poberemo s tanko lepenko in z omelcem ter stresemo v lijak. S torbicami iztrčamo lahko tudi male satiche.

Nekaj čebel odleti med delom na okno. Od časa do časa jih je treba pomesti v lijak. Ker je pa ometanje čebel z okna težavno, imamo pri nas okno urejeno na poseben način. Okno obstoji namreč le iz enega stekla, velikega 100×50 cm, ki je vdeleno v lesen obod. Pomaknjeno mora biti toliko od stene, da lahko postavimo lijak pod spodnji rob okvira, kakor kaže pridejana podoba. Ako je okno vedno mokro in čisto, zdrsnejo čebele same v podstavljeni lijak. Zaradi tega mora biti spodnji del oboda toliko tanjši, da je na tem mestu steklo prosto. Ako pa posamezne čebele kljub temu lazijo po oknu, jih ometemo z omelcem v lijak. Omelce mora biti vedno mokro in čisto, zato si pripravimo poleg lijaka posodo s čisto, hladno vodo.

Pod. 103. Priprava za trčanje medenega satja iz kranjčev.

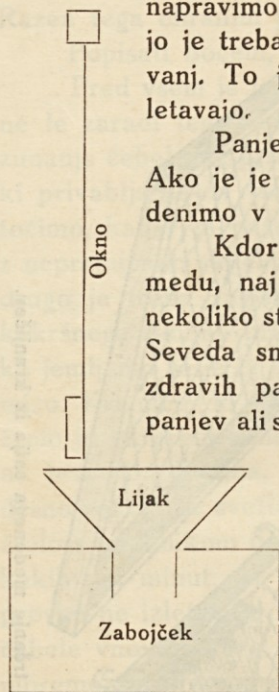
Kadar hočemo pridejati čebele iz podrthih panjev slabejšim plemenjakom, moramo paziti, da pri podiranju ujamemo matico. To napravimo najlaže takrat, ko izpodrezujemo satje, sicer jo je treba iskati v zaboječku, ko smo vse čebele spravili vanj. To je pa mnogo težavnejše, zlasti ker čebele odletavajo.

Panje podirajmo takrat, ko se je že zalega polegla. Ako je je pa še kaj v panju, vdelajmo jo v satnike, ki jih denimo v kak panj s premičnim delom.

Kdor se hoče temeljito okoristiti z vsako kapljico medu, naj proti večeru razpostavi satje na plano, seveda nekoliko strani od čebelnjaka. Čebele ga temeljito osnažijo. Seveda smemo to storiti le, ako je satje iz popolnoma zdravih panjev in pa ako ni v čebelnjaku brezmatičnih panjev ali slabičev. Lahko pa satje tudi izlužimo. To opravimo

na ta način, da ga najprej zdrobimo v toplo vodo, nato pa stisnemo v kepe. Medeno vodo zmešamo s sladkorjem in jo pokladamo plemenjakom s pičlo zimsko zalogo. Ako ni med take vrste, ki ga s težavo trčamo, n. pr. jelov med, ga v satju itak ne ostane mnogo. S trčanjem izpraznimo satje temeljiteje nego medarji s kuhanjem in s stiskanjem. Tako pridobivanje je enostavnejše nego ono, ki je v rabi pri medarjih. Za med in vosek izkupimo dvakrat toliko, kolikor bi dobili od medarja.

Jesensko nakupovanje panjev za podiranje bi lahko prevzele in uredile naše podružnice ali pa naj bi se s tem bavili podjetni čebelarji, ki čebelarijo s premičnim satjem, ker imajo že itak vso pripravo za to. Čeprav bi plačevali med v kranjičih nekoliko draže nego prekupci in medarji, zaslužili bi navzlic temu prav lepe denarce.

XII. Pridobivanje medu v satju.

Že nekaj let pred vojno sem poizkušal pridobivati med v predalčkih. Delo mi je končno uspelo po velikem trudu in po mnogih neuspehih, a prepričal sem se, da tako pridobivanje ni za naše kraje. Panji naberejo znatno manj. Da bi nam delo neslo, bi morali med v predalčkih prodajati najmanj dvakrat dražje nego trčani med. Tako sodijo tudi drugi evropski čebelarji. Satje v predalčkih mora biti do zadnje celice zalito in zadelano. Ako se paša pretrga ali ko ponehuje, ostanejo nam napol pokriti predalčki, ki ne vemo kam z njimi. Pokladati moramo družinam, da nam jih dovrše. V predalčke nosijo čebele silno nerade. Rajši odlagajo med v plodišče, tudi če omeje zalego. Da jih k temu prisilijo, uporabljajo ameriški čebelarji posebne vrste panj s prav nizkimi satniki. V severni Nemčiji sem videl jeseni in pozimi v izložbah med v satju, a ne v predalčkih, ampak v velikih satinah. Prinašajo ga trgovcem čebelarji, ki čebelarijo v slamnatih peharjih. Tak med bi lahko oddajali tudi naši čebelarji, ki čebelarijo s kranjiči. Seveda bi smeli panje podirati jeseni šele tedaj, ko se je poglobila že vsa zalega.

Med v satju zahteva občinstvo le tam, kjer nima pravega zupanja v točeni med in kjer uživa mnogo samega medu. Pri nas pa uporabljamo do sedaj med po večini le za potice in za čaj.

Ako bi pa vendarle tu in tam kdo hotel poizkusiti pridobivanje medu v satju po ameriškem načinu, naj se ravna po naslednjem spisu, ki ga je priobčil v »Slovenskem Čebelarju« moj prijatelj Humek.

1. Splošna pojasnila.

Napredni evropski čebelarji pridelujejo v novejši dobi skoro izključno le točen med, kakršen je dandanes tudi pri nas znan vsakemu količkaj zavednemu čebelarju. Če ga še sam ne toči, je pa videl pri sosednjem čebelarju, kako se to dela. Pred nedavnim časom, ko čebelarji niso še poznali premičnega satja in trčalnice, so pridobivali med iz satja na razne načine. Na veliko so ravnali tako, da so me-

deno satje zdrobili in zmečkali in med iztiskali. Precej medu se je pa použilo s satjem vred. V take svrhe so navadno odbirali mlado, z medom zaneseno in zadelano satje. Če pa takega ni bilo, je bilo dobro tudi starejše satje. Lahko trdim, da se je pred 40, 50 leti použilo več medu v satju nego dandanes. Čisti med so v prejšnjih časih uporabljali le bolj za pijačo in za pecivo. Čim bolj pa se

Pod. 104. Dvanajst predalčkov napolnjenih z medom.

Vsak predalček tehta približno $\frac{1}{3}$ kg.

je jelo širiti novodobno čebelarstvo, tem bolj je izgubljal med v satju veljavo, tako pri nas in v srednji Evropi sploh.

Drugače pa je v tem oziru v Ameriki. Tam še dandanes použijejo neverjetne množine medu v satju, ki ga ondotni velečebelarji prav nalašč pridelujejo za uživanje v tej pristni prirodni obliki. Ameriški uživalci medu cenijo med v satju precej bolj nego točenega. Med v satju jim nudi popolno jamstvo, da ni ponarejen. Poleg tega imajo pa tudi poročstvo, da je popolnoma čist in snažen. Vsaka tuja snov, ki bi se utegnila primešati pri trčanju bodisi vedoma ali nevedoma, po naključju ali po malomarnosti, je pri medu v satju izključena. Zato je pa tak med vedno nekoliko dražji nego točen, ker ga je vobče tudi težje pridelati.

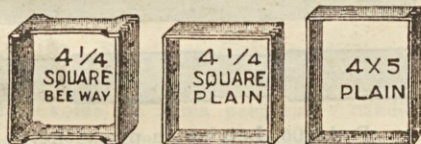
Pa ne mislimo, da ameriški čebelarji pridelujejo med v satju kar v navadnih satnikih, kakršne imajo v mediščih, ali pa celo tako, da bi medeno satje izrezavali iz satnikov. Kam pa bi s takim blagom, ki se niti ne da prijeti, nikari da bi ga mogli vlagati v posode in nepoškodovanega razpošiljati?

Za pridelovanje medu v satju so uvedli majhne, nalašč v ta namen prirejene satnike kvadratne ali nekoliko podolžne oblike, ki vsebujejo po 1 funt = $\frac{1}{2}$ kg medu. Imenujejo jih sekcije ali bokse. Mi jim bomo rekli predalčki. V posebnih mediščih nalože te predalčke na panj, čebele izdelajo v njih satje, ga napolnijo z medom ter zadelajo. Taki polni in zadelani predalčki imajo jako prikupljivo zunanost. Medeni satič je okrog in okrog obdan z lesom, le obe snežno beli, gladki strani sata sta vidni. Pri vkladanju in prekladanju se z roko niti dotekniti ni treba medu. Za navadno namizno uporabo so baš prav veliki. Pa tudi za prevoz v daljavo so kaj pripravi. Ker so vsi za las enaki, se dajo prav varno vložiti v posebne zaboje po 12, 24 in še več skupaj, ne da bi se satje le količkaj načelo ali da bi se izcejal iz njih med. Zato se je ta oblika na ameriškem medenem trgu jako priljubila. Ameriški čebelarji pridelajo in prodajo vsako leto na milijone polnih predalčkov.

Nedavno umrli slavn ameriški čebelar dr. Miller je kako leto sam pridelal po 50.000 predalčkov medu v satju. Root pripoveduje v svoji knjigi »ABC čebelarstva«, da je neka čebelarica Barber v Koloradi nekega izrednega leta od 75 panjev pridobila 80.000 polnih predalčkov. Seveda so to take izjeme kakor pri nas, kadar nanese

en A.-Ž. panj 80 kg medu. 300—400 predalčkov na panj že ni tako redko. Povprečno pa dosežejo na leto do 60 predalčkov na panj.

Predalčke in vse druge priprave, ki so potrebne za tako čebelarstvo, izdelujejo velike tvornice v silnih množinah in z neverjetno natančnostjo. Ker prodajajo med s predalčki vred, jih potrebujejo večji čebelarji vsako leto na tisoče in tisoče.

Pod. 105. Predalčki v treh oblikah.

Na levi: izrezan kvadratni, v sredi: gladek kvadratni, na desni: gladek pravokotni predalček.

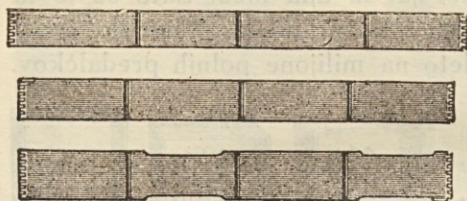
(Mere so označene v angleških palcih.)

2. Pripomočki.

Omenil sem že, da moramo med v satju pridelati v taki obliki, ki je tudi na zunaj prikupljiva, priročna, zlasti pa pripravna za raz-

pošiljanje, da se satje ne more prav nič pokvariti. Vse te zahteve je mogoče izpolnjevati, ako uporabljamo nalašč v to svrho prirejene in preizkušene pripomočke.

Prvi tak pripomoček so mali satniki, v katere gre okoli $\frac{1}{2}$ kg medu. Imenovali jih bomo — kakor že rečeno — predalčke. V ameriškem čebelarstvu so v rabi posebno dve obliki, in sicer kvadratna in pravokotna. Prvi tip meri 10.7×10.7 cm, drugi pa 10×12.5 cm. Pravokotna oblika je še prikupljivejša nego kvadratna, zato je najbolj razširjena in splošno v rabi. Pri teh ameriških predalčkih pa vidimo še neko razliko. Starejši kvadratni tipi so na dveh nasprotnih straneh izrezani, da imajo čebele med predalčki prehode. Novejša pravokotna oblika je pa gladka in je treba na drug način skrbeti za pravilne razstope. Vsi predalčki imajo pa to posebnost, da se zganejo iz enega samega kosa letvice, ki je v treh mestih primerno zarezana. Na koncih pa je letvica nazobčana, da se lahko trdno stakne brez žeblicev. Taka letvica iz bele lipovine je dolga 45 cm, široka 35 mm in debela 3 mm. Umevno je,

Pod. 106. Letvice za predalčke.

Zgornja za gladke pravokotne, srednja za gladke kvadratne, spodnja za izrezane kvadratne predalčke.

da morajo biti letvice na las natančno in enako izdelane. S kakim ročnim orodjem jih ni mogoče ponarediti in je vsaka pozkušnja v tem oziru brezuspešna. Izdelati jih je mogoče le s posebnimi stroji.

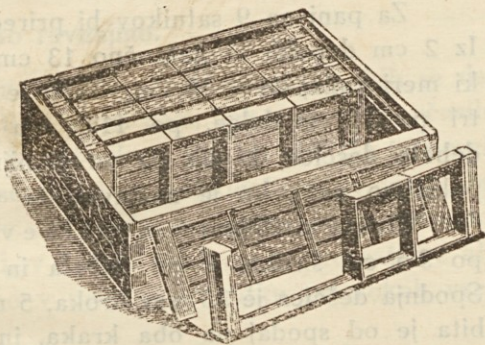
Drugi pripomoček za pridelovanje lepega medu v satju so posebne satnice, ki so tako tanke kakor papir. Tudi to blago se ne da izdelati z našimi navadnimi valjarji, še manj pa s stiskalnicami za navadne satnice. Izdelujejo ga s posebnimi samodelnimi stroji, in sicer tako dovršeno, da je prav tako tanko in nežno kakor mlado naravno satje. Navadne satnice, ki jih izdelujemo pri nas, niso za rabo v to svrho, ker so predebele in zaradi tega neužitne. Satnice vdelavajo v predalčke na razne načine, primeroma tako kakor navadne. Uporabljajo izvečine cele, pa tudi večje ali manjše začetke.

Tretji pripomoček je pa posebno medišče, v katerega vložimo s satnicami opremljene predalčke. Američani imajo to zelo praktično urejeno. Panje opravljajo samo od zgoraj. Na plodišče lahko nalože po eno, dve ali še po več medišč. Kdor se peča s pridelovanjem medu v satju, uporablja drugačna medišča nego oni, ki

prideluje točen med. To medišče je preprost, štirivoglat obod brez dna in brez pokrova, za spoznanje višji nego predalčki (okoli 13 cm). Dolgo in široko pa je tako, da se natančno ujema s plodiščem panja, na katerega ga naložimo.

Najprej vlože po 4 predalčke v primerne lesene nosilce, ki so tako natančno izdelani, da vloženi predalčki prav tesno izpolnjujejo notranji prostor. S predalčki napolnjene nosilce postavijo potem v medišče. Navadno spravijo vanje po 8 nosilcev, torej $8 \times 4 = 32$ predalčkov. Med vsaka dva nosilca po vlože posebno leseno pregrajo, ki ima dvojen namen. Pred vsem loči posamezne

nosilce, oziroma predalčke, da so vrste prilično po 1 cm vsak-sebi. Pregraja med posameznimi vrstami predalčkov je pa potrebna tudi zato, da čebele ne morejo posameznih predalčkov čez vrsto spojit s satjem, ampak so primorane vsak predalček zase lepo izdelati in gladko zadelati, ko je poln medu. To je neogibno potrebno, ako hočemo dobiti gladko zadelane predalčke, ker le taki imajo veljavo. Nazadnje stisnemo z ene strani vse nosilce s predalčki in pregraje prav močno s primerno desko, ki jo po-

Pod. 107. Napoli razdjano medišče za ameriške panje. Spredaj nosilec z dvema predalčkoma, za njima pregraja, v ozadju medišče, v njem pet s predalčki napolnjenih nosilcev. Med posameznimi predalčki so pregraje.

tisnemo med zadnjo pregrajo in stransko steno medišča. To je potrebno zato, da se kolikor mogoče zmanjšajo raze med predalčki in med pokončnimi letvicami pregraj, kamor čebele tako rade odlagajo nadležno smoleno zadelavino. Važno je namreč, da so predalčki kolikor mogoče snažni. Zato je vse tako urejeno, da od zunanje strani čebele sploh ne morejo do njih. Spodaj leže namreč na nosilcih, ki so tako široki kakor predalčki (35 mm), od strani se med seboj tesno tišče, na vrhu pa leži zopet tesno na njih panjev pokrov.

Na prvi pogled je videti tako pripravljeno medišče sicer precej zamotano, toda ko ga razdenemo, vidimo, da je vse preprosto in pa potrebno. Kdor se za stvar zanima in ima nekoliko potrpljenja in dobre volje, razbere iz tega popisa in iz obeh podob že toliko, da uredbo razume. To je najprej potrebno.

Ameriški čebelarji imajo lahko, ker vse te pripomočke kupujejo natančno izdelane. Kadar potrebujejo medišč, jih zložijo, kakor opisano, brez truda in težav. Tam nikomur ne prihaja na misel, da bi si kaj sam izdelaval, ker za to nima časa ne priprav in ne potrebe. Pri nas je pa stvar drugačna. Prvič naši panji niso prirejeni za pridobivanje medu v satju, drugič nam pa manjka vseh naštetih pripomočkov. Vendar pa s tem ni rečeno, da bi se nikakor ne dalo prirediti primerno.

3. Medišče za naš panj.

Za panj na 9 satnikov bi priredili medišče na naslednji način: Iz 2 cm debelih in natančno 13 cm širokih desek zbijmo obod, ki meri zunaj 34×38 cm. Obod je brez dna. Za pokrov vzemimo tri po 38 cm dolge, po 11·50 cm široke in približno po 1 cm debele deščice, ki jih pa ne pribijmo na obod, ampak jih samo položimo nanj, ko je nastavek že v panju.

Potem si zbijmo 6 nosilcev (glej podobo!). Oba kraka sta po 3·5 cm široka, 2 cm debela in natančno po 12·5 cm visoka. Spodnja deščica je 35 mm široka, 5 mm debela in 34 cm dolga. Pribita je od spodaj na oba kraka, in sicer tako, da je med njima natančno 30 cm razdalje za 3 predalčke. Najbolje je, da delamo nosilce šele tedaj, ko imamo predalčke že pri rokah, da po njih umerimo.

Potrebujemo še 7 pregraj, ki jih bo pa nekoliko težje izdelati. Kdor ima nekaj mizarškega orodja in zna sukati žago in stružec, pa premaga tudi to težkočo. Za vsako pregrajo je treba 10 kosov, in sicer: 2 končnih krakov (glej podobo 107.), dolgih po 12·5 cm, debelih po 1 cm in širokih po 3 cm, 4 deščice, po 29·5 cm dolgih, 22 mm širokih in kvečjemu 2 mm debelih, 4 remeljcev, po 10·5 cm dolgih, 12 mm širokih in po 4 mm debelih. Končna kraka zažagamo od ozke strani ravno v sredi podolgoma 8 mm na globoko. V to zarezo vtaknemo deščice, ki so razmaknjene med seboj po 5—6 mm, da morejo čebele lahko skozi. Od zgornjega konca so odmaknjene tudi 6 mm, od spodnjega pa kakih 10 mm. Ostanejo nam še štirje remeljci, ki jih pribijmo pravokotno na deščice po dva in dva z obeh nasprotnih strani, da je med njimi prilično po 9 cm presledka.

Nosilci in pregraje stojijo v nastavku na dveh pločevinastih trakih, ki ju pribijemo na spodnja krajša obodova roba.

V tak nastavek gre 6 nosilcev, katerih vsak drži 3 predalčke, torej skupaj $6 \times 3 = 18$ predalčkov.

Ko imamo vse gotovo, vložimo v nastavek najprej eno pregrajo, potem nosilec s 3 predalčki, potem zopet pregrajo itd. Končamo s pregrajo. Ostane pa še nekaj prostora, ki ga tesno založimo z desko, ki je 34 cm dolga in 12,5 cm široka in okoli 2 cm debela. Da pa tem čvrsteje stisne vse predalčke s pregrajami, potisnimo med desko in obodovo stranico dve primerno debeli zagozdi.

Kdor ima panje na 10 satnikov, si priredi primerno bolj širok nastavek, v katerega gre 7 nosilcev po 3 predalčke, torej 21 predalčkov.

4. Kako ravnajmo.

Med v satju po ameriškem načinu v opisanih nastavkih se da pridobiti samo ob izredno bogati in trajni paši, kakor je n. pr. včasih na akaciji, na kostanju, na hoji in katerikrat tudi na ajdi. Za ta posel odločimo najboljše panje, ki se posebno odlikujejo v pridnosti in ki se ne pripravljajo na rojenje. Še preden se začne paša, moramo pripraviti nastavke s predalčki, v katere vdelamo tanke satnice ali pa mlado belo satje, da imamo v pravem trenutku pri rokah vse, kar potrebujemo.

Napačno bi pa bilo, ko bi še pred začetkom prave paše nastavek vložili v medišče in pričakovali, da ga čebele zasedejo kar hitro same od sebe. Na ta način ne gredo rade vanj, ker se jim zdi preveč pregrajen in zamotan. Ravnati moramo drugače. Čebele je treba nekako premotiti, in sicer tako, da panj ob svojem času — torej dokaj prej, preden se paša prične — na običajni način prevesimo. Ko pa se paša prične in čebele že gosto zasedajo medišče in z vso vnemo nanašajo med, tedaj je pravi trenutek, da vložimo v panje nastavke za med v satju.

V to svrho postopamo na tale način: Proti večeru zložimo vse satje s čebelami vred iz medišča na kozico in postavimo v izpraznjeno medišče pripravljeni nastavek. Kdor ima v medišču nepremične palice, mora položiti nastavek kar nanje. Da mu pa od spodaj ne uhajajo čebele v drugi prostor nad nastavkom, naj podloži pod vse štiri spodnje nastavkove robove po 6—7 mm debele in 2 cm široke remeljce, ki zapirajo разо med nastavkovim robom in med okvirom rešetke. Ko je nastavek tako urejen, ga pokrijmo s primernim pokrovom (s tankimi deščicami). Nazadnje položimo nanj še slamnico, in da se pokrov ne krivi, denimo čez slamnico kako

desko, ki jo obtežimo s kamenom ali kosom opeke ali pa z leseno podporo, ki jo vprimo panju v strop. Končno otresimo čebele s satja, ki je na kozici, nazaj v plodišče dotičnega panja, satje pa shranimo ali pa uporabimo v drugih panjih. Drugi dan bo nastavek že gosto zaseden in, ako se paša ne pretrga, ni dvoma, da bi se čebele ne lotile dela v njem.

Čez teden dni — ob prav dobri paši še prej — bodo predalčki v nastavku že precej napolnjeni z medom in čebele jih začno izdelavati. Ako se je nadejati, da bo paša držala, denemo v medišče še en nastavek, in sicer tako, da ga podložimo pod prvega. Seveda je treba prvi nastavek vzeti najprej iz panja, uravnati novega in nanj položiti prejšnjega, ne da bi ga kaj razdevali. Če in koliko so čebele nanesele vanj, itak lahko presodimo po teži. Ker je nastavek visok 13 cm, merita oba natančno 26 cm. Medišče meri pa od palic do stropa 26·7 cm, torej je nad obema nastavkoma še toliko prostora, da vrhnji nastavek izlahka pokrijemo s tankimi deščicami. Odeje pa ni treba.

Ko je paše konec, počakajmo še nekoliko dni, da med pozori in da ga čebele do kraja pokrijejo, potem pa vzemimo nastavke iz medišč in jih razderimo. Čebele ometimo v panj, polne predalčke pa spravimo na varno. Za kupčijo imajo veljavo samo tisti predalčki, ki so popolnoma zadelani na obeh straneh. Napol zanesene pa spravimo za drugo leto.

Poudarjam še enkrat, da se takšno pridobivanje medu v satju obnese le ob izredno dobri paši in v najboljših panjih. Ob navadnih razmerah, ko poskoči tehtnica za 20, 30 dkg na dan, je vsak poizkus in ves trud zaman. Kadar kaže tehtnica 1—2 ali več kg donosa na dan in traja taka paša vsaj 10 do 14 dni, takrat je prilika, da dosežemo kaj izrednega.

Pripomniti moram še, da ostane rešetka v panju na svojem mestu, ker sicer je matica takoj v nastavku. Čebele mnogo rajši zasedejo nastavek, ako vrežemo v nekaj predalčkov mlado, deloma z medom zaneseno satje.

Dodatek.

Najvažnejše čebelarske resnice

razpredelil P. Celestin M. Schachinger.

Doba razvoja				Sku- paj	Koliko časa živi	Koliko meri		Koliko tehta
	jajčeca	žerke	ličinke (zspred- dek)			čez život	čez razpeta krila	
						milimetrov		
d n i								
matica	3	6	7	16	3—5 let	16—18	24	0·16—0·27
čebela	3	7	11	21	1½—9 mesecev	12—13	23	0·11
trot	3	6	15	24	od maja do avg.	15	28	0·23

Roj		Koliko jajčec zleže matica	Panj z	Nabere ob dobri paši na dan kg	Dá na leto			potre- buje za zimo medu
ima	tehta kg				medu	voska	rojev	
					kg	kg		
1 matico 0-500 trotov 7000-25000 čebel	1-3	od februarja do avgusta na dan 300-2500, na leto približno 150.000 v življenju 500.000	20.000 čebelami 30.000 " 40.000 " 50.000 "	1/4 3/4 2 3	0 4 10 25	 1/4-1/2	0 1 2 3	8 9 10 11

V močnem panju ob času rojenja je	Za 1 kg voska porabijo		Specifična teža	Vosek	
	čebele	kg		se zmeči pri	se razstali pri
matica 1, trotov 2000—5000, čebel 30.000—60.000, zale- ženih celic 60.000—70.000, matičnjakov 1—15	medu obnožine	10 1	medu 1·39—1·43 voska 0·96—0·97 (cerezina) 0·87—0·88	30° C	63° C

Na 1 kvadratnem decimetru sata je na obeh straneh	Toplota sredi čebelne gnezda	Čebela		
		otrpne pri	preneha delati pri	je najbolj marljiva pri
čebelnih celic 850, trotjih celic 510, voska da 12 gramov	pozimi 20—22 ° C poleti 25—35 ° C	+ 7 do 10 ° C	+ 37 ° C	+ 22 do 25 ° C

